

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра німецької філології і перекладу

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Лінгвокультурні особливості німецького гумору та способи їх
відтворення українською мовою
(на матеріалі гумористичних оповідань німецькою мовою)»

Студентки групи МПн 04-20
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Переклад і міжкультурна комунікація
(німецька мова і друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Здецької Вероніки Дмитрівни

Допущена до захисту
« ____ » _____ 2021 року

В.о.завідувача кафедри німецької
філології і перекладу

_____ доц. Франко О.Б.

(підпис)

(ПІБ)

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор Пилипенко Р.Є.

Національна шкала

Кількість балів:

Оцінка:ЄКТС

Київ – 2021

MINISTERIUM FÜR BILDUNG UND WISSENSCHAFT DER UKRAINE
NATIONALE LINGUISTISCHE UNIVERSITÄT KYJIW

Fakultät für Dolmetschen und Übersetzen
Lehrstuhl für deutsche Philologie und Translation

Masterarbeit zum Thema:

**"Sprachlich-kulturelle Besonderheiten des deutschen Humors und ihre
Wiedergabe in der ukrainischen Sprache
(anhand der deutschen Humorerzählungen)"**

Vorgelegt von der Studentin
der Gruppe MPn 04-20
der Fakultät für Dolmetscher und
Übersetzer
Veronika Zdetska

Wissenschaftlicher Betreuer:
Dr. phil., Prof. Pylypenko R.Y.

Kyjiw – 2021

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра німецької філології і перекладу

Затверджую:

В.о. завідувача кафедри німецької філології

та перекладу

_____ (підпис)

доц. Франко О.Б.

“10” вересня 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студентки **б** курсу **МПн 04-20** групи факультету перекладознавства КНЛУ

Здецької Вероніки Дмитрівни

(ПІБ ст удента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.043 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – німецька, освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова)

Тема роботи: «Лінгвокультурні особливості німецького гумору та способи їх відтворення українською мовою (на матеріалі гумористичних оповідань німецькою мовою)»

Науковий керівник: д.ф.н. проф. Пилипенко Р.Є.

Дата видачі завдання _____ “10” вересня 2020 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік Виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2020 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2020 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2020 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2021 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2021 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2021 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедрі	07 жовтня 2021 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2021 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2021 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студентки **6** курсу групи **МПн 04-20** факультету перекладознавства спеціальності **035 Філологія, спеціалізації 035.043 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – німецька, освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова)**

Здецької Вероніка Дмитрівни
(ПІБ студента)

за темою: «Лінгвокультурні особливості німецького гумору та способи їх відтворення українською мовою (на матеріалі гумористичних оповідань німецькою мовою)»

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити v або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	<input type="checkbox"/> усі компоненти присутні, <input type="checkbox"/> один компонент відсутній <input type="checkbox"/> декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> незначні помилки в оформленні <input type="checkbox"/> оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> відповідність неповна <input type="checkbox"/> не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> відповідність неповна <input type="checkbox"/> не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> відповідність неповна <input type="checkbox"/> не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> відповідність неповна <input type="checkbox"/> не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> відповідність неповна <input type="checkbox"/> не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)
(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____ (підпис керівника) _____ (ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2021 року

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студентки 6 курсу групи МПн 04-20 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.043 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – німецька, освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова

Здецької Вероніка Дмитрівни
(ПІБ студента)

за темою: «Лінгвокультурні особливості німецького гумору та способи їх відтворення українською мовою (на матеріалі гумористичних оповідань німецькою мовою)»

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <i>загалом 10 балів</i> (усі компоненти присутні – 10, один компонент відсутній – 5, декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10, поодинокі огріхи у форматуванні – 8, незначні помилки в оформленні – 6, значні помилки в оформленні – 4, оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10, поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8, несуттєві помилки у формулюваннях – 6, суттєві помилки у формулюваннях – 4, не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10, несуттєві помилки у формулюваннях – 8, недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6, відсутній критичний аналіз наукових праць – 4, не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10, несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8, несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6, суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4, відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10, несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8, несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6, суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4, відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10, несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8, неповне висвітлення результатів дослідження – 6, часткове висвітлення результатів дослідження – 4, не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

_____ (ПІБ рецензента)

_____ (підпис рецензента)

” ____ ” _____ 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМОРУ	4
1.1. Гумор як об'єкт лінгвістичних та перекладознавчих досліджень.....	4
1.2. Гумор як лінгвокультурний феномен	12
1.3. Проблеми класифікації гумору.....	17
1.4. Становлення гумору як об'єкта перекладознавчих досліджень	23
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ II. ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОГО ГУМОРУ.....	28
2.1. Еволюція гумористичних жанрів	28
2.2. Стилiстичні засоби утворення німецького гумору.....	34
2.3. Концептуальні характеристики німецького гумору	46
Висновки до розділу 2	50
РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ НІМЕЦЬКОГО ГУМОРУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ГУМОРИСТИЧНИХ ОПОВІДАНЬ ТОМАСА БРУСІГА).....	51
3.1. Способи відтворення гумору у німецько-українському перекладі	51
3.2. Семантичні трансформації у перекладі німецького гумору.....	56
3.3. Лексичні трансформації у перекладі німецького гумору	60
3.4. Граматичні трансформації у перекладі німецького гумору	68
Висновки до розділу 3	76
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТОК.....	89
ZUSAMMENFASSUNG.....	107

ВСТУП

Актуальність теми. Гумор глибоко вкорінено у сучасній культурі (ЗМІ, реклама, дозвільні форми культури). Він є регулятором соціального та індивідуального життя, засобом розвитку і саморозвитку особистості. Німецький гумор є світовим культурним явищем, яке включає в себе загальнонаціональну приналежність, особливості мислення і письменницьку традицію. Німці пишаються «народним» почуттям гумору і для них це справжнє національне багатство.

У сучасній лінгвістичній науці особливий інтерес викликають питання лінгвокультурних особливостей гумору. Актуальність вивчення цієї тематики в німецькому гуморі зумовлено постійним зростанням дослідницького інтересу до живого мовлення різних соціально-демографічних груп, відсутністю в німецькій лінгвістиці всебічного опису гумористичного дискурсу та його впливу на створення комічного, а також мінливістю й постійним оновленням гумористичного фонду німецької мови, що знаходиться під постійним впливом низки екстралінгвістичних факторів і потребує нових досліджень через певні інтервали часу. Нові перспективи у вивченні німецького гумору відкриваються завдяки поєднанню соціолінгвістичних методів дослідження з методами корпусної лінгвістики.

Об'єктом дослідження виступає національний німецький гумор у сучасній художній літературі.

Предметом дослідження є вербальні мовні засоби вираження німецького гумору (на матеріалі гумористичних оповідань Томаса Брусіґа).

Метою дослідження є вивчення лінгвокультурних особливостей гумору; виявлення та аналіз мовностилістичних засобів для його відтворення в українському перекладі.

Для розв'язання цієї мети було розглянуто такі **завдання**:

- дослідити теоретичні засади вивчення поняття гумору в лінгвістиці;
- розглянути класифікацію гумору;
- розкрити основні проблеми класифікації гумору;
- дослідити гумор як об'єкт лінгвістичних та перекладознавчих досліджень;
- розглянути еволюцію гумористичних засобів;
- проаналізувати мовні засоби утворення гумору;
- вивчити основні концепти німецького гумору;
- охарактеризувати мовні засоби вираження гумору та їх відтворення українською мовою (на матеріалі книги Томаса Брусига) на семантичному, лексичному та граматичному рівнях.

Методологія та методика дослідження. Дослідження здійснювалося зі застосуванням індуктивно-дедуктивного методу, спрямованого на відбір із фактичного матеріалу засобів передачі гумору, а також структурно-семантичного, дескриптивного й контекстуального методів лінгвістичних досліджень, методу лексикографічного аналізу словникових дефініцій.

Теоретична значущість роботи полягає в тому, що проведене дослідження і його результати можуть сприяти більш глибокому вивченню і опису сутності феномену німецького гумору та мовних засобів його відтворення в українському перекладі.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані студентами у процесі написання наукових робіт з проблеми дослідження, на теоретичних та практичних заняттях з німецької лінгвістики, а також на практичних заняттях з аналізу гумористичних текстів та розмовній практиці.

Практична значимість полягає в тому, що результати даного дослідження можуть застосовуватися при передачі комічної складової в художньому перекладі, у викладанні теорії і практики перекладу та при розгляді і вивченні німецького гумору, його категорій і лінгвокультурних особливостей. Виконане нами дослідження може допомогти перекладачам найбільш адекватно передавати комічні елементи тексту оригіналу за допомогою різних перекладацьких трансформацій.

Робота пройшла **апробацію** в рамках науково-практичної конференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови", 13–14 травня 2021 року при КНЛУ.

Структура та обсяг роботи. Магістерське дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (68 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 93 сторінки друкованого тексту.

Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМОРУ

1.1. Гумор як об'єкт лінгвістичних та перекладацьких досліджень

Гумор є комплексним феноменом, який охоплює багато сторін людської життєдіяльності. Гумор виступає в ролі невід'ємної умови життя суспільства і окремого індивіда, гумор – незамінний компонент буття і елемент творчого та освітнього процесів. Крім цього, гумор визнається однією з характеристик людини поряд з мовою і математичними здібностями [39, с. 161]. Роль гумору в житті людини і суспільства дозволяють називати цей феномен актуальним напрямком в світлі сучасної антропоцентричної парадигми. Гумор являє собою складний, багатоаспектний феномен, який розглядається в рамках різних лінгвістичних напрямків. Отже, виникають труднощі з визначенням загальної дефініції, оскільки зміст терміну безпосередньо залежить від теоретичної позиції автора і від спрямованості його дослідження.

Нині гумор є предметом вивчення багатьох антропоцентричних наук: філософії, психології, соціології, літератури, педагогіки, і, зрозуміло, лінгвістики. Найбільш загальне визначення пропонується філософією, в рамках якої гумор розуміється як якийсь парадоксальне явище дійсності, в якому поєднане серйозне і несерйозне, переважно з превалюванням останнього [46, с. 83]. В естетиці гумор розглядається як беззлобно-насмішквате ставлення до чого-небудь, при цьому підкреслюються такі неодмінні властивості гумору, як тактовність і доброзичливість. Гумор повинен народжувати сміх, але не образу, в цьому полягає його естетичне розуміння [19, с. 560]. У психології гумор трактується як захисний психічний механізм, який проявляється як приховування індивідом від себе і оточуючих витіснених в несвідоме недосягнутих цілей [19, с. 561]. Соціологічне визначення гумору, не утворюючи протиріччя з попередніми, на перший план висуває його соціальну роль – добродушно-глузливе ставлення до чого-

небудь; беззлобне і м'яке висміювання недоліків і слабкостей індивіда, групи, суспільства.

Гумор стоїть в центрі досліджень у галузі таких гілок лінгвістики, як лінгвокультурологія, психолінгвістика, когнітивна лінгвістика, комунікативна лінгвістика.

Під гумором розуміємо широке поняття, яке відноситься до всіх слів та дій людини, які вважаються комічними і викликають сміх в інших, а також до психічних процесів, які беруть участь в генерації та сприйнятті даного стимулу, і до емоційної реакції, пов'язаної із отриманням задоволення від почуття гумору [31, с. 64]. Почуття гумору – інтелектуальна здатність людини оперувати одночасно декількома поглядами на реальність, вміння суб'єкта виявляти протиріччя в навколишньому світі і оцінювати їх з комічної точки зору. Іншими словами, почуття гумору визначають, як здатність людини бачити смішне в речах, оточенні або ситуації. Таким чином, почуття гумору, з одного боку, є «індикатором» стану людини, а з іншого – суттєво впливає на її пізнавальні процеси і поведінку, визначаючи спрямованість її уваги, особливості сприйняття навколишнього світу і логіку суджень.

Будучи потребою людини, гумор зачіпає різноманітні психологічні та когнітивні механізми. Гумор залежить від когнітивної системи індивіда, від його концептів, що робить гумор різним для всіх. У результаті, визначення гумору стає ще більш розмитим [25, с. 33]. Деякі вчені схиляються до думки, що чіткої дефініції гумору не існує. Так, А. Бергсон та Б. Кроче стверджували, що гумор, нарівні з усіма психологічними механізмами людини, не може знаходитися в рамках однієї дефініції, і його слід розглядати як тимчасове явище, залежне від індивідуальних установок людини [26, с. 26]. Більш того, дослідження гумору і пошук дефініції викликає труднощі в зв'язку з великою кількістю суміжних термінів, таких як комічне, іронія, сатира. Найчастіше гумор ставиться в один ряд з наведеними термінами. Хоча, на нашу думку, необхідно розмежовувати дані поняття для

максимально точного розуміння теми та оптимальних результатів дослідження.

У комунікативній лінгвістиці гумор розглядається як конструкт для послаблення конфліктної ситуації або зменшення рівня напруги з метою експлікації ціннісних орієнтирів комунікації. У когнітивній лінгвістиці гумор сприймається як світ культурно-зумовлених стереотипів та квант внутрішнього світу німецької лінгвокультури та експліцитного розуміння та сприйняття реального світу. У прагмалінгвістиці комічне є національно-специфічним ідентифікатором лінгвокультурного світу та інструментом для здійснення комунікативних актів з метою збереження національно-культурного компонента у німецьких жартах, табуйованих жартах та жартах-оригіналу з інших культур. У психолінгвістиці гумор вербалізує перцептивно-інформаційний стан мовної особистості та відносини у моментах комунікативного акту [18, с. 212–213].

О. Залізник в статті «Гумор і дотепність в європейській культурній перспективі» аналізує такі поняття, як «гумор», «дотепність», «смішний», зараховуючи ці терміни до «числа культурних концептів», що відображають загальнозначущі європейські цінності. Дослідник стверджує, що «слово гумор стало терміном (в літературознавстві і культурології), приблизними синонімом якого є термін комічне, і його значення приблизно однакове в більшості європейських мов (хіба що у французькій мові слово *humour* зберігає відбиток свого англосаксонського походження, і в якості відповідного терміна вживається скоріше *comique, comisme*)» [16, с. 554].

До числа культурних концептів зараховує гумор і В. Карасик у своїй роботі «Мовний коло: особистість, концепти, дискурс»: «Будучи культурним концептом, гумор володіє ціннісними характеристиками, тобто пов'язаний з ключовими життєвими орієнтирами. Гумор за своєю суттю є один з найзручніших способів адаптації людини до мінливих обставин, це реакція на несподіваний розвиток подій, певною мірою – припримирення з дійсністю, причому з переживанням позитивних емоцій, які, як відомо,

сприяють зміцненню здоров'я людини. Таким чином, гумор – це органічна захисна характеристика людської психіки, досить тонкий і складний емоційний феномен, пов'язаний з виживанням людини як виду, тобто гумор пов'язаний з вітальними цінностями людини. Відзначимо, що з позицій вітальних цінностей (як засіб виживання і психологічної самозахисту) сміх співвідносимо зі страхом, але страх є спосіб емоційної концентрації на негативній основі перед небезпечною подією, а сміх – спосіб емоційної релаксації на позитивній основі після небезпечної події» [21, с. 156].

Л. Іванова у статті «Лінгвокультурологічні аспекти комічного (до постановки проблеми)» розглядає комічне як об'єкт лінгвокультурології. «Однак, – як стверджує автор, – дана проблема ще не отримала достатньої розробки, хоча вирішуватися вона повинна в руслі сучасної антропоцентричної парадигми» [19, с. 561]. Дослідниця вважає, що «... комічне має багато в чому національну специфіку. Комічну ситуацію можна спостерігати безпосередньо і розповісти про неї. І якщо сприйняття ситуації як смішної, забавної багато в чому обумовлено приналежністю автора до тієї чи іншої культури і відноситься до сфери культурології, то розповідь про смішному подію належить до лінгвокультурології і тому, що мова сама по собі несе культурну інформацію» [19, с. 562].

Під гумором, як правило, розуміється різновид комічного, що виражає м'яке відношення до суб'єкта висміяння (до недоліків життєвих явищ, поведінки окремих людей), яке поєднує зовнішнє комічне трактування з внутрішньою серйозністю, здатне викликати лише незлобиву посмішку і легкий несмішливий, веселий сміх [21, с. 156; 18, с. 561].

До основних ознак гумору відносять: відображення суперечливих явищ, переважання позитивного відношення, суб'єктивний характер, розкриття серйозності та значущості того, що видається смішним, сентиментальний та співчутливий характер, наявність типових гумористичних ситуацій [10, с. 125].

Специфіка креативної природи гумору, полягає в розумінні нового, імпліцитного смислу. Під креативним механізмом гумору, ми розуміємо породження в процесі сприйняття гумористичного тексту нового, імпліцитного смислу, заснованого, на компонуванні тексту, з високим ступенем контрасту (подвійності і / або багатозначності). Це можна стверджувати на підставі низки положень:

- породження нового сенсу, опосередковується зміною стійких семантичних зв'язків (руйнування смислових стереотипів) і виходом на різні рівні узагальнення (осмислення) ситуацій, з метою виявлення сутнісних характеристик, у відповідному контексті,

- гумористична форма, як основа смислового сприйняття, що породжує трансформацію змісту через розуміння значень, які виражають імпліцитний сенс;

- створення значень альтернативних наявним через виникнення нового сенсу, що породжується значущими відхиленнями від нормативних структурних очікувань;

- передбачення наслідків, за допомогою програвання на лінгво-гумористичних моделях, прийняття тих чи інших рішень і виборі оптимального рішення відповідно до заданих критеріїв управління [31, с. 37].

Категорія комічного – багатоплановий, складний, структурний феномен, що має місце в різних сферах людського життя і свідомості. Комічне виступає предметом дослідження в різних наукових областях: філософія (Ф. Гегель, І. Кант), естетика (Ю. Боров, Б. Дземідок), історія культури та теорія мистецтв (В. Пропп, М. Бахтін), психологія (А. Лук, З. Фрейд), соціологія (А. Дмитрієв, К. Девіс) та інших наукових напрямків. У лінгвістиці поширення набули праці з вивчення гумору в лінгвостилістиці (В. Санніков), прагмалінгвістиці (С. Аттарді), когнітивній лінгвістиці (М. Мінський, В. Раскін, Н. Арутюнова). Аналізом мовних засобів і прийомів реалізації комічного в різний час займалися такі вчені: Т. Грідіна, Е. Земська, А. Карасик, С. Походня, В. Санніков, В. Вакуров, Ю. Варзонін.

В основі комічного лежать відповідні філософсько-естетичні та соціопсихологічні принципи, що визначають природу лінгвістичних принципів формування комічних текстів. Лінгвістичний принцип вираження комічного сенсу – це закономірна підстава використання прихованого потенціалу одиниць мови при їх виході в мові, яка реалізує умови для порушення внутрішньосистемних відносин. Трансляція комічного сенсу здійснюється мовними засобами різних рівнів мови: фонетичного, морфологічного, лексичного, синтаксичного [31, с. 89].

Національно-культурна специфіка гумору знаходить вираз насамперед в особливій мовній картині гумору, яка складається з особливостей менталітету різних націй, особливостей мислення народів, відмінності поглядів на ті чи інші життєві явища. Найбільш чітко ці особливості проявляються в тому, що люди знаходять смішним. Те, що не здається смішним у літературі з цього приводу зазначається, що французам властива дотепність, яка має агресивний характер, уїдливість, зверхнє ставлення до предмету сміху, а англійцям притаманний гумор, який скромний і має характер прихильного розчулення [37, с. 45]. Кожна нація виробила також свої лінгвокультурні форми гумору.

Гумор – один з концептів німецької національної картини світу. Він багато в чому залежить від властивих німцям ментальних характеристик, традицій і ціннісних установок. Німецький гумор володіє релевантними особливостями універсального гумору, а також гумору тих соціальних груп, з яких складається німецька нація. Сума найбільш характерних ознак цих груп і дозволяє зробити висновок, що перед нами – саме німецький гумор. Традиційна консервативність німецького характеру ускладнює аналіз німецького національного гумору і робить його суперечливим завданням, оскільки типова стриманість німця приховує його справжнє ставлення до подій. Реальне ставлення проявляється на межі напівжартівливого натяку. Гумор у німців частіше проявляється гучному сміху, ніж в усмішці. Національний кодекс поведінки німця наказує йому бути незворушним,

чемним і підкреслено ввічливим, тобто намагатися бути серйозним у всіх життєвих ситуаціях. Однак усталена комунікативна поведінка не перешкоджає німецькому гумору вважатися зразковим.

Нерідко можна почути думку про те, що у німців «дивні» жарти, а почуття гумору відсутнє. В дійсності ж гумор є невід'ємною частиною національного характеру будь-якого народу. Але саме через свою національну специфіку він часто не зрозумілий іноземцям, які намагаються оцінити і інтерпретувати його з позицій власної лінгвокультури [38, с. 168]. Для німецького гумору характерні конкретність і відсутність самоіронії, що обумовлює зневажливе ставлення до них з боку англійців та інших європейців, чиї жарти в основному носять іронічний характер. Не менш цікавою рисою гумору німців є його доречність – жарт повинен чітко відповідати ситуації [17, с. 394].

Гумор німецького народу сьогодні по праву вважається досить гострим і різким. У побутовій свідомості, як показало опитування, проведене німецьким порталом Deutsche Welle, гумор німців як і раніше не викликає особливо яскравих емоцій. Однак класична німецька література славиться сатиричними і гумористичними творами, відомими на весь світ. Інститути, які в довоєнний час на території Німеччини, були вкрай популярні, кабаре славилися своїми їдкими дотепами, які часто мали і політичний підтекст. Німці і донині, будучи дещо закритою нацією щодо особистого, досить відкрито і гострослівно висловлюються на суспільно-політичні теми, підтверджуючи тим самим статус демократичної держави.

Німецький гумористичний дискурс завжди конкретний і ситуативний. Це означає, що німці чітко виділяють ситуації, коли можна і не можна жартувати. Крім того, вони не допускають самоіронії і не пропускають нагоди посміятися над іншими. Ми поділяємо точку зору В. Карасика про те, що «основними рисами рекомендованого спілкування з німцями із застосуванням гумористичного дискурсу є лаконічність, прагматичність,

простота, ситуативність, життєстверджуючий оптимізм, відсутність самоіронії» [21, с. 252].

На наш погляд, німецький гумор відрізняється від слов'янського сприйняттям світу людей, які розмовляють слов'янськими мовами і які говорять німецькою мовою, що цілком виправдано. Це пояснюється тим, що «у кожного народу є своя мова, культура, мислення, гумор. Гумор є частиною нашої соціальності з індивідуальними особливостями, які сильно відрізняються. Гумор німців безпосередньо залежить від ситуації. Завжди є час і місце для жартів і сміху. Порядок наказує, що гумор не повинен прикрашати перебування на роботі. Не слід жартувати з босом (хоча не забороняється час від часу перекинутися жартом з колегами), намагатися за допомогою жартів прискорити розпродаж товару або розбавити жартами лекцію. Іронія – не найсильніша сторона німців і може легко бути сприйнята як сарказм і знуцання» [14].

Німецький гумор завжди конкретний. Німці не дозволяють собі жартів по відношенню до іноземців. Основним об'єктом німецького гумору, як правило, стають характерні особливості жителів окремих регіонів Німеччини: манірність уродженців Пруссії, нахабство і безпечність баварців, тупість східних фризів, спритність берлінців, підступність саксонців.

Для гумору в Німеччині офіційно відведено особливе час. Прикладом може служити прекрасна традиція Карнавалу, яка надзвичайно популярна в Рейнській області. Свято розпочинається 11 листопада об 11 годині 11 хвилин. Просто так повелося, що поєднання 11.11 стало для німців найбільш сприятливою цифровою комбінацією, і її послідовність викликає в їх душі відчуття задоволення в зв'язку з приємним проведенням часу [14].

Специфіка німецького гумору в значній мірі полягає в тому, що продуцент не повинен виявляти своїх комунікативних намірів, це балансування між серйозним і напівсерйозним спілкуванням, саме така дискурсивна невизначеність і створює передумови для постійного переосмислення всієї ситуації [14]. Проте, національний німецький гумор

можна відрізнити за багатьма специфічними ознаками. Так, помітна симпатія до об'єкта висміювання – одна з характерних рис німецького національного гумору. Він не асоціюється з грубими або нахабними жартами і мізантропією. Основу німецького гумору становить німецька тактовність. В цілому, почуття такту можна вважати невід'ємною рисою характеру німця, що передбачає недомовленість, тонкі натяки, відсутність прямих нападів, спрямованих на об'єкт висміювання. Якщо німцю необхідно відреагувати негативно, то він висловлює своє невдоволення не через різке висловлювання, а за допомогою завуальованих описів і порівнянь. Завдяки цьому, німецькі гумористичні тексти наповнені евфемізмами. Національний німецький гумор відрізняється скритністю і недомовленістю, через що людині, далекій від німецької культури складно зрозуміти багато тонкощів гумору. Для повного розуміння німецьких жартів необхідно не тільки володіти мовою на високому рівні, а й володіти значними фоновими знаннями про німецьку культуру і національний менталітет.

1.2. Гумор як лінгвокультурний феномен

Існують різні форми гумору, що відповідають різним рівням гуманізації. Наприклад, грубі жарти популярні серед дітей і підлітків, в той час як сатира більш популярна серед більш дорослих і освічених людей. Гумор часто не переноситься з однієї культури в іншу, зазвичай через те, що залежить від деталей конкретного культурного оточення. В епоху глобалізму відмінності між культурами стають все більш зрозумілими і гумор перетворюється на універсальний лінгвокультурний феномен.

Перші спроби класифікувати дотепність простежуються в античну давнину: вони були зроблені Цицероном і Квінтиліаном. Дві форми комічного, а саме – мовна і немовна, виокремлювались вже при перших спробах осмислення його природи. Цицерон дав першу формальну класифікацію комічного і розділив всі дотепи на два основних типи [5, с. 8]:

1. Смішне, що виникає з самого змісту предмета (смішне, що впливає з конкретної ситуації).

2. Словесна форма дотепності, яка включає в себе, або іншими словами – смішне, що ґрунтується на словесному оформленні:

- а) двозначність;
- б) несподівані висновки;
- в) каламбури;
- г) незвичайні тлумачення власних назв;
- д) прислів'я;
- е) алегорію;
- ж) метафори;
- з) іронію [5, с. 8].

Другий тип гумору базується на словесному оформленні (абсурд, несподівані умовиводи, протилежність, уявну простоту, карикатурне зображення, протиріччя (суперечність), порівняння (схожість), нездійснене очікування, передражнювання, ухильність, небилицю, прислів'я, несподіванку, легку насмішку, буквальне розуміння слів, недооцінку тощо) [5, с. 28]. Отже, у трактаті Цицерона «Оратор» запропоновано першу формальну класифікацію гумору. Наведена типологія видається вдалою для вивчення факторів, які впливають на відтворення комічного у перекладі з мови оригіналу на цільову мову.

Г. Почепцов поділяє гумор на ситуативний і лінгвістичний. Всілякі гумористичні ситуації від пародій на людину до дитячого лепету можуть викликати посмішку, внутрішній або зовнішній сміх. Сміх виникає і в тому випадку, коли учасники по-різному інтерпретують ситуацію [31, с. 56]. Один з видів ситуативного гумору заснований на невідповідності зовнішньої характеристики об'єкта висміювання і його внутрішній природі, його внутрішньої складової і, більш того, на їх конфронтації. Внутрішня складова може бути явно не представлена і присутня тільки ментально.

Інший вид ситуативного гумору заснований на різній інтерпретації ситуації. Невідповідність інтерпретацій привносить ефект несподіванки і викликає сміх. Такий вид гумору більш зрозумілий. Ефект лінгвістичного гумору, на переконання Г. Почепцова, заснований не стільки на якості жарту, скільки на тому, хто є реципієнтом, наскільки розвинене його почуття гумору, його інтелектуальні здібності, на адекватності його тезаурусу, на ставленні реципієнта до жарту взагалі, на його настрої [31, с. 57]. Лінгвістичний гумор виникає через відсутність в жарті відповідностей між формою і значенням в лінгвістичному єдності. Сенс жарту або 20 анекдоту може бути прихований в омонімах, у лексико-семантичних варіантах слів (полісемія), у метафорах, фразеологізмах та ін. Гумор – доволі делікатний за своєю сутністю. Можна зробити гарний переклад на українську мову будь - якого тексту, але гумор, який був у вихідному тексті (ВТ), може бути втраченим.

Сьогодні у жанровій класифікації існують різні форми гумору: парадокс, іронія, оксюморон або гра слів, дотепність, пародія, сатира, сарказм тощо. Гумор має різні літературні форми – анекдот або жарт, монолог, діалог, розповідь, каламбур, дотепна відповідь співрозмовнику, до місця сказаний афоризм і так далі. Крім текстової форми, гумор може бути також представлений у графічній формі – карикатура, малюнок, фото і т. п. Особливий вид гумору є чорний гумор. У деяких народностей існують ще й такі форми гумору як народні усні гумористичні оповідання – сноаве.

Сноаве (рум. Snoavă) – наративна розповідь маленького розміру в прозі, яка може бути народною або культовою, має анекдотичний характер; епічне в ньому переплітається із сатиричним. За формою сноаве ближче до приказок, ніж анекдотів, які в деяких країнах, наприклад, Румунії, Туркменістані, не особливо користуються популярністю навіть в наш час. Сноаве як форма гумору найбільше характерна для молдовського і румунського гумору. Народ може висміювати в сноаве самого себе, чернецтво, циган, євреїв, сільських дівчат або хлопців тощо. Сміх, який

викликають сноаве, позбавлений злоби і сарказму. Це сміх заради самого сміху, заради того, щоб повеселитися. Сноаве виникає тому, що в поведінці висміюють персонажів, відображаються шкідливі людські звички, нещастя і злість, які не можна замовчувати [36, с. 78].

Незважаючи на те, що вищезгадані мовні жанри комічного належать до однієї області – області комічного, і є його найпоширенішими формами, важливо вміти їх розрізняти, оскільки вони мають різне призначення і можуть по-різному тлумачитися. У двадцятитомному словнику української мови перший різновид комічного – гумор – визначено як «доброзичливо-глузливе ставлення до чого-небудь, спрямоване на викриття недоліків; художній прийом, заснований на зображенні чого-небудь у комічній формі» [42, с. 67].

Первинний комічний мовний жанр – жарт, – будучи одним з результатів творчої активності людини, формується, в першу чергу, в сфері повсякденного спілкування, яку відрізняють можливість нестандартного підходу до мови і свобода експериментування. Відзначимо, що для побутової сфери спілкування характерне використання і вторинних комічних мовних жанрів: це, перш за все, анекдот, а також жартівливий афоризм і велеризм, що формуються в літературно-художній сфері, але досить поширені і в повсякденній мові.

Одним з найпоширеніших жанрів комічного є анекдот. Анекдот – прецедентний текст, в ньому відбивається не випадкова подія, а національно-цінний прецедент, цілий калейдоскоп почуттів, вражень і спостережень. Анекдоти є частиною національної пам'яті, укладений в них образ мотивований і легко пізнаваний. Анекдот дає імпульс до роботи асоціативної пам'яті, він використовується, як правило, не заради самого тексту, а заради пов'язаних з ним асоціацій [38, с. 169]. З одного боку, анекдот виконує субверсивну функцію, висміюючи авторитети, владу, пародіюючи офіційні культурні коди (наприклад, політичний анекдот), з іншого боку, в зразках

цього жанру закріплюються і передаються стереотипи – соціальні, гендерні і не в останню чергу національні [38, с. 169].

Анекдоти охоплюють практично всі сфери людської діяльності. Існують анекдоти про сімейне життя, політиці. Особливе місце займають анекдоти про національності. У них висміюються існуючі в масовій свідомості стереотипи національного характеру представників окремих народів.

Чорний гумор – це досить самокритичний гіркий сміх з приводу незавидного існування людини в світі. Завдяки чорному гумору люди можуть припинити придушувати і замовчувати те, що не можуть спокійно прийняти розумом. Подібні жарти дозволяють відкрито заглянути в обличчя тим аспектам життя, які лякають, і перемогти їх, піднявшись над ситуацією і подивившись на неї зі сторони.

Каламбур передбачає жарт, заснований на смисловому об'єднанні в одному контексті або різних значень одного слова, або різних слів (словосполучень), тотожних або схожих за звучанням [39, с. 58].

Гумореска – невисокий за обсягом гумористичний твір, в якому розповідається про комічну пригоду або рисі характеру людини. За своїми виразними засобами вона близька до жанру гумористичного або сатиричного оповідання. Однак має і свої особливості. Твори цього жанру легкі, мобільні. Вони не мають зайвих деталей, щомиті вчинки героїв психологічно і сюжетно вмотивовані, зміст відрізняється гуморесок вирізняються динамічністю, смішні та оригінальні.

Гумор може бути представлений як текстовою формою (іронія, гра слів, сатира, пародія, сарказм, каламбур, жарт, чорний гумор, анекдот і т.д.), а також в графічному вигляді (карикатура, шарж тощо).

Найбільш чіткою базою для нашого дослідження слугуватиме розрізнення основних функціональні різновидів комічного Ю. Борева, який виокремлює іронію, гумор, сатиру та сарказм [7, с. 4].

У сучасній лінгвістиці ставляться питання про різновиди, форми, жанри і прийоми комічного як лінгвокультурного феномену. Зазвичай у філології до видів комічного відносять гумор, іронію, сатиру, сарказм, іноді – гротеск. Гумор визначається як «вид комічного, добродушний сміх з серйозним підґрунтям» [43, с. 402]. Іронія розглядається як «явно-удаване зображення негативного явища в позитивному вигляді, щоб шляхом доведення до абсурду саму можливість позитивної оцінки висміяти і дискредитувати дане явище, звернути увагу на той його недолік, який в іронічному зображенні замінюється відповідною перевагою» [42, с. 209]. Сатиру визначають як вид комічного, який відрізняється від інших видів різкістю викриття, звучанням обурення. Питання про виділення сарказму як виду комічного залишається дискусійним. При характеристиці цього явища як виду комічного відзначаються виражена злість, уїдливість глузування, знуцання, що містить нищівну оцінку особи, предмета або явища, крайня ступінь емоційної відкритості, пафос заперечення, що переходить в обурення.

1.3. Проблеми класифікації гумору

Складність поняття «гумор» має на увазі його комплексну структуру і класифікацію, яка можна схематизувати наступним чином (рис. 1.1).

Виходячи з розвитку поняття «гумор», І. Вержинська пропонує класифікувати гумор на односторонній, взаємообумовлений, самостверджувальний. Дана класифікація знаходить наступне пояснення: агресивний гумор є примітивним; він властивий первісному суспільству доісторичної епохи, коли людина не могла усвідомити себе поза племенем або поза громадою, вона цілком залежала від неї. Тому будь-яка непокора, будь-яке відхилення від правил, встановлених в племені, тягло за собою жорстоке покарання, що призводило до подальшого вигнання, глузування і знуцання над тим, хто провинився. Так виник жорстокий, агресивний гумор.

Агресивним він називається в тому сенсі, що у того, на кого була спрямована агресія, в той час ще не було потенціалу нейтралізувати грубі негативні емоції за допомогою гумору, тому даному гумору дослідниця дає визначення одностороннього [9, с. 30].

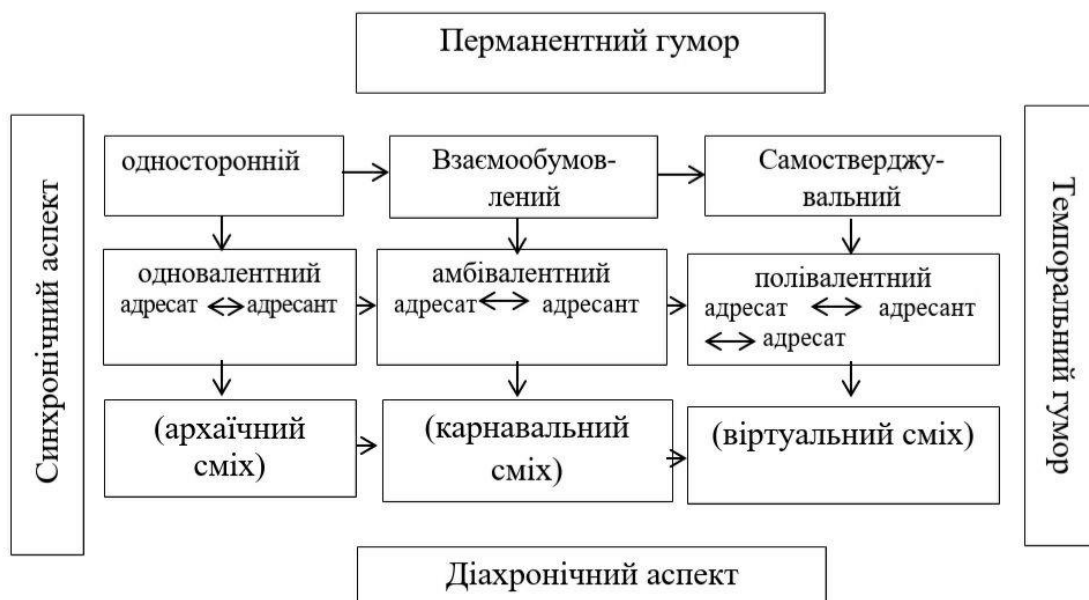


Рис. 1.1 Класифікація гумору

У первісному світі символ сміху культивувався як знак подяки і відплати божеству за вдале полювання або родючість землі. В античному світі чим більше людина сміялася «природним» або «тілесним» сміхом, тим більше вона догоджала божеству, і тим прихильнішим вважалося ставлення вищих сил до людини, яка його вихваляла. Дане явище можна простежити в комедіях – паліатив [9, с. 30].

Поступово, в Середні віки і в епоху Відродження, з розвитком суспільства, з утворенням класів і станів почалося протистояння між цілими спільнотами, кожна з яких володіла своїми правилами і можливостями, позитивні і негативні риси яких засуджувалися з обох сторін. Створювалися умови для подальшого вдосконалення гумору.

Філософ Анрі Бергсон вважав, що гумор призначений для виправлення суспільства: «Основною функцією сміху, – як зазначав вчений, – є функція соціальної корекції, і роль, яку він відіграє, служить для виправлення і вдосконалення суспільства» [13, с. 6]. У Бергсона простежується генетичний зв'язок його концепції сміху з теорією «індивідуальної волі» [66, с. 265]. З визнанням так званої «індивідуальної свободи» кожної особистості гумор набував самостверджувальний характер: (4) “*Sam umarmte Toby und sagte: “Jesus, du hast uns wirklich erschreckt. “Toby grinste und sagte: Du musst mich nicht «Jesus» nennen, wenn wir allein sind” (S. Sheldon «Ein Fremder im Spiegel»)* [9, с. 32].

Гумор в даному прикладі створюється за допомогою каламбуру, який досягається через двозначне вживання слова «Jesus» в даному контексті, як вигуку, що виявляє реальний переляк, і як звернення до співрозмовника, знаменитості Тобі.

Якщо раніше світогляд людини не дозволяв їй проводити такі паралелі між собою і богом, то людина сучасна здатна посміятися над самою собою, самоствердившись таким чином. За допомогою гумору у людини поступово з'являється можливість самоствердитися і знайти своє «я», оскільки в силу поступово почав вступати закон «невиключення третього». Немов сучасне покоління, озирнувшись назад, зробило висновок з приводу стадій одновалентного і амбівалентного гумору і сформувало в своїй свідомості певний праобраз гумору, який став полівалентним і який не виключав можливості появи так званого «третього елемента» [13, с. 6]. Функція цього «третього елемента» полягає в оцінці або критиці гумористичної ситуації, створеної першими двома, або може виконувати функцію переходу з початкової стадії гумору, гумору у вузькому сенсі слова, в закінчену або досконалу стадію, стадію самоіронії.

Гумор живе з людиною, живе всередині і поза нею. Витоки гумору сягають архаїчного обрядово-ігрового сміху. Архаїчний сміх представляє собою сміх, що виходить із цілісного сприйняття світу. Саме слово «архаїзм»

походить від грецького *archaios* – ‘древній’. Згідно з визначеннями з лексикографічних джерел, дане поняття має значення слова, або звороту мови, що вийшли з ужитку, або застарілого явища, пережитку старовини [42, с. 166].

Архаїчний сміх є пережитком старовини. При первинному осмисленні світу, при відсутності логічного свідомого співвідношення людини як індивіда серед інших про сміх, як про живе динамічне мовне явище, не могло бути й мови. Античність асоціюється з початковою формою сміху, яка лише зароджується, з його примітивним первинним видом – посмішкою. Ця асоціація знаходить підтвердження в мистецтві і архітектурі древньої Греції. Давньогрецькі скульптори в VI ст. до н. е. створювали скульптури людини, на обличчі якої вперше з'явилися посмішка і брови з піднятими вгору куточками, що створювало враження подиву і деякої захопленості. Це знаменувало собою перший крок до пізнання і осмислення всього різноманіття навколишньої дійсності в її гумористичній ретроспекції. Посмішка, якщо і перетворювалася в сміх в ті часи, то вона народжувала такий сміх, функцією якого було виконання магії [13, с. 6]. І. Вержинська вважає, що архаїчний сміх – сміх моноретроспективний, сучасний – полі ретроспективний [9, с. 32].

Природне, знеособлене поняття сміху в Середні століття почало відходити на другий план, оскільки у цей період релігія вийшла на перший план у суспільному житті. Поява суворої ідеології церкви не дозволяла бездумно вихлюпувати свою енергію у вигляді нестриманого сміху. Подібне явище строго осуджувалося і каралося. Єдиною можливістю для людини, яка бажала висміяти вади і несправедливості суспільства, стало приховування свого обличчя під маскою. Так з'явилися карнавал і карнавальний сміх. У співрозмовника, що є свідком викривальної мови, спрямованої на адресу винуватця, з'являлося бажання відкрити обличчя викривача або зірвати маску. Пізніше механізм «зривання маски» також був покладений в основу гумору.

Якщо в минулому акцент робився на об'єкті гумору, то в цьому гумор хвалять або лають, виходячи з вміння або невміння суб'єкта його реалізовувати. Адресант гумору вийшов з тіні, йому доступні не тільки реальні, а й і віртуальні способи створення гумору.

Дослідники мовної природи комічного, беручи за основу природу виникнення комічного у оригіналі, тобто – те, що за авторським задумом містить гумористичний потенціал, перш за все поділяють гумор на ситуативний та мовний [10, с. 125]. У ситуативних жартах природа комічного впливає із самої ситуації, адресат розуміє гумор не через інтерпретацію мовних знаків, а через безпосереднє сприйняття ситуації (класичним прикладом таких жартів є гумор Остапа Вишні, Чарлі Чапліна).

Природа ситуативних жартів ґрунтується на активних діях героїв ситуації (рухи, переміщення у просторі, взаємодія з оточуючим світом) або на динамічній зміні ситуативних обставин (фізичні прояви навколишньої дійсності, які певною мірою спричинені взаємодією з героями ситуації або виникають незалежно від героїв, водночас впливаючи на них). Мовностилістичні елементи ситуативних жартів є суто елементами ситуації, які функціонують так само як і дії героїв або навколишні зміни. Подібні мовностилістичні елементи не лежать в основі закладеного у жарті протиріччя, а лише повідомляють адресатові певну інформацію, яка є основою для створення комічного потенціалу. Такі мовностилістичні елементи чітко вказують на певний аспект ситуації, не передбачаючи інтерпретації чи оцінку. В. Барсукова та С. Топачевський таку функцію вербальних знаків у жартах називають індикативною [2].

Природа комічного у мовних жартах породжується у вербальній площині, при цьому фоном для жарту, його контекстом слугує саме ситуація. Мовні жарти будуються виключно на репліках мовця, які при цьому можуть не виконувати будь-яких активних дій, і обставини ситуації взаємодії будуть незмінними. У жартах ці два аспекти переважно поєднуються і взаємодоповнюють один одного, створюючи комплексний гумористичний

потенціал. Як слушно зауважують В. Барсукова та С. Топачевський для дослідження перекладацького підходу гумору це розмежування є важливим з огляду на те, що у кожній із двох зазначених груп є по одній підгрупі, які володіють протилежними якостями для перекладу: в одному випадку – ніколи не становлять проблеми для перекладача (ситуативний загальнозрозумілий, універсальний гумор), а в іншому – майже завжди вимагають від перекладача переосмислення і співтворчості (мовний специфічний гумор) [2].

Розмежування цих підгруп ґрунтується на розумінні культурної і мовної асиметрії гумору оригіналу і перекладеного гумору, в результаті якої повна передача всіх смислів мови оригінала у цільовій мові стає неможливою (а в окремих випадках і небажаною). У цьому зв'язку слід говорити про мовну/культурну універсальність чи специфічність оригінала і вплив цієї ознаки на процес перекладу. Додавання критерію «універсальність/специфічність (мовна чи культурна)» до поділу жартів на ситуативні і мовні має результатом класифікацію жартів з точки зору їх перекладності/неперекладності. Перекладацький підхід до класифікації жартів можна представити у вигляді схеми (рис. 1.2).

	універсальність	специфічність
ситуативний гумор	ситуативний універсальний (загальнозрозумілий) гумор	ситуативний специфічний (культурно- обумовлений) гумор
мовний гумор	мовний універсальний (загальнозрозумілий) гумор	мовний специфічний (культурно- обумовлений) гумор

Рис. 1.2. Схема перекладацького підходу до класифікації гумору [2]

Окрім цього, ознаки, які є важливими при відтворенні комічного засобами мови перекладу, можна запропонувати ширшу класифікацію гумору, поділивши його на чотири категорії:

- 1) ситуативний універсальний гумор;
- 2) ситуативний специфічний (культурно-обумовлений) гумор (гумор, що базується на реаліях, характерних лише для певного етносу);
- 3) мовний універсальний гумор;
- 4) мовно-специфічний гумор (не універсальний гумор, гра слів, каламбур, власні назви, тощо) [2].

Представлена В.Барсуковою та С. Топачевським класифікація жартів є логічною передумовою для вивчення специфіки відтворення прагматичного потенціалу жарту у перекладі, оскільки описує типи жартів, передача яких у перекладі потенційно викликати у перекладача труднощі, а саме – жартів, гумористичний потенціал яких ґрунтується на мовно-специфічному гуморі. Враховуючи, що перспективою дослідження є порівняння і співставлення різних перекладів з точки зору їх здатності зберігати і передавати гумористичний потенціал досліджуваних жанрів гумору, саме мовно-специфічні жарти становитимуть інтерес для глибокого наукового вивчення, оскільки вимагають творчого переосмислення і можуть бути відтворені у перекладі з різним ступенем адекватності, в той час коли гумористичний потенціал жартів, заснованих на ситуативному універсальному гуморі, відтворюватиметься у різних перекладах без суттєвих труднощів [2].

1.4. Становлення гумору як об'єкта перекладознавчих досліджень

Дослідження гумору набуло особливого розмаху, оскільки його всебічним вивченням займаються фізіологія, психологія, соціологія, лінгвістика, філософія, естетика і безліч інших наук. Вітчизняна перекладацька наука також не оминула цю проблему своєю увагою. Дослідженням особливостями перекладу комічного і його видів займаються в даний час такі вчені як: В. Конкульовський, В. Панченк, Л. Пономаренко, Ю. Савіна, В. Савчишин, Т. Стоянова, К. Черненко та багато інших.

Переклад – один із найдосконаліших способів обміну досягненнями і збагачення мов, літератур, культур [28, с. 52]. Велика кількість перекладів

прозових, поетичних та драматичних творів на різні мови слугує яскравим доказом процесу постійного взаємного обміну літературними здобутками. Завдяки майстерно виконаним перекладам, фольклорні твори і твори світової літератури (Дж. Байрона, Р. Бернса, Ш. Бодлера, П. Верлена, В. Вордсворта, Е. Дікінсона, Т. С. Еліота, Ч. Дікенса, Р. Кіплінга, А. Конандойла, Дж. Кітса, Г. Лонгфелло, П. Ронсара, О. Уайльда, Ф-Р. де Шатобріана, В. Шекспіра, П. Шеллі та інших відомих письменників) стали невід'ємною частиною різних національних літератур, ними захоплюються в багатьох країнах світу. Гумористичні тексти не втрачають важливості свого значення, бо стимулюють урізноманітнення словникового запасу, експресивних засобів мови перекладу.

Становлення перекладу як літературного явище пройшло кілька етапів історичного розвитку, багато письменників та літературознавців висловлювали свої погляди з приводу теорії перекладу. Однак сучасне перекладознавство почало формуватися у самостійну наукову дисципліну переважно з другої половини ХХ століття. Повоєнне розширення контактів між різними країнами та народами у всіх сферах комунікативної взаємодії спричинило зростання потреб у перекладах та перекладачах, що послужило суттєвим стимулом для збільшення теоретичних досліджень у галузі перекладу. Сьогодні перекладознавство як практична діяльність характеризується великим різноманіттям теоретичних концепцій і методів наукових дослідження [35, с. 312].

Переклад гумору слід віднести до художнього перекладу, який передбачає відтворення особливостей чужоземного літературного тексту за допомогою засобів рідної мови в нерозривній діалектичній єдності змісту і форми гумористичного твору. По-суті, переклад виступає складовою національно-літературного процесу, оскільки служить посередником між культурами, він забезпечує повноту міжкультурного процесу.

Гумористичні тексти відображають мовну і національну картину світу як окремої особистості (автора), так і всього народу, який є носієм цієї мови.

Гумор постає об'єктом перекладознавчих досліджень, які концентрують увагу на труднощах при перекладі гумористичних текстів. Найважливішою проблемою гумору є його переклад з усного мовлення, а також переклад текстів різноманітної тематики та змісту. Річ у тому, що перед перекладачем постає завдання зробити зрозумілий, цікавий та кумедний переклад, а це, навіть з бездоганним володінням мови не завжди є досяжним.

Переклад гумору пов'язано з певними труднощами. З одного боку, вони пов'язані з тим, що гумор є яскраво рецепцією національного менталітету і найбільш глобальних проблем сучасного життя, у тому числі уявлення народу про комічне, сучасні та історичні реалії, характерні ситуації комунікації людей тощо. З іншого боку, це труднощі лінгвістичного характеру, оскільки в гумористичних текстах широко представлена розмовна і знижена (ненормативна) лексика: нерідко основним елементом в гумористичному тексті виступають каламбури, гра слів. Всі ці та інші особливості ускладнюють переклад такого тексту на цільову мову і, як наслідок, його розуміння іноземцями.

Труднощі перекладу гумору суб'єктивного характеру пояснюються мовної і культурної компетентності перекладача, недостатністю загального кругозору (тезауруса), однобічним підходом до перекладу гумору без урахування контекстної ситуації, нерозвиненістю почуття стилістичної норми, відсутністю почуття гумору, упередженістю тлумачення. Вказані чинники є визначальними для розуміння комічного контексту, який у німецькому гуморі носить не лише текстовий, а й позатекстовий характер [24, с. 185].

Як слушно зауважує Л. Пономаренко, перекладаючи німецькі тексти гумористичного характеру, перекладачеві важливо зберігати гумористичну напруженість і в мові перекладу з метою досягнення адекватності відтворення вихідного тексту, а саме досягнення того, щоб реакція читача мови перекладу була аналогічна до реакції читача мови оригіналу. Властивості гумору при цьому зберігаються [35, с. 313].

Необхідною умовою перекладу вважається підбір відповідних фонетичних, лексичних та фразеологічних засобів для передачі не лише семантики жартів мови оригіналу, а також їх експресивних та функціональних особливостей [43, с. 411].

Завдання перекладача при відтворенні гумору в цільовому тексті полягає в тому, щоб, з одного боку, максимально зберегти зміст, не виставивши при цьому культуру вихідної мови в поганому світлі; з іншого боку, донести гумористичну одиницю так, щоб не викликати здивування у культури, що приймає [50].

Для письмового перекладу гумористичних текстів проблемою становлять моменти, коли гумор побудований на каламбурі або на обігруванні реалії культури тексту оригіналу. У таких ситуаціях перекладачеві потрібно не просто досконало знати рідну мову і мову оригіналу, але і самому володіти письменницькими здібностями [50].

Досить поширеним предметом німецького гумору є йодл. Перекладачеві варто брати до уваги той факт, що коли українському реципієнту це поняття може бути невідомим, оскільки відображає національну специфіку німецького народу. У цьому зв'язку в перекладі, зокрема через необхідність пояснення реалії в тексті оригіналу, дещо втрачається гумористичний ефект. Для прикладу, для підтримання комічності ситуації, іронічне *Sehr vernünftig!* в українському перекладі відтворено як 'Ду-уже розумно!', де іронія передається на фонетичному рівні. Одним із способів перекладу німецьких йодлів може бути перенесення всього тексту на українські реалії. Так, відтворюючи фразу *zwei Jahre Jodelschule ...*, автор перекладу використовує відповідник 'два роки школи коломийок', але в такому випадку, переносити на українські реалії варто було б увесь текст, зокрема імена героїв, приймаючи їх як промовисті. В інакшому випадку буде втрачено не лише індивідуальний стиль автора йодлу, а й будь-який зв'язок із культурним середовищем вихідної мови [35, с. 312].

Висновки до розділу 1

1. Було встановлено, що гумор є невідомою частиною таких наук як: лінгвокультурологія, когнітивна лінгвістика, комунікативна лінгвістика та психолінгвістика досліджували гумор. Визначення дифініції гумор викликає багато складнощів, через велику кількість термінів на позначення комічного. Було розглянуто особливості німецьомовного гумору, його основними характеристиками є : саркастичність, гострість виразів, іронічність та іншими токощами.

2. Вивчаючи гумор у перекладознавчому аспекті, перекладачеві слід брати до уваги, що тексти з гумористичним ефектом є значною перекладацькою проблемою. Складність вирішення перекладацької задачі великою мірою залежить від різних чинників, в тому числі від лінгвістичного рівня, на якому будується гумор. У більшості випадків для перекладача є тільки один спосіб передачі гумору – не перекладати дослівно, а створювати власний каламбур, тобто, іншими словами, придумати свій жарт, використовуючи ті ж засоби, що і автор оригіналу, при цьому якомога ближче за значенням до оригіналу і з урахуванням контексту.

РОЗДІЛ II. ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОГО ГУМОРУ

2.1. Еволюція гумористичних жанрів

Дослідники розрізняють наступні види гумористичного жанру: карикатура, гумореска, анекдот, жарт, гра. Кожен період розвитку гумористичної літератури ознаменувався актуалізацією та вдосконаленням якогось із жанрів, появою різновидів.

Карикатура – спосіб художньої типізації, використання засобів шаржу і гротеску. У карикатури, що становить специфічну область прояву комічного в образотворчому мистецтві, гумор служить для висміювання будь-яких явищ. У широкому сенсі слова під карикатурою розуміють будь-яке зображення, де свідомо створюється комічний ефект, поєднується реальне і фантастичне, перебільшуються і загострюються характерні риси фігури, особи, костюма, манери поведінки людей, змінюються співвідношення їх з навколишнім середовищем, використовуються несподівані зіставлення і уподібнення.

Карикатура в цьому значенні володіє широким діапазоном тем і може бути порівняна з карнавальним дійством, театральною буфонадою, літературним бурлеском і епіграмою. Витоки такої карикатури сягають античної художньої культури; пізніше її можна бачити в середньовічних рельєфах, в народній творчості.

Гуморески – (слово німецького походження, від англ. – гумор) – жартівлива мініатюра оповідного характеру, створена в прозовій або віршованій формі; носить викривальний, осміяний, часом навіть образливий пафос; за своєю суттю примикає до анекдоту, поєднуючи в собі також прикмети бурлеску і гротеску. Гумореска є невеликим за обсягом гумористичним твором, в якому розповідається про комічну пригоду або риси характеру людини. За своїми виразними засобами вона близька до

жанру гумористичного або сатиричного оповідання. Однак має і свої особливості. Твори цього жанру легкі, мобільні. Не мають жодної зайвої деталі, вчинки героїв психологічно і сюжетно вмотивовані, зміст – динамічний, смішний, оригінальний.

Гумореска, вперше з'явившись у XVII ст. в Україні в якості перекладів з польської мови, згодом стає одним з найпопулярніших жанрів вітчизняної літератури. Основними об'єктами сатири в гуморесці стали громадські діячі, військові, політики, рядові міські і сільські жителі, купці. Гуморески найчастіше втілюються в сценках, діалогах і монологів.

Жанр гуморески зародився в українській журналістиці 1920-1930-х років в надрах традиційного для вітчизняної літератури жанру гумористичного оповідання. У цей період в жанрі гумористичного оповідання виступали такі відомі гумористи, як М. Зоценко, В. Чечвенський, Ю. Вухналь, К. Котко, С. Чмельов та інші. Видатний внесок у розвиток жанру вніс Остап Вишня. Нині гумореска – один з провідних жанрів, своєрідний атрибут телевізійних і радіопередач, розрахованих на широке читацьке коло газет і журналів.

Характерною особливістю творів цього жанру є не різнобічна характеристика персонажу, а висока сюжетно-ситуативна орієнтація розповіді. Саме яскравий, динамічний зміст і брак детальної характеристики персонажу – дві основні ознаки гуморески [42, с. 132].

Фейлетон – (від фр. – листок) – літературно-публіцистичний твір, написаний в глузливому, часто сатиричному тоні. Фейлетон займає проміжне положення між газетною або журнальною статтею, а також малими жанрами художньої прози (оповідання, новела, нарис) і поезії (віршований фейлетон). Крім того, фейлетоном у другій половині XIX ст. називалися літературно-критичні тексти (статті, рецензії, огляди, літературні портрети), опубліковані на сторінках газети, причому такі матеріали нерідко друкувалися з продовженням в кількох номерах. Починаючи з XX ст. набув поширення літературний фейлетон, зазвичай присвячений творчості письменників,

критиків, літературознавців і обов'язково пронизаний сатиричною інтонацією. Фейлетонні твори рясніють різноманітними стильовими манерами.

Історію фейлетону відраховують з 1830-х років, але вже задовго до появи терміна фейлетонний жанр існував на сторінках періодичних видань. У сатиричних журналах XVIII ст. по суті фейлетонами ставали статті, нариси, листи, послання, що належали перу А. Сумарокова, І. Крилова; М. Польового; з літературно-критичними фейлетонами в столичних і провінційних газетах виступали В. Чуйко, Л. Оболенський, А. Скабичевський.

У Німеччині великим успіхом користувався фейлетони Г. Верта «Leben und Thaten des berühmten Ritters Schnapphahnski» (1848–1849). У 1850 році газета «Kölnische Zeitung» публікувала фейлетони Ф. Гаклендера «Namenlose Geschichten» і Левіна Шюкінга «Der Bauernfürst» (один з найбільш плідних німецьких письменників XIX ст.).

Казка-сатира – прозовий твір, який запозичує у жанру казки вільну форму викладу, чарівні перетворення, місце і час дії, які визначаються як «в деякому царстві» і «колись». Однак герої такої казки зовсім не казкові – це алегорії, сатиричні маски байок, де вовк, заєць, ведмідь, орел, ворона та інші звірі, птиці і риби явно не належать до тваринного світу. Автор прагне «віддати кожному по заслугах»: в кожному героєві сконцентровані характерні риси, які точно визначають у своїй єдності розповсюджений соціальний або людський тип.

Іноді у таких казках виступають виключно люди. Їхні персонажі не прикриті масками звірів, риб і птахів; автор використовує інші сатиричні прийоми: гіперболу, гротеск. Герої цих казок, проте, теж виявлені як маски-символи: автор створює збірні образи соціальних типів.

Анекдот – це найпоширеніша форма дотепності (коротка жартівлива розповідь, яка часто містить несподівані повороти і настільки ж незвичайну кінцівку), без якого важко собі уявити сучасне міжособистісне спілкування, особливо у вузькому колі близьких людей. Особливе місце серед стилів і

жанрів комічного посідає анекдот, оскільки цей жанр прямо пов'язаний із проблемою комізму, сміху й гумору, складність якого обумовлена тим фактором, що багат шаровість змісту текстів малої форми припускає різні аспекти їх трактування [5, с. 26]. Анекдот виступає однією з форм гумористичного сприйняття і відображення навколишньої дійсності і слугує для створення комічної ситуації, його основною метою є розвага тих хто спілкується. Анекдот, виконуючи фактичну (контактовстановчу) функцію, сприяє встановленню і підтримці комунікації між людьми. Водночас анекдот можна розглядати як своєрідний контроль суспільства над становленням соціальних відносин, функціонуванням владних інституцій тощо, при цьому важливо розуміти, що без стабілізації, визначеності, формальної злагодженості і ритуальності, що природно виникає у суспільстві, останнє не може нормально функціонувати. Анекдот є продуктивним фольклорним жанром, унікальним явищем національної культури кожного народу, його розвиток невіддільно пов'язаний з суспільним розвитком, він виступає у ролі маркера визначальних для індивіда і суспільства загалом ціннісних установок та уявлень. Анекдот володіє власною номінацією і типологічними рисами (стереотипи форми, змісту і комунікативного призначення).

Як слушно зауважують Л. Пономарьова та І. Маркоїдзе, сучасний анекдот є багатоаспектним явищем, його функціонування у комунікативному просторі передбачає взаємодію констант різного рівня та різноманітних сфер життя людини. Нерідко за допомогою анекдоту мовець здатен досягати комунікативної мети. Жанровий аспект анекдоту передбачає поєднання композиційної, тематичної та стилістичної складових. Цілісність мовленнєвого жанру анекдоту забезпечується його тематичними напрямками, тоді як стиль і композиція – його зв'язністю [35, с. 312].

Розвиток анекдоту як гумористичного жанру літератури сприяв втраті правдивості оповіді. В українській літературі увагу до анекдоту можна простежити в текстах інтермедій до шкільних драм XVII–XVIII ст., творчості мандрівних дяків, «Енеїди» І. Котляревського.

У другій половині ХХ ст. анекдот, головним чином, існував за межами сфери масової інформації, в роки усунення тотальної цензури та обмежень в діяльності ЗМІ, анекдот як улюблений народом жанр набув особливо активного розвитку на сторінки газет, журналів, став неодмінним атрибутом багатьох радіо- і телепередач.

Жарт – це предметна дія або повідомлення, що вводить когось в оману з метою створення смішної ситуації. В художній літературі, як і в звичайному міжособистісному спілкуванні, жарт зустрічається досить часто. Зазвичай жарти включаються при необхідності в текст як його фрагменти. Але бувають випадки, коли жарт присутній на газетній або журнальній смузі як самостійний жанр. Більшість дослідників відносять жарт до художньо-публіцистичного жанру. Основна причина цього полягає в тому, що текст, який можна назвати «жартом», виникає як продукт авторської фантазії, домислу [42, с. 90].

Домисел використовується і в деяких інших жанрах художньої літератури, наприклад для реконструкції подій, в яких автор не брав участі і про які знає тільки з чуток. В такому випадку реконструюються лише другорядні деталі, що не спотворюють суть справи. Якщо ж автор ставить собі за мету розважити читача і заради цього створює містифікацію (жарт), то в цьому випадку матеріал може бути вигаданим від початку до кінця. І якщо це так, то він може бути віднесений до самостійного журналістського жанру. Жарти в газетах або журналах найчастіше переслідують дві основні задачі. Перше завдання полягає в розвазі читача.

Таким чином, можна зробити висновок, що сатира і гумор мають як риси схожості, так і відмінності. Сатира, на відміну від гумору, відверто викриває об'єкт висміяння, отже, практично завжди автор матеріалу вороже ставиться до об'єкту висміювання. Гумор часто представляє людські недоліки і слабкості як продовження або виворіт особистих переваг людини.

Гуморист поблажливий, в основі гумору, на відміну від сатири, не завжди лежить негативне явище дійсності. Гумор виділяє власне «Я» героя,

сатира ж узагальнює. Гумор в сатирі використовується для того, щоб розбавити пряму критику, інакше сатира може виглядати як проповідь. Гумор в певних питаннях (політика, релігія) не може вважатися сатирою, бо спрямований на сам предмет, а не на його соціальні наслідки. На противагу гумору, особливому настрою, при якому сміх автора весь час пом'якшений явним або прихованим співчуттям до осміюваної особи або явища, сміх сатири більш розсудливий. Він є знаряддям боротьби і обурення, не посміхається і весело сміється, а виносить явище життя на громадську ганьбу, висміяння і осуд. Цією останньою межею, зверненням до громадськості, сатира виявляє свою завжди публіцистичну сутність. Вона є поетичним викриттям дійсності в ім'я усталеного суспільного ідеалу.

На основі проведеного історико-літературного аналізу можна зробити висновок про те, що доцільно виділяти чотири основні чинники, які чинять як негативний, так і позитивний вплив на розвиток гумористичних жанрів, як-от:

1) позиція суспільства, влади і її інстанцій щодо гумору і сатири: з огляду на те, яких тем і суспільних питань торкається гумор і стає об'єктом пильної уваги влади всіх рівнів, що може спричинити за собою жорсткі санкції для автора сатиричного твору;

2) позиція громадськості: попит народжує пропозицію. Націленість публіки на читання гумористичних матеріалів, здатність людей до сприйняття гумору і сатири сприяє розвитку гумористичних жанрів;

3) позиція автора гумористичних творів, редакції або видавництва, орієнтованих на публікацію творів гумористичних жанрів: автор, видання, видавництво може як підтримувати урядовий курс, так і вибрати опозиційний бік. Результати в першому і другому випадку будуть діаметрально протилежними;

4) «авторський фактор»: залежність від рівня здібностей письменника, що створює сатиричний матеріал, від його володіння прийомами жанру, мовними засобами вираження комічного, від його світогляду. Автор, який

володіє всіма необхідними навичками, здатний створити гумористичний твір, який зацікавить читацьку аудиторію незалежно від його основних переваг і настроїв.

2.2. Стилiстичнi засоби утворення нiмецького гумору

Аналізом стилістичних засобів і прийомів реалізації комічного в різний час займалися такі вчені: Т. Грідіна, Е. Земська, А. Карасик, С. Походня, В. Санніков, В. Вакуров, Ю. Варзонін. В основі комічного лежать відповідні філософсько-естетичні та соціо-психологічні принципи, що визначають природу лінгвістичних принципів формування комічних текстів. Лінгвістичний принцип вираження комічного сенсу – це закономірна підстава використання прихованого потенціалу одиниць мови при їх виході в мову, яка реалізує умови для порушення внутрішньо-системних відносин.

Комічне може проявлятися в декількох видах.

1. Словесно – в комічному середовищі, при непорозуміннях, які виникають в ході діалогів і взаємних репліках. Так, основними джерелами словесного комізму можна вважати безладність думок і їх логічне оформлення, убогість думки, химерність мови, порушення зв'язку між репліками, комічне підвищення або зниження інтонації, втрату логіки думки під час розмови, слова, що виражають суперечливі поняття, повтори, комізм звуків і каламбури. Відступ від загальноприйнятого вживання слова: діалектизми, професіоналізми, архаїзми, неологізми, варваризми, порушення смислових і граматичних зв'язків – все це часто надає слову комічне значення [9, с. 30].

2. Ситуативно. Комічне часто проявляється в протиріччях, в ситуаціях, коли звичне і буденне виставляють в невластивому для них світлі. Комічне може проявлятися по-різному: у невідповідності нового і старого, змісту і форми, мети і засобів, дії і обставин, реальної сутності людини і її думки про себе.

Трансляція комічного сенсу здійснюється мовними засобами різних рівнів мови: фонетичного, морфологічного, лексичного, синтаксичного. Лінгвістичні принципи вираження комічного сенсу універсальні, оскільки національні системно-мовні особливості вираження комічного змісту виявляються тільки на рівні форми і структурування тексту, не зачіпаючи їх істоти [31, с. 121]. Відомі різні теорії комічного. Чільною думкою в концепції В. Проппа є те, що в основі комічного закладено протиріччя у взаєминах між об'єктом і суб'єктом сміху [36, с. 102]. В. Девкин, розділяючи концепцію В. Проппа, стверджує, що всім формам комічного властива спільна риса – наявність протиріччя, логічного невідповідності [4, с. 102]. Згідно А. Сичову, філософська категорія, що позначає культурно оформлене, соціально і естетично значуще смішне [13, с. 164]. Ю. Борев додає, що комічне породжує соціально забарвлений, значимий, одухотворений естетичними ідеалами, «світлий», «високий» сміх, який заперечує одні людські якості і суспільні явища і затверджує інші [4, с. 60]. За Ю. Борєва, головними формами комічного вважаються гумор і сатира – «полюса сміху», до яких тяжіють інші форми. Гумор – особливий вид комічного, що відрізняється від сатири більш м'яким ставленням до недоліків життєвих явищ, поведінки людей, здатністю викликати незлобиву посмішку і ґрунтується на використанні прийомів дотепності і смислової гри [4, с. 61]. Дану позицію поділяє і А. Бушев, стверджуючи, що гумор – особливий вид комічного, що поєднує насмішку і співчуття, зовні комічну трактування і внутрішню причетність до того, що надається смішним. На відміну від «руйнівного сміху» сатири і «сміху переваги» (в тому числі іронії) в гуморі під маскою смішного таїться серйозне ставлення до предмету сміху і навіть виправдання дивака [4, с. 62].

У сучасній лінгвістиці існує широкий арсенал стилістичних прийомів і образних засобів. Вони різноманітні і володіють певними функціями, однак серед них слід виділити одну головну функцію, мета якої – створення відповідної атмосфери в художньому творі чи розмовній мові. Створення «комічного» ефекту досягається за рахунок зміни явищ, ефекту несподіванки,

диспропорція явищ і відносин, помилкове об'єднання різних явищ, використання відхилень від логічної норми. Стиль і тематика ситуації також впливають на створення «комічного», включаючи в себе дискредитуючу людину та соціально-критичну функції. Виділяються три функції «комічного», пізнавальну, розважальну, терапевтичну, які впливають на формування суспільної свідомості.

Завдяки стилістичним засобам створюється емоційність та образність багатьох німецьких гумористичних художніх творів і розмовної мови з комічним елементом. Як слушно зауважує О. Зубач, «лінгвальне вираження гумору простежується у семантичних, структурно-семантичних та стилістичних, зокрема у емоційно-експресивних модифікаціях. Екстралінгвальні ознаки виявляються у словесно-ситуативних засобах формування комічного ефекту. Етноспецифічні ознаки комічного в німецькій лінгвокультурі спостерігаються у жанрі шванку, який вважають своєрідною ланкою формування комічного світу у німецькій лінгвокультурі [18, с. 212].

Серед матеріалу дослідження нам зустрілися такі засоби вираження комічності в німецькому гуморі: тропи (порівняння, епітети, алюзії, порівняння), фігуральний вислів (повтор і його види), а також цитати, які не відповідають контексту, крилаті фрази і стійкі вирази.

Порівняння – зіставлення зображуваного предмета, або явища, з іншим предметом за загальною для них обох ознакою, так званий *tertium comparationis*, тобто третій елемент порівняння. Порівняння часто розглядається як особлива синтаксична форма вираження метафори, коли остання з'єднується з висловлюваним нею предметом за допомогою граматичної зв'язки «як», «ніби», «немов», «точно» і т. п. Наприклад:

- *“Er war wie ein wildes Tier!*
- *Hat er dich nicht tatsächlich gebissen?”*
- Він був наче дика тварина!
- Хіба він не вкусив тебе?

У прикладі комунікант використовує порівняння свого агресивного знайомого з дикою твариною, висловлюючи тим самим своє ставлення до нього в більш м'якій формі.

– “*Es ist wie Grönland hier drin.*” Тут ніби Гренландія. Даний приклад також ілюструє ставлення комуніканта, тільки в цьому випадку – до навколишнього середовища. Продюцент не має наміру у відкритій формі вказувати на незручності, дотримуючись прийнятих правил хорошого тону. У національному німецькому гуморі використання порівнянь обумовлено традиційною німецькою ввічливістю, стриманістю і тактовністю. Німці намагаються безпосередньо не висловлювати своє ставлення до людини / предмета / явища, їхньою комунікативною поведінкою керують правила етикету. Аналіз німецького гумору свідчить, що порівняння є одним з найбільш поширених способів досягнення гумористичного ефекту.

Помітними стилістичним засобам вираження гумору в німецькій мові є авторські порівняння. Визначальною рисою гумористичної авторської порівняльної конструкції є те, що і об'єкт, і суб'єкт порівняння у собі містять ознаку комічного. Чим більша невідповідність між ознаками порівнюваних об'єктів, тим більша їх полярність на семантико-стилістичному рівнях, і тим більше комічного вкладено в самому порівнянні [51, с. 11]. Стилістика порівняльних конструкцій забезпечує авторові можливість оригінально та своєрідно передати власні почуття і переживання героїв художнього твору. В порівняльній сполучі часто поєднуються конкретний й абстрактний елементи, що унаочнює авторську інтенцію, робить її образною. Порівняння допомагають увиразнити як позитивну, так і негативну авторську оцінку.

Справжнім майстром створення гумористичних образів був Г. Гейне. Поет вдало використовував як широкі, розгорнуті порівняння, так і небіготослівні порівняльні сполуки. Прикладами перших є: (1) “*Ein hübsches Mädchen fand ich dort, / Die schenkte mir freundlich den Punsch ein; / Wie gelbe Seide das Lockenhaar, / Die Augen sanft wie Mondschein*” В гостинному домі

там мене Красунька пуншем пригостила. Як шовк її волосся хвиля, Очі блищать, як два світила. (Г. Гейне).

Наведемо приклади небагатослівних порівнянь, стилістичний ефект яких полягає в синтезі несподіваних, іноді не поєднаних понять. Оригінальні авторські порівняння, які наповнені несподіваними асоціаціями, органічно входять в індивідуальну розповідь майстра слова.

Також дієвим засобом досягнення креативності німецького гумору є використання епітетів. Епітет – це лексико-синтаксичний троп, оскільки він виконує функцію визначення (a silvery laugh), обставини (to smile cuttingly), або звертання (my sweet!); відрізняється необов'язково переносним характером слова, яким він виражений, і обов'язково наявністю в ньому емотивних або експресивних та інших конотацій, завдяки яким висловлюється ставлення автора до предмета [42, с. 122].

Найчастіше в німецькому гуморі епітети вживаються з метою посилення висловлювання. Епітети допомагають досягти гумористичного ефекту за рахунок нестандартної сполучуваності, яка часто призводить до абсурдності ситуації. Наприклад: (2) “*Er sammelte moralische Vorstrafen wie andere Schuhe oder Uhren.*” – Він колекціонував моральні судимості, як інші – взуття або годинники. Автор навмисно використовує юридичний термін ‘*Vorstrafen*’ – колишні судимості – з оцінним епітетом зі сфери етики ‘*moralisch*’.

Метафора – один з найбільш уживаних, популярних і важливих тропів, що полягає у перенесенні ознак, особливостей, характеристик за принципом схожості, подібності з одного предмета, особи, явища на інші. Це слово, зворот, в якому завжди присутнє буквальне значення (автологічне, денотативне) і переносне (конотативне). Характерною особливістю гумористичних текстів є метафоризація не лише окремих лексем, а словосполучень, ширшого контексту. Кожна вдала метафора вживається в гумористичних творах як засіб посилення мовленнєвої образності та виразності. Тому у гуморі метафору здебільшого використовують не лише

як ефективний засіб художнього відтворення дійсності, але й водночас з метою створення її яскравих мовних образів-знаків [48, с. 305–306]. Розглянемо приклад вживання метафори у гуморі: (3) “*Laienspieltheater Bundeswehr – ein VW unter den Armeen* [65].” – *Темп самодіяльності «Бундесвер» – такий собі Фольксваген серед армій.*

У наведеному реченні назва автовиробника використовується в даному випадку як зневажлива метафора – номінальний негативний ярлик в зв'язку з міжнародним скандалом і збитками після викриття концерну в маніпуляції даними про шкідливі викиди. Комічний ефект будується на прогнозованих автором подій та оцінці реципієнтом подій, актуальних на момент висловлювання.

У німецькому гуморі використовуються засоби виразності, характерні для комічних жанрів, до яких відносяться мовна гра, гіпербола і літота, оксюморон, зевгма, перифраз, фрейм, контамінація, іронія, порушення мовної норми.

Гіпербола є одним із часто використовуваних способів вираження гумору в німецькій картині світу. Перебільшуючи, автор гумористичного тексту часто висміює будь-які якості людини. Розглянемо приклади гумору, побудовані на гіперболі: (5) “*Nainggolan: Unterschätzer Alleskönner.*” – *Наінголан: недооцінений майстер – універсал* [65]. В даному прикладі півзахисник футбольного клубу «Рома» постає фахівцем широкого профілю як в атаці, так і в захисті. Перебільшення тут базується переважно на взаємозв'язку двох видів лексичних значень слів. Предметно-логічне значення слова ‘*Alleskönner*’ – майстер-універсал «обростає» в контексті негативним емоційним значенням, бо не відповідає дійсності. «Недооцінений» гравець, що погано зіграв іронічно висміюється.

(6) “*Die wundersame Wiederaufstehung des Ousmane Dembélé.*” – Чудесне воскресіння Усмана Дембеле. У цьому випадку висміюється хитрий вчинок Дембеле: гравець симулював «травму», а потім швидко піднявся і продовжив гру. З лінгвістичної точки зору, вчинок футболіста порівнюється з біблійним

«чудесним воскресінням». Ефект, спричинений даними вчинком футболіста на глядача, передається читачеві метафорою в гіперболічній формі. Таке стилістичне рішення допомагає автору висловити своє іронічне ставлення до описуваної події.

Ще одним стилістичним засобом вираження гумору виступає літота, або зворотна гіпербола. У наступному прикладі звучить критики рівня оснащення збройних сил Німеччини: (7) *“Wir haben seit 144 Jahren keinen einzigen Krieg gewonnen. Wir haben dieses "kleine Materialproblem" – im Altmetallbereich sind wir weit vorne – Champions` Ligue, aber funktionierende Flugzeuge? – schwierig!* “[55]. – *Ми 144 роки не перемогли в жодній війні. У нас маленька матеріальна проблемка: ми лідери з металобрухту – ліга чемпіонів, проте з справними літаками справи йдуть погано.* У наведеному фрагменті літота (*Altmetall* – металобрухт) і зевгма (поєднання семантично несумісних одиниць [32, с. 247] *Champions` Ligue* – ліга чемпіонів з металобрухту) використані для применшення якості озброєння в цілому і бойових літаків бундесверу зокрема. Літота посилюється зверненням до прецедентного історичного факту: з часів Франко-пруської війни (1870-1871 рр.), перемогу в якій над Францією здобула Пруссія під керівництвом Бісмарка, Німеччина терпіла тільки поразки.

Використання літоти, за допомогою якої досягається ефект іронії і сарказму, характерне для розглянутих текстів. Н.М. Наєр відносить ці фігури до системи стилістичних прийомів німецького гумору [32, с. 251].

Приклад літоти, розвиненої до рівня параболи (багатопланового іносказання), знаходимо в реченні: (8) *“Viele Soldaten tragen ihre eigenen Wintersachen, Walkie-Talkie ist privat – auch das einzige Funkgerät ist seit Monaten kaputt*” [54]. – *Багато солдатів носять своє зимове, використовують власні уоки-токі: єдина рація вийшла з ладу кілька місяців тому.*

Або інший випадок: (9) *“Deutsche Tornados sind Technik aus den 80-er Jahren. Ob sie bis nach Syrien schaffen, das ist eine Frage. Für antike Technik*

gibt es keine Ersatzteile” [55]. – Німецькі винищувачі-бомбардувальники «Торнадо» – техніка 1980-х. Долять чи до Сирії, – це питання. Для древньої техніки немає запчастин.

Гіпербола терміну служби (*antike Technik* – стародавня техніка) формує гостру фінальну фразу, яка вінчає ряд попередніх висловлювань і будується на ефекті несподіванки. Є.Г. Різель та Є.І. Шендельс зараховують цей прийом до характерних для комічних текстів і називають «ударної фразою» (*Schlagsatz*) [37, с. 258].

Прикладом іронії, що досягається за рахунок звернення до уявлень і асоціацій адресата, служить фрагмент: (10) *”Nur so, des Interesses halber - Welche Geheimnisse könnte man bei der Bundeswehr klauen? Die Baupläne für G-36? “[55]. – Просто цікаво, які секрети можна викрасти у бундесверу? Невже схему пристрою G-36!?* Іронія будується на поширеній думці про штурмову гвинтівку G-36 як застарілу. «Таємність» схеми сприймається як парадокс.

Порівняння з преперами (препери (англ. *Preppers*, буквально «виживальщик») – люди, які готують запаси, бункери та інше для автономного виживання в умовах гіпотетичної тотальної катастрофи) формує літота на рівні сприйняття всього висловлювання про заздрість бундесверу до ґрунтового спорядження маргіналів, які готуються до виживання в разі глобальної катастрофи: (11) *”Prepper – die Bundeswehr ist neidisch am Material”* [54]. Препери – їх оснащенню заздрить бундесвер.

Для того щоб вловлювати і використовувати більшу частину стилістичних прийомів, людині необхідно бути не лише освіченою, а й добре володіти мовою. Проте, для розуміння і використання, в повній мірі, такого прийому як гра слів необхідно володіти, поряд з перерахованими якостями ерудованістю і кмітливістю. Гра слів (каламбур) – це феномен, властивий всім європейським мовам. Вона особливе значення має як комплексний засіб творення комічного на лексичному та синтаксичному рівнях.

Мовна гра – це така форма мовної поведінки людини, при якій мовна особистість реалізує здатність до прояву в мові дотепності, що супроводжується виникненням комічного ефекту. Одержувач мови проявляє креативність при сприйнятті, завдяки «здатності оцінити гру, вмінню відгадати нездійсненну, на перший погляд, лінгвістичну загадку» [21, с. 36]. Таким чином, мовна гра пов'язана з реалізацією категорії визначення комічного.

Н. Наливайко гру слів розглядає як стилістичний прийом, що ґрунтується на ідентичності мовних одиниць. До останніх дослідниць відносить полісемію і розкладання фразеологічних зворотів. Вагому роль Н. Наливайко на рівні з грою слів відводить каламбуру. На противагу грі слів, каламбур вона визначає як «стилістичний прийом, заснований на різних формах подібності лексичних одиниць (омонімія, паронімія), використання якого передбачає порушення нормативного вживання мовних одиниць для досягнення певного естетичного ефекту переважно комічного), і який за своїми функціональними характеристиками вужчий, ніж гра слів» [33, с. 162].

Сучасний німецький гумор набуває особливого поширення в анекдотах, які побутують як в усному мовленні, так і письмових текстах. Проаналізуємо німецький гумор, в якому комічний ефект досягається за рахунок багатозначності використовуваних в них лексичних одиниць. Багатозначні слова сприяють посиленню виразних можливостей, властивих анекдоту, надаючи йому яскраву емоційність.

(12) "Aber Fritzchen, weshalb bist du denn so traurig?" Fragt der Lehrer.

"Oma ist tot."

"Wie ist das denn passiert? Sie war doch gar nicht krank. "

"Sie wollte im Keller Kartoffeln holen, ist die Treppe runtergefallen und hat sich das Genick gebrochen. "

"Oh Gott", meint der Lehrer aufgelöst, "was habt Ihr denn da gemacht?"

"Nudeln ..." [47, с. 31].

– Але Фріце, чому ти такий сумний? – запитує вчитель.

– Бабуся померла.

– Як це сталося? Вона зовсім не хворіла.

– Вона хотіла набрати картоплю в погребі, впала зі сходів і тепер її шия зламана.

– О Боже, – збентежено сказав учитель, – що ти там робиш?

– Локишну.

Спочатку реципієнтом дієслово *machen* сприймається в значенні «щось зробити», проте в останній момент реалізується значення «готувати їжу». Ситуація двозначності таким чином призводить в дії комічного механізму.

(13) “*Empört kommt Peter nach dem ersten Schultag nach Hause:*

– *Die ganze Schule ist Schwindel!*

– *Aber weshalb denn, Peter?*

– *Da steht an der Tür: 1 Klasse, ich guck 'hinein, und was seh' ich? Alles Holzbänke!* “[47, с. 35].

– *Петро приходить додому обурений після першого шкільного дня:*

– *Вся школа – обман!*

– *Але чому, Петре?*

– *На дверях написано: 1 Клас, я загляну, а що я бачу? Дерев'яні лавки!*

Комічність в даному прикладі полягає в двозначності поняття ‘*Die 1. Klasse*’. В рамках анекдоту реалізуються два значення: «висока якість» і «навчальний клас». Останнє речення показує слухачеві, що персонаж анекдоту вкладав в поняття «перший клас» зовсім не те значення, яке очікується в поєднанні з тематикою «школа».

Мовна гра (Wortspiel) – усвідомлене і цілеспрямоване маніпулювання експресивними ресурсами мови з метою досягнення комічного ефекту.

Мовна гра функціонує на наступних рівнях тексту:

– на фонетичному рівні (ономатопея; спунеризм);

– на морфологічному рівні (авторські okazionalizmi);

– на лексико-стилістичному рівні (каламбур);

– на графічному рівні (зміна шрифту, фігурний вірш) [31, с. 35].

Акцентуючи увагу на творчому характері мовної гри, дослідники вважають, що комічний ефект як результат мовної гри є лише окремим випадком її прояву. В дійсності ми маємо справу з ігровою функцією мови в тому випадку, коли носій мови одночасно бере участь у двох видах діяльності, включаючи мовну та метамовну, і він демонструє, з одного боку, особливе володіння мовою, а з іншого – усвідомлення цієї мови. А деструкція мовної норми, яка веде до появи субстандартної мови, часто виступає в мові сучасної людини як карнавальний елемент, а її мова як «мовне поле карнавалу» [21, с. 35].

Розглянемо функціонування мовної гри у такому анекдоті: (14)

– *“Als Tierarzt kann ich Sie nicht untersuchen! / – Aber ich habe Hühneraugen!“* – Я, як ветеринар, не можу вас оглянути! / - Але в мене курячі очі!

При перекладі сенс жарта втрачається, оскільки слово «Hühneraugen» втрачає свою силу каламбуру: українською мовою воно звучить просто – «мозоль», але на німецькій має в корені назву птиці – курки («Huhn») і дослівно означає «курячі очі».

(15) *Der Arzt fragt den Patienten: "Was führt Sie zu mir?" – "Mein Alter."*

– *"Was ist mit Ihrem Alter?" – "Ich bin im Mineral-Alter. Ich habe Silber im Haar, Gold im Mund, Steine in den Nieren, Blei in den Füßen, ... "* – Лікар запитує пацієнта: "Що привело вас до мене?" - "Мій вік." - "А що з вашим віком?" - "Я в мінеральному віці. У мене срібло у волоссі, золото в роті, каміння в нирках, свинець у ногах...

Тут ми теж бачимо каламбур і самоіронію, за рахунок яких і досягається комічний ефект. Щоб адекватно передати їх, необхідно знайти еквіваленти німецьких прислів'їв і стійких виразів в українській мові: *“Morgenstunde hat Gold im Munde”* – Хто рано встає, тому Бог подає; *Silber im Haar* – Срібло в волоссі (про сивину); *Blei in den Füßen* – Ноги, ніби свинцем налиті (про тяжкість в ногах). Всі ці вирази розуміються буквально,

за рахунок чого і досягається комічний ефект. Говорячи про свій вік, пацієнт іронізує і порівнює себе з мінералом – речовиною, що викликає такого роду асоціації, як багатостолітній вік, скам'янілість. Стосовно до фізичного стану людини дане порівняння невтішне.

Використання фразеологізму в якості основи анекдоту є певним тестом, що перевіряє освіченість та ерудованість реципієнта: (16) “*Matheseminar, Prof macht Studentin rund: "Sie haben ja von Tuten und Blasen keine Ahnung! "Sie:" Was ist denn bitte schon Tuten?"* Математичний семінар, професор запитує студента: “*Ви не маєте найменшого уявлення про матеріал!” Ви: “Що таке груди?” [65].*

Основу комічності даного анекдоту становить фразеологізм *von Tuten und Blasen keine Ahnung haben* (не мати найменшого уявлення), значення якого персонажу анекдоту не відомо.

(17) “*Die Mutter:*

- *Peter, iss dein Brot auf!*

- *Ich mag aber kein Brot!*

- *Du musst Brot essen, damit du groß und stark wirst!*

- *Warum soll ich gross und stark werden?*

- *Damit du dir dein Brot verdienen kannst!*

- *Aber ich mag doch gar kein Brot!”*

Mami:

- *Петре, допивай свій хліб! - Але я не люблю хліб! - Щоб вирости високим і міцним, треба їсти хліб! - Чому я повинен бути великим і сильним? - Щоб ти заробляв собі на хліб! - Але я зовсім не люблю хліб! [47, с. 9].*

У наведеному в якості прикладу анекдоті використовується фразеологічний зворот *Brot verdienen* (заробляти на життя), який в рамках анекдоту розкладається на складові, що і створює комічний ефект.

Найбільш очевидною функцією гумору, пише С. Девіс, є створення солідарності між учасниками: гумористичні обміни будуються спільно, причому учасники підхоплюють гумор, створений іншим оратором,

розвивають його, повторюють, коментують або просто сигналізують про свою оцінку, тим самим підсилюючи ефект гумору [52, с. 478].

2.3. Концептуальні характеристики німецького гумору

У німецькому гуморі зображуються ціннісні орієнтири гумористичної культури носіїв мови та специфічні константи людської свідомості. У культурах різних народів сприйняття гумору є національно-специфічним та не завжди зрозумілим для інших лінгвокультур. Лінгвокультурна особливість світу комічного фіксується крізь призму взаємодії інтра– та екстралінгвальних чинників, що відображено на формуванні поведінкових стереотипів та стратегій та тактик комунікативного акту мовної особистості у міжкультурній взаємодії [18, с. 212].

Комічний світ німецької мовної картини світу є своєрідною траєкторією розвитку німецького суспільства в умовах глобалізації світу, а гумор є знаком емоційно-чуттєвого ментального утворення з розважальним ефектом, який експліцитно репрезентує коди культури, зокрема елементи матеріальної культури крізь ідентифікатори *Humor, Witz, Scherz, Anekdote*. План змісту гумору фіксується у контекстуальній оболонці діалогічної або монологічної форми представлення комічної ситуації. План вираження формується через знакову та асоціативну природу структури гумору у результаті процесів вербалізації [18, с. 213–214].

У сучасній лінгвокультурології виділяють цілу низку концептів німецького гумору, які зазвичай знаходять відображення в текстах художньої літератури різних форм і жанрів. Одним із найпоширеніших концептів можна назвати *‘Geschlechterverhältnisse’* – Гендерні відносини, *‘Familie’* – Сім’я, *‘Balz’* – Залицання. В першу чергу, велику роль в житті кожної людини відіграють сімейні відносини.

Для наочності наведемо кілька прикладів: (18) *“Ja, sie heisst, wie jesacht, Schakira und den schon is am dass wenn man abends nach Hause nach der Arbeit*

kommt, nich seltn mit dn vollen Liebe Satzn begru Bt wird, so zm Beespiel wie zm Beespiel: «Zieh die Bootn aus de Putza!» «Ja, Schakira, ick liebe dich doch ooch! Sach ma, hastenen neuen Nagellack?» «Ne, dat is Bratfett»”

Так, її звать, як я вже сказав, Шакіра, і немає нічого незвичайного в тому, що коли ви ввечері повертаєтеся з роботи додому, вас зустрічає любов вашого життя, наприклад так: "Прибери чоботи з кімнати для прибирання!" Так, Шакіра, я теж тебе люблю! У тебе що новий лак для нігтів? ". Ні, це жир для смаження." (З монологу К. Кремера).

Ці теми займають значне місце в житті людей. Об'єктом гумору тут виступає відхилення від норм поведінки: різні аномалії, заміщення високих почуттів корисливими чи органічними позивами тощо. Слід доповнити, що дані теми вважаються традиційно забороненою сферою, і тому вони часто пов'язані з іншими концептами (дурість і розум, потворність і краса, боягузтво і сміливість, соціальна несправедливість). Наведемо кілька прикладів гумористичних висловлювань:

(19) – *“Nu bin ick ja. Jott sei dank in festen Handen und verheiratet und Liebeskummer is ne Jeschichte die, sach ick mal, liegt zuruck, wa? Liegt hinter mia, in na Jugend – damals”;*

– Тепер я тут. Слава Богу, я в надійних руках і заміжня, а туга за коханням - це історія, яка, скажімо так, залишилася позаду, чи не так? Лежить позаду мене, в молодості - в ті часи.

(20) – *“Nun is sie mein Leben jetretn un sie is jung un hubsch, ertma sagn wa - sie is jung, ja ...”*

– Тепер вона з'явилася в моєму житті, вона молода і красива, скажімо так - вона молода, так ...

Концепт «Gesundheit» – «Здоров'я» теж має гумористичне висвітлення в мовній свідомості і комунікативній поведінці. Виявляються такі гумористичні характеристики здоров'я, як відхилення від норм зовнішності, смішний прояв захворювань, дивна реакція лікарів на ту чи іншу хворобу. Оскільки від лікаря залежить здоров'я людей, то воно привертає до себе

пильну увагу. У гумористичних текстах подано широкий спектр людських якостей лікарів і пацієнтів, з одного боку, і смішних ситуацій, в які вони потрапляють, з іншого боку. У багатьох культурах актуальним є зіставлення концептів «здоров'я» і «гроші» в значенні «медична допомога»: (21) *“Ich hab am nackstn Tag dn wieda einjeschaltet, sie war oof einmal nischt meha da. Wees nich, durchnen Zufall vielleicht, war sie krank, oda... “*

На наступний день я підійшов до неї, але її там уже не було. Я не знаю, може бути, випадково вона була хвора або ...

З концептом здоров'я стосовно гумористичних текстів нерозривно пов'язаний концепт «Tod» – «Смерть». У різних лінгвокультурах до смерті ставляться дуже по-різному. Відомо, що в українській і німецькій лінгвокультурах «смерть» сприймається досить серйозно, тому слід протиставляти іронію мовця та іронію ситуації. Іронія ситуації не завжди осмислюється як смішне явище, оскільки вимагає особливого філософського ставлення до життя.

Більш того, люди щодня контактують із соціумом. Наприклад, нині все більше людей вважають за краще кар'єру, а не особисте життя. Взаємовідносини між колегами, а також ситуації, що виникають на роботі, стають об'єктом гумору серед багатьох авторів

До специфічних тем відноситься національна і расова приналежність. За статистикою вона є однією з домінуючих, оскільки відображає менталітет німецького народу і нерозривно пов'язана з культурою країни. Даний концепт полягає у висміюванні основних культурних стереотипів різних рас і національностей. Так, найчастіше висміюються афроамериканці, що обумовлено, перш за все, їх кольором шкіри.

Німецький гумор завжди конкретний. Хоча німці і не пропускають нагоди посміятися над іншими німцями, їх не впевнена самовпевненість не допускає самоіронії. Німці можуть дозволити жарти по відношенню до іноземців, а жартувати над східними німцями вони почали тільки після об'єднання. Наприклад: Ossi- Michel («Східний Міхель»), Besserwessi

(«Кращий і всезнаючий західний німець»), Wessis und Ossis = Wossi (Контамінація «західного» і «східного німця» дорівнює «Запвосту») та багато інших [51, с. 6].

Концептосфера німецького гумору містить поняття, співвіднесені з побутовими діалогами. Доречно також згадати інтелектуальний гумор німців про гендерні стосунки і родинні відносини:

(22) *“Frau Ziemann ist eifersüchtig. Zur Ablenkung fährt ihr Mann mit ihr nach Paris, wo er ihr im Louvre die Mona Lisa zeigt. Fragt Frau Ziemann: “Warum grinst die denn so kennt die dich etwa von früher?” – Мадам Цима жахливо ревнива. Щоб трохи відволікти її, чоловік везе її в Париж, де показує в Луврі «Мону Лізу». Мадам Цима: «Чому вона посміхається, як ніби давно тебе знає?»»*

(23) *“Zwei Freunde unterhalten sich bei einem Bier: “Wie ist dein gestriger Krach mit deiner Frau ausgegangen? ”, “Ha, auf den Knien kam sie angekrochen! ”, “Und was hat sie gesagt?”, “Ewig kannst du nicht unterm Tisch bleiben, Feigling!”.” – Двоє друзів спілкуються за пивом: «Чим закінчився вчорашній скандал з твоєю дружиною?» «Ха, приповзла на колінах!». «І що вона сказала?» «Ти ж не можеш залишатися під столом вічно, боягуз».*

(24) *“Was sagte Gott als er den Mann erschaffen hatte? “Das kann ich auch besser”.” – Що сказав Бог, коли створив чоловіка? «Я міг би і краще».*

Основним об'єктом німецького гумору стають, як правило, характерні особливості жителів окремих регіонів Німеччини: манірність уродженців Пруссії, нахабство і безпечність баварців, тупість східних фризів, спритність берлінців, підступність саксонців.

Баварці вважають жарт найзручнішою зброєю, щоб помститися своїм старовинним заклятим ворогам пруссакам. Шваби не бачать нічого смішного в своїй ощадливості і вважають за краще залишатися самими собою. Класичний приклад регіонального гумору:

(25) *“Ein gebürtiger Preuße, ein Bayer und ein Schwabe sitzen und trinken Bier. In jeden Kreis fliegt eine Fliege. Die Kakerlake schenkt zusammen mit der*

Fliege Bier ein und verlangt, eine neue Portion zu bringen. Der Bayer zieht mit den Fingern die Fliege aus dem Glas und trinkt weiter Bier. Schwab holt eine Fliege heraus und zwingt sie, das geschluckte Bier auszuspucken.” – Уродженець Пруссії, баварець і шваб сидять, п'ють пиво. До кожного в кружку залітає муха. Прус виливає пиво разом з мухою і вимагає принести нову порцію. Баварець пальцями витягує муху зі своєї гуртки і продовжує пити пиво. Шваб витягує муху і змушує її випльнути пиво, яке вона встигла проковтнути. [47, с. 38]

Популярною є група жартів про тварин та їх розподіл за гендерними ознаками. Є певні риси характеру людини, які асоціюються напряму із певною твариною, наприклад, лисиця позначає хитрість, а баран – дурість.

(26) – *Zwei Hennen gehen durch den Supermarkt und bleiben wie angewurzelt in der Eier Abteilung stehen. "So was! Zehn Eier für einen Euro achtzig. Und dafür ruinieren wir uns im Hühnerstall die Figur?!"*

– Дві курки йду по супермаркету і різко зупиняються у відділі яєць. "Лишенько! Десять яєць за один євро вісімдесят. І заради цього ми псуємо наші фігури в курнику?!" [62, с. 22].

Висновки до розділу 2

1. Універсальну природу комічного відбиває художня література, у межах якої функціонують такі гумористичні жанри, як комедія, фейлетон, гумореска, пародія, анекдот, шванк, епіграма і інші.

2. Основними способами вираження гумору в німецькій мові є авторські порівняння. Було встановлено, що така специфіка досягнення комічного допомагає зробити позитивну або негативну оцінку автора виразнішою.

3. Концептосфера гумору в німецькій лінгвокультурі постає як сукупність концептів, які відображають національний менталітет німців та лінгвокультурні способи відтворення комічного. Національну специфіку комічного можна подати у концептосфері гумористичного дискурсу.

РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ НІМЕЦЬКОГО ГУМОРУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ГУМОРИСТИЧНИХ ОПОВІДАнь ТОМАСА БРУСІГА)

3.1. Способи відтворення гумору у німецько-українському перекладі

У дослідженнях способів перекладу з німецької на українську мову постає питання про вибір між «дослівним» та «вільним» перекладом, хоча міра дослівності або межа вільності перекладу ніколи не була уточнена у повній мірі. Головне завдання перекладу гумористичного дискурсу – досягнення адекватності. Адекватний, або як його ще називають, еквівалентний переклад – це такий переклад, що здійснюється на рівні, необхідному й достатньому для передачі незмінного плану змісту при дотриманні відповідного плану вираження, тобто норм мови перекладу. За визначенням А. В. Федорова, адекватність – це «вичерпна передача значеннєвого змісту оригіналу й повна функціонально-стилістична відповідність йому» [45, с. 45].

За теорією Н. В. Складчикової існує чотири параметри адекватності перекладу [41, с. 22]:

1. параметр адекватності передачі семантичної інформації;
2. параметр адекватності передачі емоційно-оціночної інформації;
3. параметр адекватності передачі експресивної інформації;
4. параметр адекватності передачі естетичної інформації

Якщо семантична основа гумористичного образу в тексті оригіналу передана точно, то результатом є адекватний мовний образ на мові перекладу і його адекватний смисловий зміст, який здійснює номінативну функцію такого образу. Розглядаючи проблему передачі за допомогою перекладу експресивної інформації, що несе гумористичний текст, слід зауважити, що певна частка переносного вживання слів у німецькій та українській мовах співпадає за силою експресії. Сила експресії не залежить від типу перекладацької трансформації, яка

була вжита для збереження семантичної основи образного засобу.

Використовуючи трансформації, перекладачі мають за мету найточніше передати лексико-синтаксичні та синтаксичні стилістичні засоби, і таким чином зберегти емоційно-оціночну та естетичну інформацію, закладену в німецькому гуморі. Важливо при перекладі зберегти і семантичну інформацію гумористичного тексту.

Основне завдання перекладача при досягненні адекватності – майстерно здійснити різні перекладацькі трансформації, для того, щоб гумористичний текст перекладу максимально точно передавав всю інформацію, вкладену в тексті оригіналу, при дотриманні відповідних норм мови перекладу.

При перекладі гумору, у перекладача, часто виникають труднощі. Це трапляється тому, що тексти часто поєднують у собі різні функціональні стилі та жанри; гумору притаманна велика кількість неологізмів та сленгізмів. Також однією з основних причин існування лексичних труднощів перекладу німецького гумору є розбіжності у картинах світу німецької та української мов. Тому дуже часто доводиться звертатися до засобів перекладу, які забезпечують дотримання незмінності змісту оригіналу: сенс гумору зберігається, а змінюються лише лексичні форми його вираження (прийоми транскодування, калькування, контекстуальної заміни, смислового розвитку, антонімічного та описового перекладів).

Лексичні труднощі перекладу текстів, головним чином, пов'язані з передачею безеквівалентної лексики, назв, багатозначних слів, аббревіатур, неологізмів, термінів, образної фразеології. У цьому випадку відчувається важливість структурних і лексико-семантичних розходжень між німецькою та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або лексичних змін, тобто лексико-семантичних трансформацій.

Проблема стилістики перекладу тісно пов'язана із проблемою еквівалентності та адекватності. Очевидно, що якщо знехтувати стилем тексту оригіналу і не передати при перекладі стилістичні засоби оригіналу, необхідний

рівень еквівалентності не буде досягнутий. Повна адекватність перекладу також передбачає врахування стилістичних особливостей мови оригіналу. Це означає, що при перекладі німецького гумору необхідно знайти заміновачі стилістичних засобів оригіналу. Більшість лінгвістів вважають, що головною задачею перекладача є прагнення відтворити функцію стилістичного прийому, а не сам прийом. Специфіку перекладу гумору слід вбачати у передачі мовних особливостей та образної системи гумористичного тексту. Тобто ускладнюються лише задачі, які вирішує перекладач, сама ж діяльність залишається незмінною.

Стилістичні прийоми сприяють розкриттю авторського світосприйняття, виявляючи суб'єктивно-оцінчне відношення автора до об'єктивної дійсності. Важливість вивчення перекладу стилістичних прийомів зумовлена необхідністю адекватної передачі образної інформації художнього твору, відтворення стилістичного ефекту оригіналу при перекладі.

Як відрізняються одна від одної нації, так і німецька мова відрізняється від української. Речення цих мов мають власні лексичні, граматичні, стилістичні особливості. У мові оригіналу існує багато слів, яких немає у мові перекладу і часто важко знайти для них аналогію або еквіваленти. Для того, щоб запобігти дослівного перекладу і передати усю повноту у перекладі, перекладачі використовують різні трансформації. Перекладацька трансформація – це будь-яка зміна на синтаксичному рівні тексту оригіналу під час перекладу. Трансформація – основа більшості прийомів перекладу, який полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі.

За визначенням А. Ахманової, трансформація – один з методів породження вторинних мовних структур, що полягає в закономірній зміні основних моделей або ядерних структур [1, с. 77]. А. Мамрак зазначає, що трансформація – це символічне вираження морфосинтаксичної відповідності між подібними реченнями і фразами [28, с. 89]. Однак, на думку Л. Латишева, А. Семенова і А. Швейцера вказаний термін майже не відображає суті того, що відбувається в

процесі перекладу. Вчені переконані, що слід говорити не про трансформацію з мови оригіналу на мову перекладу, а про перефразування тексту. Вчені доводять, що трансформацію потрібно розглядати з двох боків. З одного – це перефразування тексту оригіналу засобами мови перекладу, а з іншого – адаптація тексту перекладу до умов сприйняття тексту адресатом перекладу [20, с. 23].

Вибір трансформації при перекладі гумору здебільшого залежить від перекладача і зумовлений стилістичними особливостями та комунікативною метою тексту оригіналу. Вибір серед основних прийомів лексико-семантичних трансформацій складає одне з основних професійних умінь перекладача.

Основними правилами застосування лексико-семантичних трансформацій є:

1. Звуження значення застосовується в тих випадках, коли початкова одиниця має високий ступінь інформаційної невизначеності і в значній мірі залежить від контексту. При цьому на практиці перекладається не стільки саме слово скільки конкретний варіант його значення в певному контексті.

2. Розширення початкового значення допускається в тих випадках, коли слово що перекладається відрізняється більшою мірою інформаційної невизначеності, яка в достатній мірі упорядковується даним контекстом.

3. Емфатизація або нейтралізація початкового значення визначаються, головним чином, такими соціолінгвістичними чинниками, як розбіжність в традиціях емоційно-оцінної інформації, що вимагає виділення або, навпаки, приглушення даної лексеми в конкретному контексті і в певній культурі.

4. Опис значення початкової одиниці застосовується в умовах відсутності регулярної словникової відповідності або при неспівпадінні змістових функцій відповідних лексем в мові оригіналу і мові перекладу. Опис повинен бути коротким і максимально наближеним своїми якостями до окремого слова або одиниці фразеології таким чином, щоб воно могло вживатися в тексті без штучної одиниці, створюваної в таких випадках або за допомогою транскрипції, або калькування, коли це з певних міркувань не доречно в межах даного тексту.

5. Перекладацький коментар слід розглядати як додатковий прийом, що супроводжує слова, перекладені за допомогою будь-якого способу лексико-семантичної трансформації, але при цьому потребує розширеного пояснення, наприклад, якщо тлумачні словники не дають вокабули, достатньо глибокої для даного контексту, або взагалі відсутнє саме поняття або трактується інакше в мовній картині світу мови перекладу

Логічний та послідовний переклад не може бути здійсненим без використання лексико-семантичних трансформацій. Залежно від характеру одиниць мови оригіналу перекладацькі трансформації підрозділяються на стилістичні, морфологічні, синтаксичні, семантичні, лексичні та граматичні.

Аналіз способів перекладу гумору здійснимо на матеріалі оповідання сучасного німецького письменника Томаса Брусіґа «Leben bis Männer» та його україномовного перекладу виконаного Софією Онуфрив «Як хлопці стають чоловіками або чому футбол». Ця книга добре відома за своєю монологічною формою. Ця робота є монологом головного героя (його ім'я автор залишає невідомим). Герой оповідання зі Східного Берліна має лише велике захоплення, яке стало справою всього життя, – футбол. Він тренує маленьких хлопчиків, поки вони не стануть чоловіками. У нього немає ні дружини, ні дітей, але найголовніша мета – футбол. Навіть при цьому його погляд на жінок не є повністю негативним. У героя погана мотивація для футболістів. На його думку, майбутні футболісти не розуміють багатьох речей, особливо важливих у житті.

Т. Брусіґ часто з іронією висвітлює гендерні питання, у оповіданні простежується іронія в комунікативних ситуаціях, пов'язаних з жінкою і її спортивними «талантами». На думку головного героя, жінці немає місця у футболі, він вважає, що футбол – суто чоловіча гра. Про це свідчать такі рядки оповідання: (27) *“Uruguay ist sogar mal Weltmeister geworden mit einem, der nie Fußball gespielt hat. Das ist alles möglich, aber daß ne Frau Fußballtrainer ist – ausgeschlossen”* [68, с. 8]. – *Уругвай переміг на чемпіонаті*

світу з тренером, який ніколи не грав у футбол. Це все цілком можливо, але щоб жінка була футбольним тренером – виключено [67, с. 9].

Оригінал та переклад обраного оповідання Т. Брусіга є особливо цікавим для вивчення практичного аспекту використання перекладацьких трансформацій у перекладі німецького гумору на українську мову.

3.2. Семантичні трансформації у перекладі німецького гумору

Одним із її різновидів є семантична заміна, яка має місце у наступному випадку перекладу гумору: (28) *“Ich bin ein Platzbrüller, obwohl ich nicht brülle, sondern denke, leidenschaftlich denke, denke und lenke* “[68, с. 20]. – *Я польовий горлопан, хоча я не горлаю, а пристрасно міркую, міркую і керую* [67, с. 22].

Також тут має місце така перекладацька трансформація як модуляція. Авторка перекладу підбирає близький за змістом україномовний відповідник до німецького дієслова *denke* – *кричу*. Для того щоб передати потужність крику вболівальника на футбольному стадіоні перекладачка вживає прикметник *пристрасно*, водночас упускаючи повтор означеного дієслова. Таке додавання є виправданим, оскільки україномовний читач оповідання розуміє, що мова йде про емоційну поведінку на трибунах.

Спосіб семантичної заміни продемонструємо перекладом наступного уривку з аналізованого оповідання: (29) *“Genauso wenig wie Handball: Die eine Mannschaft greift an, die andere verteidigt, und dann spielen die sich am Kreis – Kreis! Das heißt Kreis, obwohl kein Mensch weiß, was an diesem Kreis ein Kreis ist! Ist auch kein Halbkreis, eher ein HalbEi ... Beim Fußball ist der Mittelkreis ein Kreis!”* [68, с. 33]. – *Те саме гандбол : одна команда атакує , друга захищається , і тоді вони всі товчуться в колі - колі ! Це називається коло , хоча абсолютно незрозуміло , що це коло має від кола ... Це навіть не непівкулка , скоріше пів яйка ... У футболі коло – це центр поля !* [67, с. 36].

У першому реченні замість німецького дієслова *spielen* перекладачка вживає український заміник *товчуться*, який акцентує увагу на бездарному скупчення гравців у центрі поля, яке не дає результату. Така заміна є змістовно виправданою.

Зразу кілька семантичних замін можна відслідкувати при перекладі наступного уривку з оповідання Т. Брусіґа «*Leben bis Männer*» на українську мову: (30) “*Beim Fußball spielen also die Angreifer den Ball hin und her, hin und her, ewig geht das, und das Publikum klatscht mit, wie beim Parteitag. Wie beim SED-Parteitag, wenn Ihnen das was sagt*“ [68, с. 34]. – *У футболі нападаючі пасують м'яча туди – сюди , туди – сюди, це триває цілу вічність, а публіка аплодує, як на партійному з'їзді. Як на з'їзді Єдиної Соціалістичної партії Німеччини, якщо це вам щось говорить* [67, с. 37].

Замість лексеми *spielen* (*грати*) вжито дієслово *пасують* (тобто віддають пас один одному); замість словосполучення *klatscht mit* – *аплодує*; *партійний конгрес* в українському варіанті тексту звучить як *з'їзд*. Зауважимо, що в тексті оригіналу вжито аббревіатуру німецької партії, яку авторка перекладу відтворює методом перекладу повної форми: *SED-Parteitag* Єдиної Соціалістичної партії Німеччини. Це є абсолютно виправдано, оскільки пересічний україномовний читач не знайомий з такою реалією і повне розшифрування назви партії дає змогу реципієнту бути обізнаним з політичним життям країни, про яку розповідається у оповіданні.

На семантичному рівні здійснено переклад наступного уривку із оповідання Т. Брусіґа: (31) “*Nicht so wie beim Eishockey, wo kein Mensch sieht, wie ein Tor fällt. Wenn die Spieler die Arme hochreißen, dann weiß der Zuschauer: Ah, ein Tor ist gefallen. Na ja. Ist ja auch idiotisch, ein Spiel mit diesem viel zu kleinen Puck. Ist doch nix fürs Auge*” [68, с. 26]. – *Не те що в хокеї на льоду , там ніхто ніколи не бачить, як забивають гол. Коли гравці піднімають руки вгору, це сигнал для глядачів: ага, забили гол. Ну от. Взагалі-то повний ідіотизм, гра з такою маленькою шайбою. Жодного кайфу для ока. ФУТБОЛ – справжній кайф для ока* [67, с. 28]. В оригіналі має місце

фрази *wie ein Tor fällt* (буквально: *ніхто не бачить падіння воріт*), а в українському перекладі зустрічаємо *ніхто ніколи не бачить, як забивають гол*. Семантичне наповнення фрази не порушується і заміна є виправданою. Речення *Ist ja auch idiotisch, ein Spiel mit diesem viel zu kleinen Puck* в українському перекладі відтворено за допомогою описового способу перекладу.

Зауважимо також, у тексті ориганілу немає останнього речення *ФУТБОЛ – справжній кайф для ока*. С. Онуфрив додає його від себе, тим самим наголошуючи на насолоді, яку отримують чоловіки, вболіваючи за свою улюблену гру. З цією ж метою перекладачка стилістично оформляє слово *ФУТБОЛ* великими літерами. Такий прийом також акцентує увагу читача на футбольній тематиці і гендерному аспекті гри.

Заміну на семантичному рівні здійснено при перекладі наступного речення: *Beim Handball ist es schießegal, ob ein Tor fällt oder nicht* [68, с. 42]. – *В гандболі по цимбалах, буде гол чи ні* [67, с. 45]. При нульовому перекладі речення мало б вигляд: *У гандболі байдуже, забитий гол чи ні*. Однак С. Онуфрив відтворюючи зміст вислову, використовує більш звичне для українців усталений вираз «по цимбалах», яке рівнозначне за змістовним наповненням до німецького слова *schießegal*. Так само певна зміна відбувається у другій частині речення. Пасивний стан дієслова змінено активним *буде*. Тобто тут має місце граматична трансформація.

Цікавим для аналізу адекватності перекладу є наступний приклад.

(32) “*Und der würde ich nach dem Spiel höchstens zwei Spieler zum Massieren reinschicken: Erstens, den Torhüter, wenn er den Kasten saubergehalten hat, und, zweitens, den Spieler, der unser letztes Tor geschossen hat. Ich sage Ihnen, so eine Mannschaft, die mit der Hoffnung spielt, daß so eine richtig scharfe Masseurin – seriös! – sie nach dem Spiel massiert, die ist unschlagbar, die gewinnt nur noch mit zu null”* [8, с. 58]. – *Після гри я посилав би до неї на масаж максимум двох гравців: по - перше, воротаря, якщо зберіг ворота сухими, і по - друге, гравця, який забив вирішального гола . Я вам*

скажу, що така команда, котра грає з надією, що після гри їх масажуватиме така справді крута Масажистка серйозно! – така команда непереможна, вона не пропустить жодного м'яча [67, с. 62].

Семантична заміна полягає в наступному: німецький вираз *nur noch mit zi null* (буквально: *виграє лише з нулем*) у перекладі звучить *не пропустить жодного м'яча*. Схожа заміна відбулася і при відтворенні фрази *wenn er den Kasten saubergehalten hat*. В мові перекладі маємо: *зберіг ворота сухими*.

Як і в попередніх прикладах, перекладач використовує різні перекладацькі трансформації. Перш за все ми бачимо трансформацію-перестановку і граматичну заміну.

Така семантична трансформація як компенсація втрат у процесі перекладу є рідкою в аналізованій роботі нами був виявлений лише один випадок вживання даного способу перекладу гумору у оповіданні. Наведемо приклад, що складається з елементів компенсації: (33) “*Als meine Spieler älter wurden – so Jugend, Junioren – und mit der Freundin kamen – das war mir nie geheuer. Die Freundinnen wollten sie immer bloß vom Training abhalten oder von den Punktspielen. Ich hab das zigmal erlebt, daß es die Freundinnen auf die Frage hinauslaufen ließen, was wichtiger sei – sie oder die Mannschaft. Jungs, hab ich dann immer gesagt, Weiber gibts viele, aber uns als als Mannschaft nur einmal*” [68, с. 37]. – *Коли мої гравці подорослішали – юнаки , юніори – і почали приходити з подружками, це завжди мало негативний ефект. Вони їх лише відволікали від тренування або вирішальних матчів. Я сто разів це переживав, що цим подружкам по суті йшлося про одне, що важливіше вони чи команда. Хлопці, казав я тоді, баб є багато, але така команда як наша лише одна. В більшості випадків це спрацьовувало* [67, с. 39]. С. Онуфрив додає останнє речення, якого в мові оригіналу немає. Цим самим перекладачка бажає висловити думку стосовно того, що дещо грубі і навіть образливі в адресу дівчат слова тренера мали позитивний ефект, бо гравці відповідальніше ставилися до професійного спорту, а подружок відсували на друге місце.

У нашому дослідженні нами було виявлено усього 9 випадків використання семантичних трансформацій. Кількісне співвідношення семантичних способів перекладу гумору у німецько-українському перекладі оповідання Т. Брусіґа «Leben bis Männer» має наступний вигляд: семантичні заміни – 8 одиниць, або 88,9 %; компенсація – 1 одиниця, або 11,1 % (рис. 3.1).

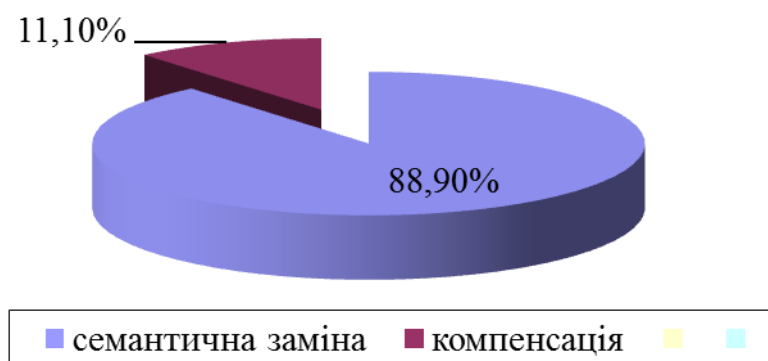


Рис. 3.1. Відсоткове співвідношення використання семантичних трансформацій при перекладі гумору у оповіданні Т. Брусіґа “Leben bis Männer” на українську мову

Таким чином, можна дійти висновку, що компенсація як засіб перекладацької трансформації не є часто використовуваними при німецько-українському перекладі гумору у оповіданні Т. Брусіґа “Leben bis Männer”.

3.3. Лексичні трансформації у перекладі німецького гумору

Лексичні трансформації розглядаються як способи перекладу різних оригіналів гумористичного тексту в тих випадках, коли словникова відповідність відсутня або не може бути використана за умовами контексту. Варто зазначити, що грамотне застосування перекладацьких трансформацій є важливою характеристикою якісного перекладу гумору.

Одним із видів лексичних трансформацій, які вживаються для перекладу гумору у оповіданні Т. Брусіґа «Leben bis Männer» на українську мову є транслітерація – перекладацький прийом, заснований на передачі

графічного образу іноземного слова, тобто на передачі, наприклад, німецьких букв за допомогою букв українського алфавіту [28, с. 152]. Іншими словами, транслітерація – це такий перекладацький прийом, який передає план змісту за допомогою плану вираження на основі україномовного алфавіту.

Одним із застосовуваних прийомів перекладу гумору в досліджуваному оповіданні є транслітерація – формальне літерне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови, з якої перекладають, буквена імітація форми вихідного слова. Транслітерація – літерна передача слів і текстів, записаних за допомогою однієї графічної системи засобами іншої графічної системи (на відміну від транскрипції). Базуючись на певному алфавіті, транслітерація допускає умовність використання літер, уведення додаткових знаків. При цьому вихідне слово в перекладному тексті подається у формі, пристосованій до проголошуючих характеристик перекладної мови, наприклад:

(34) “*Der Heiko kam mal mit einer, mit so langen glatten Haaren und so nem Rock langer Rock. Ich kenn die Sorte. So ne Vegetarische*” [68, с. 64]. – *Гайко раз прийшов з подружкою, довге пряме волосся і спідниця, довга спідниця. Я знаю цей сорт жінок. Вегетаріанка* [67, с. 67].

Для передачі власних назв перекладач використовує умовно-звукову транскрипцію: (35) “*Der Stratege am Rand. Der Julius Cäsar der Seitenlinie*” [68, с. 20]. – *Стратег на узбіччі. Юлій Цезар бічної лінії* [67, с. 23].

Калькування – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу методом заміни її складових частин – морфем або слів (у випадку стійких словосполучень) їх лексичними відповідниками в мові перекладу. Калькування – прийом перекладу, суть якого, полягає в тому, що складові частини слова (морфеми) або словосполучення замінюються їх прямими відповідниками на мові перекладу. Іншими словами, калькування – це такий вид лексичної трансформації, який передає план змісту через переклад складових лексичних одиниць плану вираження. Перекладач вдається до цього способу перекладацької трансформації у такому реченні: (36) “*Fußball*

ähnelte der Invasion von Batu Khan” [68, с. 17]. – Футбол нагадував навалу *Бату-хана* [67, с. 18].

Одним з «популярних» способів перекладу гумору є метод лексико-семантичної заміни (а саме, конкретизація; генералізація, або модуляція). Цей спосіб означає переклад лексичних одиниць оригіналу шляхом застосування при перекладі одиниць іноземної мови, зміст яких не ідентичний зі значеннями вихідних одиниць, але при цьому цілком можливо, що його можна вивести з них через використання конкретного типу логічних перетворень понять. Саме із застосуванням такої перекладацької трансформації як лексико-семантична заміна були перекладені 30 % виявлених нами гумору у оповіданні Т. Брусіга «Leben bis Männer».

Лексичну заміну при перекладу гумору можна продемонструвати таким прикладом: (37) “*Wie bekommt man das Gehirn eines Mannes auf Erbsengröße? Antwort: Aufblasen!*” [68, с. 13]. – Як зменшити чоловічий мозок розміром з горошину? Відповідь: «Підірвати його» [67, с. 15].

Перекладач замість німецького дієслова *bekommt*, що буквально означає «отримати» вживає український відповідник зменшити. Така заміна ще більше акцентує увагу читача на іронічності авторського висловлювання. Також у наведеному прикладі вжито перекладацьку трансформацію – додавання. У мові оригіналу письменник не вживає займенника, а перекладач додає його, *тим* самим роблячи речення таким, що більше відповідає граматиці української мови.

Також лексична заміна має місце при відтворенні в україномовного перекладу наступного речення: (38) “*Warum streut eine Frau Pfeffer auf den Fernseher? Damit das Bild schärfer wird!*” [68, с. 33]. – *Навіщо жінка посипає телевізор перцем? Щоб зображення було більш чітким!* [67, с. 36]. Лексема *Bild* (картинка, малюнок) перекладено як *зображення*.

Аналізуючи наступне речення, виявляємо лексичну заміну німецької лексеми *sagenhaft* на українське словосполучення це просто казково, яке не шкодить змістовному розумінню: (39) “*Eine Frau, die einfach am Spielfeld steht*

und zuschaut, behaupte ich, kann die Fehlerquote durch ihre bloße Anwesenheit mindern – es ist sagenhaft “ Жінка , яка просто стоїть на полі і дивиться , стверджую я , може зменшити кількість помилок вже самим фактом своєї присутності - це просто казково . [68, с. 69].

Спосіб генералізації спостерігаємо при перекладі такого речення: (40) *“Abseits, Libero – das kann man ihnen noch erklären. Irgendwann begreifen sie es sogar. Aber Frauen verstehen nie, wieso Fußball” [67, с. 71]. – Положення поза грою, ліберо – це ще їм можна пояснити. В кінці кінців вони, навіть розуміють. Але жонки не здатні зрозуміти, чому саме футбол. Також тут перекладачка здійснює лексичну заміну німецького іменника *Frauen* (жінки) українським сленговим іменником *жонки*. Тим самим підкреслюючи інтенцію автора щодо неспроможності жіночої статі досягнути принципи та правила гри у футбол, філософію цієї суто чоловічої командної гри.*

Модуляція – заміна слова або словосполучення одиницею мови перекладу, яка логічно пов'язана зі значеннями вихідних одиниць. Модуляція або смисловий розвиток як спосіб, при якому заміна слова або словосполучення вихідної мови одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці, рідко за Т. Брусіга «Leben bis Männer» стосується при перекладі оповідання.

Продемонструємо модуляцію як спосіб перекладу гумору таких уривком з оповідання. (41) *“Aber bei Freistößen zum Beispiel, aus zwanzig Metern, laß eine zuschaun, der mein Spieler imponieren will – da trifft der mindestens doppelt so gut wie ohne. Ist ne Tatsache” [68, с. 17]. – Але: вільний удар з двадцяти метрів , за грою спостерігає кобіта, яка подобається моєму футболісту – він влучить у два рази швидше, ніж без неї . Це факт [67, с. 18].*

У наведеному прикладі значення слів в оригіналі і перекладі стають пов'язаними причинно-наслідковими відносинами. Читач розуміє, що причина влучної гри футболіста криється у тому, що за ним спостерігає жінка. Зауважимо також, що перекладач вживає уточнення: замість

неозначеного займенника вжито сленгізм – іменник *кобіта*, тим самим читач мови перекладу розуміє авторську іронію стосовно того, що гравець викладається на повну перед жінкою, яка, ймовірно, йому подобається.

Описовий переклад демонструє такий фрагмент гумору: (42) “*Frauen und Fußball ist ein ganz finsternes Kapitel. Sie werden mich nicht dazu bringen, etwas Frauenfeindliches zu sagen, aber Fußball ist nichts für Frauen*” [68, с. 8]. – *Жінки і футбол зовсім тяжка тема. Вам не вдасться спровокувати мене на антижіночий виступ, але футбол – не для жінок* [67, с. 9].

Проаналізуємо спосіб перекладу наступного уривку. (43) “*Ich weiß, wovon ich rede. Ich hab selbst mal in so nem Gerichtssaal gesessen. Nicht auf der Bank, sondern als ganz unbeteiligter, unvoreingenommener Zuschauer. Aber als ich mitgekriegt habe, daß da ne Frau als Richter – also da wars aus*” [68, с. 11]. – *Я знаю, що кажу. Я був якось у залі засідань суду. Не на лаві підсудних, а так собі – сторонній, неупереджений глядач. Але коли я побачив, що суддя жінка – стало ясно, що це повний капець* [67, с. 12]. В останньому реченні перекладачка додає промовисту фразу *це повний капець*, тим самим даючи зрозуміти, що толку від суддівства жінки мало, і очікуваного результату гри не буде.

Описовий переклад спостерігаємо і в таких випадках: (44) “*Nur wenn sich was Festes anbahnt, dieses Ich-oder-dein-Fußball-Gekeife – da sind Frauen Gift für die Spieler*” [68, с. 73]. – *Коли на горизонті маячить сталий звязок, і це я – або – твій – футбол – ниття – тоді жінки просто отрута для гравців. Буквальний переклад звучав би наступним чином: Тільки коли насувається щось святкове, ця сварка «я або твій футбол» – жінки – отрута для гравців* [67, с. 74].

Конкретизацію застосовано при перекладі такого речення з тексту оповідання: (45) “*Frauen und Fußball ist immer prekär. Je emanzipierter, um so schlimmer*” [68, с. 8]. – *Жінки та футбол то делікатна тема. Чим більш емансипована, тим гірше* [67, с. 9]. У першому реченні замість вислову

immer prekär (букв. завжди непевні) перекладачка конкретизує зміст: *делікатна тема*.

На нашу думку, використання конкретизації як способу перекладу гумору у досліджуваному оповіданні є виправданим і в наступному випадку: (46) *“Wenn man im Stadion neben einem Amerikaner sitzt und sie einem erklärt werden. Weil – die verstehen ja selber nicht die Regeln. Tatsache. Es gibt keinen Amerikaner, der die Regeln der amerikanischen Nationalsportart kennt”* [68, с. 45]. – *Навіть тоді, коли ви сидите на стадіоні поруч з американцем і він вам усе тлумачить. Бо вони самі їх не розуміють. Факт. Не існує американця, який би знав правила національного виду спорту* [67, с. 47]. Як бачимо, перекладачка конкретизує поняття *die verstehen* українським словом *тлумачить*. Також тут маємо справу з антонімічним перекладом. Заперечна конструкція в німецькому реченні змінюється в українському реченні на ствердну конструкцію.

(47) *“Der Trainer ist über fünfzig, hat kurze krumme Beine und einen Bierbauch. Er schleppt ein riesiges Netz voller Fußballer auf dem Rücken. Vor seiner Brust baumelt eine Trillerpfeife. Plötzlich hält er inne, lauscht und schaut zum Himmel”* [68, с. 4]. *Йому за 50, у нього короткі криві ноги і кругленьке черевце любителя пива. На спині він тягне велетенську сітку з футбольними м'ячами. На грудях у нього баламкається свисток. Раптом він завмирає, прислухається і дивиться на небо* [67, с. 4].

Конкретизація є виправданою у такому прикладі перекладу гумору: (48) *“Mußt ich einen auf Lehrausbilder machen. Da hat sich noch keiner totgemacht als Lehrausbilder, hat sich noch keiner totgemacht”* [68, с. 49]. – *Пішов на курси вчителів ПТУ. Від цього ніхто не вмер* [67, с. 50]. Німецьку фразу *Mußt ich einen auf Lehrausbilder machen* перекладачка конкретизує висловом *Пішов на курси вчителів ПТУ*. Іншою трансформацією є заміна поширеного речення на більш просте.

Перекладацька трансформація перестановки є одною з найбільш уживаних при перекладі аналізованого твору Т. Брусига, що пояснюється

потребою дотримання норм граматики української мови. Продемонструємо прикладом із тексту: (49) *“Ein Fußballtrainer kommt aus den Umkleideräumen auf die Bühne, die einen Fußballacker darstellt”* [68, с. 18]. – *На сцену у вигляді футбольного поля із роздягалки виходить футбольний тренер* [67, с. 20]. У мові оригіналу підмет *Fußballtrainer* стоїть на початку речення, що відповідає граматиці німецької мови з чіткою побудовою головних і другорядних членів речення. У цьому ж реченні маємо лексичну заміну: німецький іменник *Fußballacker* в українському варіанті замінюється словосполученням *футбольний тренер*.

Перестановка застосовується також у такому уривку: (50) *“Alles klatschte im Rhythmus, obwohl es total langweilig war. Beim Handball gehts genauso zu”* [68, с. 37]. – *Важливо було плескати разом з усіма і не дай Боже не заснути*. *Всі ритмічно плескали в долоні, хоча було смертельно нудно. В гандболі так само* [67, с. 38].

Аналіз гумору у оповіданні засвідчив, що багато речень перекладено описовим способом, оскільки він допомагає краще зрозуміти сенс авторського задуму і зробити україномовний варіант тексту звичним для носія мови перекладу. Наприклад: (51) *“Gibt ja auch keine Fußballtrainerin. schreit Heiko steht! normal Das kann ne Frau doch gar nicht. Die würde kein Mensch hören. Krass! Ein Trainer muß brüllen können, sonst braucht er gar nicht erst anzufangen”* [68, с. 13]. – *Тренерки з футболу теж немає. Кричить Гайко на позиції! Звичайним тоном Жінка просто не зможе. Її ж ніхто не почує. Чудово! Тренер мусить добряче дерти горло, інакше можна навіть не братися до справи* [67, с. 14]. Також у цьому уривку перекладачка опускає окличне речення *Krass!* (Чудово!).

Нами було проаналізовано 25 лексичних перекладацьких трансформацій. Аналіз німецько-українського перекладу гумору дає підстави стверджувати, що найбільш частотними при означеному перекладі є вживання лексичних перекладацьких трансформацій, зокрема, калькування (1 одиниця, або 4,0 %), транслітерація (3 одиниці, або 12,0 %), лексико-

семантичні заміни (9 одиниць, або 36,0 %), конкретизація (звуження) значення (5 одиниць, або 20,0 %), генералізація (розширення) значення (3 одиниці, або 12,0 %), модуляція (4 одиниці, або 16,0 %). Продемонструємо кількісне співвідношення вживання лексичних трансформацій схематично (рис. 3.2).

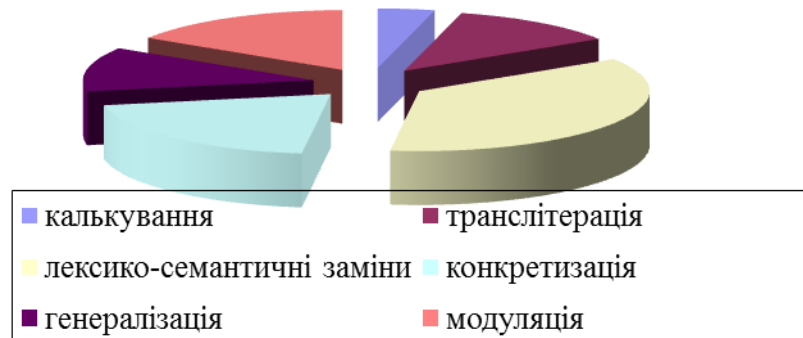


Рис. 3.2. Відсоткове співвідношення використання лексичних трансформацій при перекладі при перекладі гумору у оповіданні Т. Брусіґа «Leben bis Männer» українською мовою

Таким чином, можна дійти висновку, що лексичні трансформації займають другу позицію після граматичних трансформацій щодо частотності використовуваними при німецько-українському перекладі гумору у оповіданні Т. Брусіґа «Leben bis Männer». Найуживанішими при відтворені мови оригіналу в перекладі є такі види лексичних трансформацій як лексичні заміни та конкретизація.

3.4. Граматичні трансформації у перекладі німецького гумору

Грамматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу. Грамматичні трансформації враховують найпоширеніші й нескладні синтаксичні конструкції мови перекладу.

Найбільш детально класифікацію граматичних трансформацій розробив Л. Бархударов в. Відповідно, всі їх види, які застосовуються при перекладі, вчений звів до чотирьох елементарних типів, а саме: 1) перестановки (зміна розташування мовних елементів в тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу, тобто слів, словосполучень, частин складного речення); 2) заміни (заміна форми слова, частин мови, членів речення, синтаксичні заміни в самому реченні, простого речення складним, складного речення на просте, підрядного речення головним, головного речення підрядним, сурядне на підрядне, підпорядкованості на однозначність, сполучниковий тип зв'язку на безсполучниковий, безсполучниковий тип зв'язку на сполучниковий); 3) додавання (відновлення при перекладі втрачених в мові оригіналу «доречних слів»); 4) опущення (опускання тих чи інших «зайвих слів» при перекладі) [3, с. 92].

Додавання – це використання в перекладі додаткових слів, що не мають відповідностей в оригіналі. Продемонструємо зазначений спосіб перекладу наступним прикладом: (52) “*Man muß sogar den Verstand abgeben und einen völlig sinnlosen Enthusiasmus einschalten. Das können Frauen nicht. Sie verstehen nicht, was einen Mann dazu treibt, Fußball zu gucken oder sich hinzustellen und Fußball zu spielen.*” [68, с. 15]. – Коли дивилися футбол треба відключити здоровий глузд і включити цілковито безсенсовий ентузіазм. Жінки цього не вміють. Вони не розуміють, що спонукає мужчину дивитися футбол або виходити на поле і грати у футбол [67, с. 17]. Тут перекладач вживає додаткове прийменникове словосполучення *виходити на поле*.

Під опущенням розуміють опущення тих або інших слів при перекладі. Наведемо приклад із тексту: (53) “*Wenn sich neunzehnfünfundvierzig auch nur ein sowjetischer Offizier gebückt hätte, um sich ne Handvoll von unserm Boden genau anzuschauen, dann hätten wir jetzt die Steppe oder die Mondlandschaft*” [68, с. 55]. – *Якщо у 45-му хоча б один радянський офіцер зігнувся й уважніше приглянувся до нашої землі, то в нас сьогодні був би степ, або місячний ландшафт* [67, с. 58]. Тут перекладач опускає слово *Handvoll* (пригоршня, жменька) і підбирає еквівалент *нашої землі*. Зміст речення при перекладі не втрачено.

Іншою перекладацькою трансформацією у наведеному реченні є лексико-семантична заміна німецького числівника *neunzehnfünfundvierzig* на більш прийнятну форму в українській мові 45-му. Тобто має місце граматична заміна.

Розглянемо ще один приклад. (54) “*Daß die nicht mit Fußball kann, das riech ich doch drei Meilen gegen den Wind. Was machst da als Trainer, wenn du merkst, daß dein Spieler plötzlich rumspringt mit einer, die philosophiert und liest und so. Wenn so eine auf Samtpfötchen kommt und fragt: Warum spielstn Fußball – da biste doch erschossen als junger Mensch*” [68, с.21]. – *Те, що вона нічого не розуміє у футболі, я відчув за три милі проти вітру. Що робити тренеру, який бачить, що його гравець водить шури-мури з дівчиськом, яке читає книжки і розводить філософію. Коли така краля підходить на задніх лапках і питає його: І чому ж ти граєш у футбол? - і молодий пацан просто вбитий* [67, с. 23].

Тут німецький оригінал тексту в процесі перекладу піддається наступним трансформаціям. У першому реченні є перестановка членів речення. У другому реченні має місце граматична заміна виразу *plötzlich rumspringt mit einer* на жаргонну фразу *водить шури-мури з дівчиськом*. Перш за все ми спостерігаємо використання трансформації-опущення. Перекладач додає слово «задніх», вважаючи словосполучення *задніх лапках* семантично

виправданим. Також в мові перекладу з'являється питальна конструкція, яка замінює стверджувальне речення німецького варіанту.

Граматична заміна належить до способів перекладу, яка є досить широко використовувана С. Онуфрив. Показово у цьому контексті навести наступний приклад: (55) “*Einmal, Krafttraining, Winter, in der Halle, beim Klimmziehen, die Jungs hingen am Reck, waren fertig, konnten nicht mehr, knallrot, Adern geschwollen – und plötzlich geht die Tür auf und herein kommt so ne niedliche Handballtorhüterin, blond, mit nem Pferdeschwanz. Kam so rein, spielte ein bißchen mit ihrem Handball rum, ließ ihn auftrumpfen – und schaute, ob wir bald fertig werden. Da ging ein Ruck durch die Mannschaft, da waren sofort die Hormone da: Meine Jungs schafften alle noch einen, wenn nicht sogar zwei oder drei Klimmzüge. Meine Mannschaft ist nicht faul. Das war die pure Biologie*” [68, с. 42]. – *Якось раз взимку в залі робили силові вправи, підтягування, хлопці висять на перекладині, закінчити вправу не мали більше сили, писки червоні, жили напухли і раптом відчиняються двері і заходить симпатична воротарка - гандболістка, блондинка, з хвостиком. Зайшла, пограла трохи м'ячем, покозиряла ним – і дивиться, чи скоро ми закінчимо. Ніби струм прошив команду, тут же заграли гормони всі хлопці підтягнулися по разу, а то два і три рази. Моя команда не лінива. Це була чиста біологія* [67, с. 44].

Перекладачка вживає словосполучення *воротарка - гандболістка* замість німецького слова *Handballtorhüterin*. Також заміну бачимо при відтворенні фрази *knallrot, Adern geschwollen*. В українському варіанті вжито заміник *писки червоні, жили напухли*. Варто зазначити, що перекладачка дуже часто вживає діалектні слова та сленг, що робить мову гумористичного оповідання ще більш живою і приємною для сприйняття українському читачеві.

Два останні речення з наведеного уривку передана способом нульової трансформації.

Перестановка виправдано вжита у такому випадку: (56) “*Klare Anweisungen sind die Erlösung aufm Platz. Wo kämen wir hin, wenn alle Individualitäten wären?*” [68, с. 15]. – *Чіткі вказівки на полі це порятунком. Де б ми були, якщо б усі були особистостями?* [67, с. 17]. Як і в попередньому реченні, перестановка головних і другорядних членів зумовлена відмінностями у граматиці німецької та української мов.

Члени речення поставлені відповідно до української граматики і при перекладі першого та другого речення наступного гумористичного уривку: (57) “*Über Frauenfußball sage ich nur einen einzigen Satz. Mehr werden Sie zu diesem Thema von mir nicht hören. Nur einen Satz, und dann ist das Thema erledigt. Ja? Einen Satz: Sollne spielen, soviel sie wollen, Gedankenstrich, aber sie sollen nicht erwarten, daß irgendeiner zuschaut. Ein Satz! Mehr gibt’s dazu wirklich nicht zu sagen. Und als Fußballpublikum sind Frauen sowieso völlig untauglich. Frauen verstehen den Fußball nicht, sie verstehen ihn zutiefst nicht” [68, с. 66]. – *Про жіночий футбол я скажу лише одну річ. Більше від мене на цю тему ви нічого не почуєте. Одне речення – і тема закрита. Згода? Одне речення: Нехай грають, скільки хочуть, тире, але не чекають, що хтось буде на їхню гру дивитися. Одне речення! Більше нема що сказати. На публіку жінки взагалі не надаються. Жінки не розуміють футбол, вони не розуміють його абсолютно і цілковито [67, с. 68].**

В останньому реченні має місце семантична заміна: німецьку фразу *sie verstehen ihn zutiefst nicht* трансформують в український відповідник *не розуміють його абсолютно і цілковито*. Такий варіант перекладу є виправданим, оскільки точно передають задум письменника, який виражає сарказм з приводу того, що жінка не здатна не те, що виступати арбітром футбольного матчу, а навіть вболівати за гру футболістів на глядацьких трибунах.

Уточнення при перекладі оповідання Т. Брусіґа «*Leben bis Männer*» на українську мову є одним із найбільш поширених способів перекладу. Наведемо такий приклад: (58) “*Ich würde ja gerne eine Masseurin dazuholen. Nicht*

puffmäßig, ganz seriös, mit ner Ausbildung. Aber jung muß sie sein, und so ein richtiges ... Also, wo jeder mal ran will, Sie verstehn schon” [68, с. 66]. – Я б із задоволенням взяв масажистку для команди. Не бордельного типу, а серйозного фахівця, з відповідною освітою. Але вона має бути молода і така ... Ну, щоб кожен хтів, розумієте [67, с. 68]. У першому реченні уточнено, що герой має намір взяти масажистку саме для своєї команди (в Т. Брусіга такого уточнення немає). В мові оригіналу немає застереження, що головний герой хоче бачити жінку тренерку в особі *серйозного фахівця, з відповідною освітою*. Водночас при перекладі замінено німецький іменник *richtiges* на український займенник *така*, що дає тексту характеру недоговореності, читач має нагоду пофантазувати, якою має бути жінка-тренер (спокусливою, звабливою тощо). Це свідомий вибір перекладачки: з одного боку, він полегшує сприйняття тексту, з іншого боку, автор перекладу позбавляє читача можливості дізнатися, що це за особливий вид жінки. У даному випадку – така заміна видається не зовсім виправданою.

Перекладацьку трансформацію додавання продемонструємо наступним прикладом: (59) “*Sie glauben, daß sies wissen, aber sie wissens nicht. Und so was darf dann Urteile sprechen. Die versteht doch überhaupt nicht, was es heißt* [68, с. 10]. – Вони думають, що знають, але насправді нічого вони не знають. І така краля-ляля уповноважена виносити вирок. Вона ж зеленого поняття не має про такі речі [67, с. 11]. Перше речення автор розширив, додаючи *насправді нічого*. Друге речення із наведеного уривку передано в українському перекладі описово-перифрастичним перекладом, але текст оригіналу і перекладу еквівалентні. Буквально речення звучить як *І комусь подібному дозволяється висловлювати судження*. Перекладацька трансформація додавання є виправданою і додає реченню емоційного забарвлення.

Останнє речення С. Онуфрив переклала описовим способом, додаючи добре відомий українському читачеві вираз *зеленого поняття не має*. Така

трансформація є виправданим, оскільки зміст речення не порушено, а навпаки підкреслено факт невігластва жінки.

Таку перекладацьку трансформацію граматичного рівня як членування речення продемонструємо наступним прикладом з аналізованого твору: (60) *“Bei meiner Scheidung bin ich mir vorgekommen wie ein asoziales Element. Fragt mich die Richterin, ob mir Fußball wichtiger ist als meine Frau. Ein Mann hätte erst mal gefragt: Ist es denn so schlimm, daß sich Ihr Mann für Fußball interessiert? Aber wenn es nur darum geht, über unsern Fußball zu Gericht zu sitzen, dann können Sie sich ja denken, was ich von der Emanzipation halte”* [68, с. 57]. – Під час розлучення я почував себе як асоціальний елемент. Питає мене суддя чи мені футбол важливіший за дружину. Мужчина спершу б ститав: а що поганого в тому, що ваш чоловік цікавиться футболом? Але якщо йдеться лише про те щоб засудити футбол то можете собі уявити, що я думаю про емансипацію [67, с. 59].

Цілий комплекс перекладацьких трансформацій має місце при німецько-українському перекладі оповідання Т. Брусіґа «Leben bis Männer»: (61) *“Fußball ist so einfach, daß es ein Sechsjähriger kapiert. Wenn im Stadion einer aus Amerika neben Ihnen sitzt, Amerika, sag ich jetzt mal so, dann müssen Sie ihm nur erklären, warum der Schiedsrichter pfeift, und dann hat der nach einem einzigen Spiel für den Rest seines Lebens die Fußballregeln begriffen. Wenn er helle ist, begreift er sie sogar allein, ohne daß einer daneben sitzt. Aber umgekehrt klappt das nicht: Was bei denen der Nationalsport ist, Baseball – da kann man die Regeln nicht vom Zuschauen verstehn. Nicht nach einem und auch nicht nach hundert Spielen”* [68, с. 43]. – Футбол дуже проста гра, її правила здатна збагнути шестирічна дитина. Якщо під час гри біля вас сидить американець, припустимо, що американець, то достатньо буде пояснити йому, чому свистить арбітр. Після одного єдиного матчу він зрозуміє правила футболу до кінця своїх днів. Але навпаки все значно складніше: американський національний спорт бейсбол – тут правила під час простого перегляду не зрозумієш. Ні після першого, ні після сотого матчу [67, с. 45].

Тут вжито додавання (у першому реченні додано слова дуже і гра, в німецькому варіанті використано одна лексична одиниця *einfach*). Заміну можна продемонструвати випадком, коли словосполучення *einer aus Amerika* (буквально: *хтось з Америки*) замінюється іменником на позначення людини за національністю – *американець*. Також при перекладі помічаємо перестановку, заміна стану дієслова та ін.

(62) “*Dabei hab ich gar nichts dagegen, wenn mal ne Frau zuschaut – das kann Wirkungen haben. Wenn da eine ist, auf die ein paar scharf sind – das merke ich gleich. Ich rede mir wochenlang den Mund fusselig, wie die spielen sollen. Die Wirkung ist null. Aber am Sonntag, wenn wir spielen, fangen die plötzlich an zu zaubern, spielen wie die jungen Götter. Und wenn ich mich dann umdrehe, seh ich auf den ersten Blick, für wen sies tun. Für mich jedenfalls nicht*“ [68, с. 53]. – *При цьому я зовсім нічого не маю проти жінки в якості глядача це може мати певний ефект. Якщо на трибуні сидить дамочка, якою захоплені декілька гравців – я відразу це помічаю. Я тижнями товчу їм, як вони мають грати, так наче в мене язик без кісток. Ефект нульовий. Але в неділю, коли ми граємо, відбувається чудесне перетворення: вони грають як молоді боги. І тоді я обертаюся й і відразу бачу, для кого вони так стараються. Точно не для мене* [67, с. 55].

В поданому нижче реченні використана трансформація - додавання, яку видно у словосполученні *ne Frau zuschaut* було додано при перекладі на українську мову *в якості глядача*. Та сама трансформація додавання була зроблена вразі: *eine* змінилося на *дамочка*.

Усього у нашому дослідженні було виявлено 63 граматичні трансформації при перекладі аналізованого явища. Щодо кількісного вираження граматичних трансформацій при перекладі німецького гумору у оповіданні Т. Брусіга «*Leben bis Männer*» на українську мову, то частотність їх вживання має такий вигляд: граматичні заміни (11 випадків, або 17,5 %), членування речення (3 випадків, або 4,7 %), з'єднання речень (1 випадок 1,6 %), перестановки (14 випадків, або 26,9 %), уточнення (3 випадки, або 4,7%),

додавання (6 випадків, або 9,5 %), опущення (7 випадків, або 11,1 %), нульовий переклад (10 випадків, або 8,4 %), експлікація (описовий переклад) (8 випадків, або 12,7 %).

Зобразимо відсоткове співвідношення перекладацьких трансформацій на граматичному рівні для відтворення німецького гумору у оповіданні Т. Брусіга «Leben bis Männer» на українську мову на рис. 3.3.

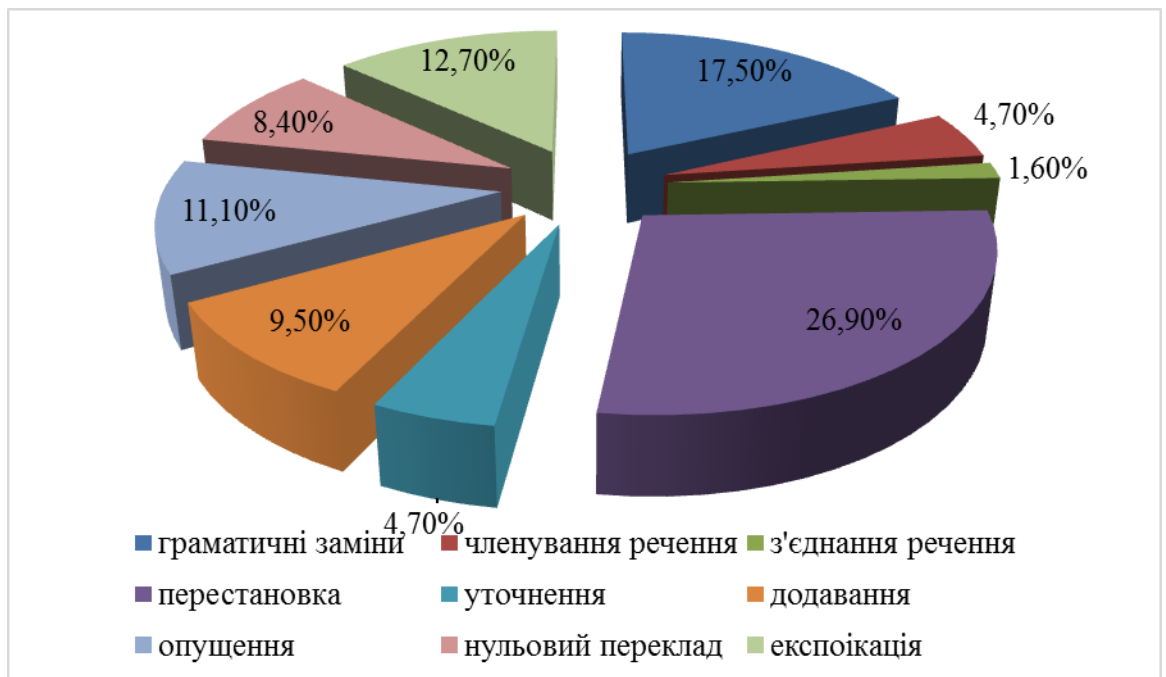


Рис. 3.3. Відсоткове співвідношення використання граматичних трансформацій при перекладі гумору у оповіданні Т. Брусіга «Leben bis Männer» на українську мову

Відсоткове співвідношення семантичних, лексичних та граматичних трансформацій наведемо у вигляді діаграми (рис. 3.4).

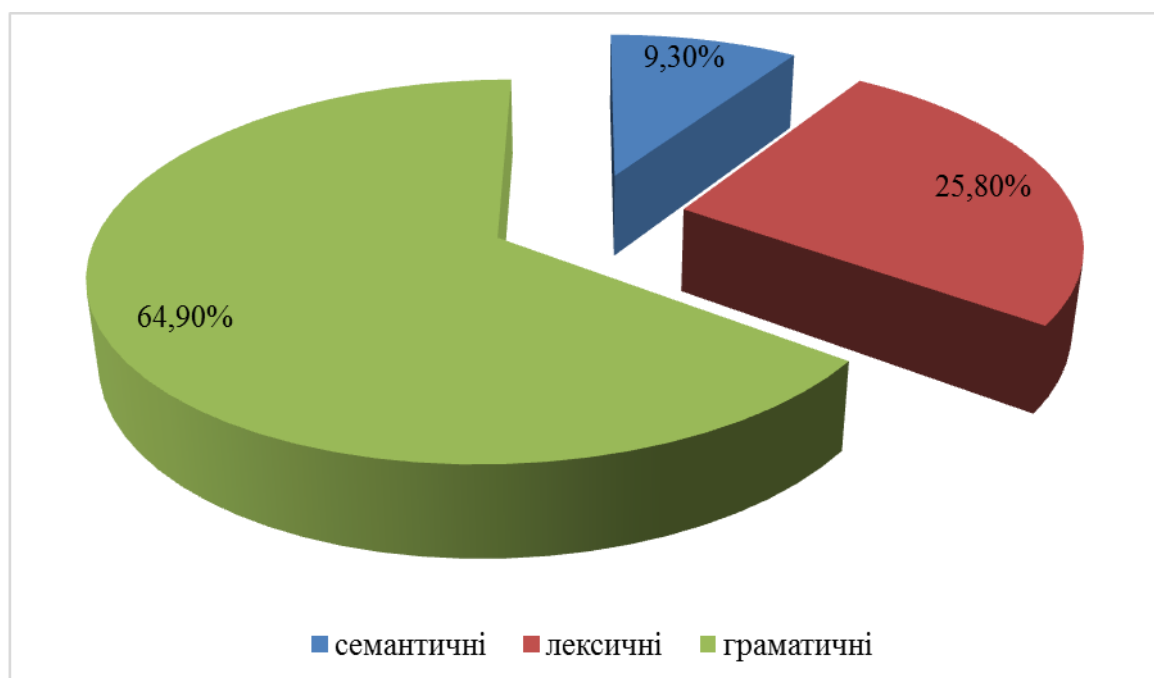


Рис. 3.4. Відсоткове співвідношення використання перекладацьких трансформацій при перекладі гумору у оповіданні Т. Брусіґа «Leben bis Männer» українською мовою

Висновки до розділу 3

1. Частотність вживання різних способів перекладу має такий вигляд: перше місце займають граматичні трансформації (63 випадки, що становить 64,9 % усіх перекладацьких трансформацій), друге місце – лексичні (25 випадків, або 25,8 %) і третя позиція належить семантичним трансформаціям, які склали 9 одиниць (9,3 %).

2. Підбиваючи підсумки усього, сказаного вище, необхідно зазначити, що розбіжності в ладі двох мов створюють великі труднощі для перекладу гумору. Ці труднощі коливаються в досить широкому діапазоні: від окремих неперекладних елементів до всього вихідного тексту. Вирішення таких проблем досягається вмінням правильно робити різні перекладацькі трансформації.

3. У процесі перекладу гумору у оповіданні Т. Брусіґа «Leben bis Männer» на українську мову перекладач використовує трансформації для досягнення еквівалентності, для максимального зближення з текстом

оригіналу. Як видно з наведених прикладів використання трансформацій при перекладі гумору, перекладацькі трансформації на практиці в «чистому» вигляді зустрічаються рідко – зазвичай вони поєднуються одна з одною, приймаючи складний, комплексний характер.

4. Для того, щоб правильно застосовувати найбільш ефективні прийоми перетворення (перекладацькі трансформації) для цього необхідно, щоб перекладач достатньою мірою володів як вихідною мовою, так і мовою, на яку здійснюється переклад. Наскільки правильно і вміло перекладач використовує перекладацькі трансформації буде залежати розуміння реципієнтом тексту перекладу.

Проводячи аналіз гумористичного тексту (оповідання Т. Брусіґа «Leben bis Männer») на українську мову і розглядаючи лексичні та граматичні трансформації, не варто забувати що для того щоб повністю проаналізувати текст перекладу ми повинні розглянути і його стиль, для подальшого виявлення найефективнішого способу перекладу. Для перекладача важливо знати не лише стилістичні засоби, а й орієнтуватися в культурній специфіці німецького гумору, що значною мірою допомагає знайти ефективні і максимально точні засоби його відтворення у мові перекладу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Теоретичне вивчення феноменології німецького гумору і практичний аналіз мовних засобів передачі комічного та його відтворення в українському перекладі дало підстави зробити низку висновків.

1. Вивчення та термінологічний аналіз наукової літератури дали змогу уточнити зміст дефініцій дослідження. З'ясовано, що гумор – особливий вид комічного, що відрізняється від сатири більш м'яким ставленням до недоліків життєвих явищ, поведінки людей, здатністю викликати незлобиву посмішку і ґрунтується на використанні прийомів дотепності і смислової гри.

2. Національний німецький гумор можна відрізнити за багатьма специфічними ознаками. Одна з характерних рис німецького національного гумору – помітна симпатія до об'єкта висміювання. Основу німецького гумору становить німецька тактовність. Почуття такту можна вважати невід'ємною рисою характеру німця, що передбачає недомовленість, тонкі натяки, відсутність прямих нападів, спрямованих на об'єкт висміювання. Національний німецький гумор відрізняється скритністю і недомовленістю, через що людині, далекій від німецької культури складно зрозуміти багато тонкощів гумору.

3. У сучасній жанровій класифікації існують різні форми гумору: парадокс, іронія, оксюморон або гра слів, дотепність, пародія, сатира, сарказм тощо. Гумор має різні літературні форми – анекдот або жарт, монолог, діалог, розповідь, каламбур, дотепна відповідь співрозмовнику, до місця сказаний афоризм і так далі. Крім текстової форми, гумор може бути також представлений у графічній формі – карикатура, малюнок, фото і т. п. Особливий вид гумору є чорний гумор. У деяких народностей існують ще й такі форми гумору як народні усні гумористичні оповідання – сноаве.

4. Виділяють чотири категорії гумору: 1) ситуативний універсальний гумор; 2) ситуативний специфічний (культурно-обумовлений) гумор (гумор, що базується на реаліях, характерних лише для певного етносу); 3) мовний

універсальний гумор; 4) мовно-специфічний гумор (не універсальний гумор, гра слів, каламбур, власні назви тощо).

5. У результаті вивчення практичного матеріалу було виявлено, що німецький гумор володіє національною специфікою і тісно пов'язаний з національною лінгвокультурою, розуміння гумору залежить від національної самоідентичності. Продуктивна трансляція комічного ефекту в німецькому гуморі досягається шляхом використання різноманітних лінгвістичних засобів і прийомів на різних рівнях мови, а його посилення відбувається за рахунок комбінації декількох засобів та прийомів. Основними мовностилістичними засобами вираження гендерного маркера в німецькому гуморі виступають: тропи (порівняння, епітети, алюзії), фігуральний вислів (повтор і його види), а також цитати, які не відповідають контексту, крилаті фрази і стійкі вирази.

6. У роботі з'ясовано, що мовна гра – це усвідомлене і цілеспрямоване маніпулювання експресивними ресурсами мови з метою досягнення комічного ефекту. Мовна гра функціонує на наступних рівнях тексту: на фонетичному рівні (ономатопея; спунеризм); на морфологічному рівні (авторські okazіоналізми); на лексико-стилістичному рівні (каламбур); на графічному рівні (зміна шрифту, фігурний вірш). Каламбур передбачає жарт, заснований на смисловому об'єднанні в одному контексті або різних значень одного слова, або різних слів (словосполучень), тотожних або схожих за звучанням.

7. Досягнення адекватності та еквівалентності в перекладі пов'язане з умінням грамотно ідентифікувати перекладацьку проблему, і здійснювати необхідні перекладацькі трансформації. Перекладацькі трансформації – це перетворення, за допомогою яких можна здійснювати перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу у зазначеному розумінні. Трансформація також полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі. Використовуючи

трансформації, перекладачі мають за мету найточніше передати лексико-синтаксичні та синтаксичні стилістичні засоби, і таким чином зберегти емоційно-оціночну та естетичну інформацію. Важливо при перекладі зберегти і семантичну інформацію художнього тексту. Основне завдання перекладача при досягненні адекватності – майстерно здійснити різні перекладацькі трансформації, для того, щоб текст перекладу максимально точно передавав всю інформацію, вкладену в тексті оригіналу, при дотриманні відповідних норм мови перекладу.

8. Лексичні трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу. Говорячи про лексичні трансформації, необхідно відзначити, що словниковий склад мови являє собою не просто сукупність слів, а систему, що допускає нескінчену різноманітність, але не будь-яке поєднання слів у контексті: окремі елементи словника зв'язані один з одним певними значеннєвими й стилістичними відносинами. Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу. Граматичні трансформації враховують найпоширеніші й нескладні синтаксичні конструкції мови перекладу.

9. Проаналізовані приклади перекладу оповідання Т. Брусіґа «Leben bis Männer» дають чітке уявлення про способи та доречність вживання трансформацій для досягнення адекватності та еквівалентності перекладу художнього тексту. У нашому дослідженні нами було проаналізовано усього 100 перекладацьких трансформацій. Частотність вживання різних способів перекладу має такий вигляд: перше місце займають граматичні трансформації (63 випадки, що становить 64,9 % усіх перекладацьких трансформацій), друге місце – лексичні (25 випадків, або 25,8 %) і третя позиція належить семантичним трансформаціям, які склали 9 одиниць (9,3 %).

10. Кількісне співвідношення семантичних способів перекладу гумору у німецько-українському перекладі оповідання Т. Брусіґа «Leben bis Männer» має наступний вигляд: семантичні заміни – 8 одиниць, або 88,9 %; компенсація – 1 одиниця, або 11,1 %.

11. Аналіз німецько-українського перекладу гумору дав можливість виявити кількісне співвідношення лексичних перекладацьких трансформацій, зокрема, калькування (1 одиниця, або 4,0 %), транслітерація (3 одиниці, або 12,0 %), лексико-семантичні заміни (9 одиниць, або 36,0 %), конкретизація (звуження) значення (5 одиниць, або 20,0 %), генералізація (розширення) значення (3 одиниці, або 12,0 %), модуляція (4 одиниці, або 16,0 %).

12. Щодо кількісного вираження граматичних трансформацій при перекладі німецького гумору у оповіданні Т. Брусіґа «Leben bis Männer» на українську мову, то частотність їх вживання має такий вигляд: граматичні заміни (11 випадків, або 17,5 %), членування речення (3 випадків, або 4,7 %), з'єднання речень (1 випадок 1,6 %), перестановки (14 випадків, або 26,9 %), уточнення (3 випадки, або 4,7%), додавання (6 випадків, або 9,5 %), опущення (7 випадків, або 11,1 %), нульовий переклад (10 випадків, або 8,4 %), експлікація (описовий переклад) (8 випадків, або 12,7 %).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова О. С. Англо-русский и русско-английский словарь. Москва: Дрофа. 2009. 450 с.
2. Барсукова В. І., Топачевський С. К. Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації. Житомир, 2015. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/17108/1/%D0%91%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92.%D0%86..pdf>. (дата звернення: 26.09.2021).
3. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода. Москва: Международные отношения, 1975. 324 с.
4. Барышева Т. А. Креативность. Диагностика и развитие. СПб., 2002. 122 с.
5. Безруков, А. В. Избранные немецкие анекдоты : пособие для взрослых. Москва : ООО «МНПК ЭЛАН», 2001. 48 с.
6. Блинова І. А., Зернецька А. А. Гумор як різновид комічного: критерії виокремлення, теорії реалізації і засоби вираження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 2 (71), № 1, Ч. 2. С. 35–43.
7. Болдирєва А. Є. Мовні засоби створення гумористичного ефекту: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі оповідань П.Г. Вудхауза). Одеса, 2007. 24 с.
8. Буяр І.Є. Гендерна лінгвістика: здобутки та перспективи. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. Вип. 4. Луцьк, 2007. С. 287–290.
9. Вержинская И. В. Юмор: история и классификация понятия. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2011. № 11 (226). Филология. Искусствоведение. Вып. 53. С. 29–32.

10. Грінченко А. І., Дегтярьова Л. І. Мовні механізми реалізації гумору на матеріалі німецьких анекдотів. *Перекладацькі інновації* : матеріали ІІ Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 15-16 березня 2012 р. / ред.кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. Суми : СумДУ, 2012. С. 125–126.

11. Дворова К. Відображення гендерних стереотипів у німецьких прислів'ях. *Південний архів. Філологічні науки*. 2018. Вип. 74. С. 156-159

12. Дзигал І. О., Дегтярьова Л. І. Гумор і загальна характеристика німецьких та українських шлюбних оголошень. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів ф-ту іноземної філології та соціальних комунікацій, Суми, 19–20 квітня 2012 року / відп. за вип. В. В. Опанасюк. Суми : Сумський державний університет, 2012. Ч. 1. С. 91–92.

13. Дмитриев А. В., Сычев А. А. Смех : социофилософский анализ. Москва: Альфа-М, 2005. 188 с.

14. Жверело В. К. Собенности немецкого юмора как лингвокультурного явления. URL: <http://rep.barsu.by/bitstream/handle/data/5569/Osobennosti%20nemeckogo%20juma%20kak%20lingvokulturnogo%20javlenija.pdf?sequence=1>

15. Жугай В., Материнська О. Засоби мовної реалізації та функції гумору у німецькому кінематографі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 30. Т. 2. 2020. С. 178–187.

16. Зализняк А. А. Лингвокультурологические аспекты комического (к постановке проблемы). *Логический анализ языка: языковые механизмы комизма* / отв. ред. Н. Д. Арутюнова. Москва: Индрик, 2007. С. 554-557.

17. Зеленовская А. В., Змитракович С. В. Компаративный анализ особенностей английского и немецкого юмора. *Иностранные языки: инновации, перспективы исследования и преподавания* : материалы ІІ

Международ. науч.-практ. конф., Минск, 21–22 марта 2019 г. / Белорус. гос. ун-т ; редкол.: Е. А. Пригодич (отв. ред.) [и др.]. Минск : БГУ, 2019. С. 393–401.

18. Зубач О. А. Лінгвокультурні аспекти світу комічного у німецькій MOBI International scientific and practical conference «Philological sciences, intercultural communication and translation studies: an experience and challenges» : conference proceedings, April 23–24, 2021. Czestochowa : «Baltija Publishing», 2021. С. 212–214.

19. Иванова Л. П. Лингвокультурологические аспекты комического (к постановке проблемы). *Логический анализ языка: языковые механизмы комизма* / отв. ред. Н.Д. Арутюнова. М.: Индрик, 2007. С. 560–569.

20. Карабанова О. О. Переводческие трансформации как понятие и явление : автореф. дис. канд. филол. наук. Москва: МГУ, 2000. 17 с.

21. Карасик А. В. Лингвокультурные характеристики английского юмора: дис. ... канд. филолог. наук: 10.02.04. Волгоград, 2001. 196 с.

22. Кирилина А. В. Гендер: лингвистические аспекты. Москва, 1999. 155 с.

23. Кобякова І. К. Лінгвокомунікативні аспекти гендерних конструктів (в англомовних фразеологізмах) / І.К. Кобякова, А.В. Гема. Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. 2007. № 2. С. 133–138.

24. Конкульовський В. В., Панченко В. В., Савчишин В. В. Гумор у серіалі «Бруклін 9-9». Перекладацький аспект. *Прикарпатський вісник НТШ*. Серія : Слово. Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. ун.-т ім. В. Стефаника, 2019. Вип. 3(55). С. 184-191.

25. Коробка Г. Характеристика і типи англомовних етикетних жартів. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. 2016. Вип. 23. С. 32–40.

26. Кроче Б. Антологія сочинень по філософії. Москва: Пневма, 1999. 480 с.

27. Кудіна О. Ф., Пророченко О. П. Перлини народної мудрості: Німецькі прислів'я та приказки: Навчальний посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2005. 320 с.
28. Мамрак А. В. Введение к теории перевода. Київ : ЦУЛ, 2009. 467 с.
29. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі. Харків: Константа, 2004. 292 с.
30. Ми різні – ми рівні». Основи культури гендерної рівності: навчальний посібник для учнів 9–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів / за ред. О. Семиколєнкової. Київ: «К.І.С.», 2007. 176 с.
31. Мусийчук М. В. Развитие креативности или дюжина приемов остроумия. Магнитогорск: МаГУ, 2008. 247 с.
32. Наер Н. М. Стилистика немецкого языка. Москва: Высшая школа, 2006. 271 с.
33. Наливайко Н. Б. Мовна гра як засіб творення комічного у творі Л. Керролла «Alice in Wonderland». *Молодий вчений*. 2017. № 4.3. С. 159–162.
34. Пилипенко Ю. В. Гендерні стереотипи у паремійному фонді української та англійської мов: зіставний аспект. Сучасні напрями досліджень міжкультурної комунікації. 2011. С. 276–277.
35. Пономаренко Л. Особливості перекладу німецьких сценічних текстів гумористичного характеру українською мовою. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер. : Філологічні науки. 2009. Вип. 81(4). С. 311–314.
36. Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха. Москва: Искусство, 1976. 182 с.
37. Ризель Э. Г., Шендельс Е. И. Стилистика немецкого языка. Москва: Высшая школа, 1975. 316 с.

38. Романова Е. В. Немецкий юмор: лингвистический и культурологический аспекты. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2014. № 7 (37): в 2-х ч. Ч. I. С. 168-172.

39. Савіна Ю. О. Лінгвопоетичні засоби створення комічного та їх відтворення у процесі перекладу (на матеріалі творів Дж. К. Джерома й О. Генрі та їх українськомовних перекладах). *Закарпатські філологічні студії*. 2019. №9, Том 2. С. 58-64.

40. Савіна Ю. О. Особливості сприйняття англомовного гумору як проблема перекладознавства. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2019. №38. С. 161–164.

41. Складчикова Н. В. Семантическое содержание метафоры и виды его компенсации при переводе. *Номинация и контекст: сб. научных трудов*. Кемерово, 1985. С. 21–29.

42. Словник української мови : у 20 т. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. Т. 3 : Відставання – гуральня / [уклад.: І. В. Шевченко та ін.]. Київ: Наукова думка, 2012. 1119 с.

43. Стоянова Т. Особливості перекладу англійського гумору українською. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2020. № 31. С. 401–411.

44. Ткачик О. В. Гендерні стереотипи в англомовному фольклорі: дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.04. Київ, 2008. 212 с.

45. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2002. 416 с.

46. Философский энциклопедический словарь / под ред. В. А. Лутченко, Г.В. Кораблева, Е.Ф. Губского. Москва: ИНФРА М, 1999. 506 с.

47. Франк И. Немецкий шутя. Немецкие анекдоты для начального чтения – М.: АСТ: Восток-Запад, 2005. – 368 с.

48. Ходаковська Н. Стилiстичнi засоби реалiзацiї гумору, iронiї i сатири у поезiї Генрiха Гейне. *Науковi записки Винницького державного педагогiчного унiверситету iменi Михайла Коцюбинського*. Серiя : Фiлологiя (мовознавство). 2015. Вип. 21. С. 303–308.
49. Черненко. Є. В. Лакунарнiсть у гуморi чому жарт може сприйматися по-рiзному. URL: <http://lingvo.onu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/3-2.pdf>.
50. Шепелева П. М. Юмор в кино и особенности его перевода (на примере TV-сериалов США И Великобритании «Клиника», «Сверхъестественное», «Тюдоры»). *Электронный журнал «Вестник МГОУ»*. 2013. №2. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_20178520_65525948.pdf
51. Шонь О. Б. Мовностилiстичнi засоби реалiзацiї гумору, iронiї i сатири в американському короткому оповiданнi: автореф. дис ... канд. фiлол. наук. Львiв, 2003. 20 с.
52. «Davies C. E. Sociolinguistic approaches to humor. *The Routledge handbook of language and humor*. New York: Routledge, 2017. P. 472–488.
53. Duden K. Zitate und Aussprüche. Dudenverlag : Mannheim. Leipzig. Wien. Zürich., 2002. 960 s.
54. Extra-3. URL: <https://www.ardmediathek.de/ndr/shows/Y3JpZDovL25kci5kZS85/extra-3> (дата звернення: 23.09.2021)
55. Heute-show. URL: <https://www.zdf.de/comedy/heuteshow> (дата звернення: 23.09.2021)
56. Lendvai E. The Untranslatable Joke. *Transfere necesse est...Current Issues of Translation Theory - Szombathely: Dániel Berzsenyi, 1993. – 304 p.*
57. Lippman W. Public Opinion. WN.-Y., 1950. 273 p.
58. Lipps Th. Komik und Humor. Lpz., 1922. 67 s.
59. Oxford Dictionaries. URL: <http://oxforddictionaries.com/> (дата звернення: 15.09.2021).
60. Raskin V. The Semantic Mechanisms of Humor. Reidel : Dordrecht, 1985. 280 p.

61. Schlechte H., Schlechte K.-D. Witze bis zur Wende. 40 Jahre politischer Witz in der DDR. München: Ehrenwirth-Verlag, 1996. 269 s.
62. [Ute Löwenberg](#) Saulustige Tierwitze. Berlin, 2019.
63. Wiard Raveling: Die Geschichte der Ostfriesenwitze, Verlag Schuster Leer, 1993. 200 s.
64. Wiener R. Hinter vorgehaltener Hand – der politische Witz in Deutschland. Leipzig: Militzke, 2003. 221 s.
65. Witze-welt. URL: <http://www.witze-welt.ch/> (дата звернення 08.10.2021).
66. Worms F. General Laughter : A Study of Philosophy and Humanities Based on Bergson's «Laughter». *10th International Humour Congress*. P., 1992. P. 265–266.
67. Брусіг Т. Як хлопці стають чоловіками або чому футбол /пер. з нім. С. Онуфрив. Львів: Кальварія, 2001. 75 с.
68. Brussig T. Leben bis Männer: Roman. München: Erschienen bei FISCHER E-Books, 2015. 68 s.

ДОДАТОК

«Лінгвокультурні особливості німецького гумору та способи їх відтворення українською мовою
(на матеріалі гумористичних оповідань Т. Брусіга)»

Оригінал	Переклад
1. "Ein hübsches Mädchen fand ich dort, / Die schenkte mir freundlich den Punsch ein; / <u>Wie gelbe Seide das Lockenhaar</u> , / Die Augen sanft wie Mondschein"	В гостинному домі там мене Красунька пуншем пригостила. <u>Як шовк її волосся хвиля</u> , Очі блищать, як два світила. (Г. Гейне).
2. Er sammelte <u>moralische Vorstrafen</u> wie andere Schuhe oder Uhren.	Він колекціонував <u>моральні судимості</u> , як інші – взуття або годинники.
3. Laienspieltheater Bundeswehr – ein <u>VW</u> unter den Armeen .	Театр самодіяльності «Бундесвер» – такий собі <u>Фольксваген</u> серед армій.
4. Nainggolan: <u>Unterschätzer</u> Alleskönner.	Наінголан: недооцінений майстер – універсал
5. <u>Die wundersame Wiederaufstehung des Ousmane Dembélé.</u> "	<u>Чудесне воскресіння</u> Усмана Дембеле
6. Wir haben seit 144 Jahren keinen einzigen Krieg gewonnen. Wir haben dieses "kleine Materialproblem" – im Altmetallbereich sind wir weit vorne – Champions` Ligue, aber funktionierende Flugzeuge? – schwierig!	Ми 144 роки не перемагали в жодній війні. У нас маленька матеріальна проблемка: ми лідери з <u>металобрухту</u> – ліга чемпіонів, проте з справними літаками справи йдуть погано.
7. Viele Soldaten tragen ihre eigenen Wintersachen, <u>Walkie-Talkie</u> ist privat – auch das einzige Funkgerät ist seit Monaten kaputt.	Багато солдатів носять своє зимове, використовують власні <u>уоки-токі</u> : єдина рація вийшла з ладу кілька місяців тому.
8. Deutsche Tornados sind Technik aus den 80-er Jahren. Ob sie bis nach Syrien schaffen, das ist eine Frage. Für <u>antike Technik</u> gibt es keine Ersatzteile.	Німецькі <u>випишувачі-бомбардувальники</u> «Торнадо» – <u>техніка 1980-х</u> . Долетять чи до Сирії, – це питання. Для древньої техніки немає запчастин.
9. Nur so, des Interesses halber - Welche Geheimnisse könnte man bei der	Просто цікаво, які секрети можна викрасти у бундесверу? Невже схему

undeswehr klauen? Die Baupläne für <u>G-36</u> ?	пристрою <u>Г-36</u> !?
10. "Prepper – die Bundeswehr ist neidisch am Material.	<u>Препери</u> – їх оснащення заздрить бундесвер.
11. Aber Fritzchen, weshalb bist du denn so traurig?" Fragt der Lehrer. "Oma ist tot." "Wie ist das denn passiert? Sie war doch gar nicht krank. " "Sie wollte im Keller Kartoffeln holen, ist die Treppe runtergefallen und hat sich das Genick gebrochen. " "Oh Gott", meint der Lehrer aufgelöst, "was habt Ihr denn da <u>gemacht</u> ?" "Nudeln ...	– Але Фріце, чому ти такий сумний? – запитує вчитель. – Бабуся померла. – Як це сталося? Вона зовсім не хворіла. – Вона хотіла набрати картоплю в погребі, впала зі сходів і тепер її шия зламана. – О Боже, – збентежено сказав учитель, – що ти там <u>робив</u> ? – Локшину.
12. Empört kommt Peter nach dem ersten Schultag nach Hause: – Die ganze Schule ist Schwindel! – Aber weshalb denn, Peter? – Da steht an der Tür: <u>1 Klasse</u> , ich guck 'hinein, und was seh' ich? Alles Holzbänke!	– Петро приходить додому обурений після першого шкільного дня: – Вся школа – обман! – Але чому, Петре? – На дверях написано: <u>1 Клас</u> , я загляну, а що я бачу? Дерев'яні лавки!
13. Als Tierarzt kann ich Sie nicht untersuchen! / – Aber ich habe <u>Hühneraugen</u> !	Я, як ветеринар, не можу вас оглянути! / - Але в мене <u>курячі очі</u> !
14. Der Arzt fragt den Patienten: "Was führt Sie zu mir?" – "Mein Alter." – "Was ist mit Ihrem Alter?" – "Ich bin im <u>Mineral-Alter</u> . Ich habe Silber im Haar, Gold im Mund, Steine in den Nieren, Blei in den Füßen...	Лікар запитує пацієнта: "Що привело вас до мене?" - "Мій вік." - "А що з вашим віком?" - "Я в <u>мінеральному віці</u> . У мене срібло у волоссі, золото в роті, каміння в нирках, свинець у ногах...
15. Matheseminar, Prof macht Studentin rund: "Sie <u>haben ja von Tuten und Blasen keine Ahnung</u> ! "Sie:" Was ist denn bitte schon Tuten?"	Математичний семінар, професор запитує студента: "Ви не маєте <u>найменшого уявлення про матеріал!</u> " Ви: "Що таке груди?"
16. Die Mutter:	Мати:

<p>- Peter, iss dein Brot auf! - Ich mag aber kein Brot! - Du musst Brot essen, damit du groß und stark wirst! - Warum soll ich gross und stark werden? - Damit du dir <u>dein Brot verdienen kannst!</u> - Aber ich mag doch gar kein Brot!”</p>	<p>- Петре, допивай свій хліб! - Але я не люблю хліб! - Щоб вирости високим і міцним, треба їсти хліб! - Чому я повинен бути великим і сильним? - <u>Щоб ти заробляв собі на хліб!</u> - Але я зовсім не люблю хліб!</p>
<p>17. Ja, sie heisst, wie jesacht, Schakira und den schon is am dass wenn man abends nach Hause nach der Arbeit kommt, nich seltn mit dn vollen Liebe Satzn begrü Bt wird, so zm Beespiel wie zm Beespiel: «Zieh die Bootn aus de Putza!» «Ja, Schakira, <u>ick liebe dich doch ooch!</u> Sach ma, hastenen neuen Nagellack?» «Ne, <u>dat is Bratfett</u>»</p>	<p>Так, її звать, як я вже сказав, Шакіра, і немає нічого незвичайного в тому, що коли ви ввечері повертаєтеся з роботи додому, вас зустрічає любов вашого життя, наприклад так: "Прибери чоботи з кімнати для прибирання!" Так, Шакіра , <u>я теж тебе люблю!</u> У тебе що новий лак для нігтів? ". Ні, це <u>жир для смаження.</u>" (З монологу К. Кремера).</p>
<p>18. “Nu bin ick ja. Jott sei dank in festen Handen und verheiratet und Liebeskummer is ne Jeschichte die, sach ick mal, <u>liegt zuruck, wa? Liegt hinter mia,</u> in na Jugend – damals.</p>	<p>Тепер я тут. Слава Богу, я в надійних руках і заміжня, а туга за коханням - це історія, яка, скажімо так, залишилася позаду, чи не так? <u>Лежить позаду мене, в молодості</u> - в ті часи.</p>
<p>19. Nun is sie mein Leben jetretn un sie is jung un hubsch, ertma sagn wa - sie is jung, ja ...</p>	<p>Тепер вона з'явилася в моєму житті, вона молода і красива, скажімо так - вона молода, так ...</p>
<p>20. Ich hab am nackstn Tag dn wieda eingeschaltet, sie war oof einmal nischt meha da. Wees nich, durchnen Zufall vielleicht, war sie <u>krank, oda...</u></p>	<p>На наступний день я підійшов до неї, але її там уже не було. Я не знаю, може бути, випадково вона була <u>хвора або ...</u></p>
<p>21. Frau Ziemann ist eifersüchtig. Zur Ablenkung fährt ihr Mann mit ihr nach Paris, wo er ihr im Louvre die Mona Lisa zeigt. Fragt Frau Ziemann: "<u>Warum grinst die denn so kennt die dich etwa von früher?</u>"</p>	<p>Мадам Цима жохливо ревнива. Щоб трохи відволікти її, чоловік везе її в Париж, де показує в Луврі «Мону Лізу». Мадам Цима: «<u>Чому вона посміхається, як ніби давно тебе знає?</u>»</p>
<p>22. Zwei Freunde unterhalten sich bei</p>	<p>Двоє друзів спілкуються за пивом:</p>

<p>einem Bier: "Wie ist dein gestriger Krach mit deiner Frau ausgegangen? ", " Na, auf den Knien kam sie angekrochen! ", "Und was hat sie gesagt?", "<u>Ewig kannst du nicht unterm Tisch bleiben, Feigling!</u>".</p>	<p>«Чим закінчився вчорашній скандал з твоєю дружиною?» «Ха, приповзла на колінах!». «І що вона сказала?» «<u>Ти ж не можеш залишатися під столом вічно, боягуз</u>».</p>
<p>23. Was sagte Gott als er den Mann erschaffen hatte? "<u>Das kann ich auch besser</u>".</p>	<p>Що сказав Бог, коли створив чоловіка? «<u>Я міг би і краще</u>».</p>
<p>24. Ein gebürtiger Preuße, ein Bayer und ein Schwabe sitzen und trinken Bier. In jeden Kreis fliegt eine Fliege. Die Kakerlake schenkt zusammen mit der Fliege Bier ein und verlangt, eine neue Portion zu bringen. Der Bayer zieht mit den Fingern die Fliege aus dem Glas und trinkt weiter Bier. <u>Schwab holt eine Fliege heraus und zwingt sie, das geschluckte Bier auszuspucken.</u></p>	<p>Уродженець Пруссії, баварець і шваб сидять, п'ють пиво. До кожного в кружку залітає муха. Прус виливає пиво разом з мухою і вимагає принести нову порцію. Баварець пальцями витягує муху зі своєї гуртки і продовжує пити пиво. Шваб <u>витагує муху і змушує її виплюнути пиво, яке вона встигла проковтнути.</u></p>
<p>25. <u>Zwei Hennen</u> gehen durch den Supermarkt und bleiben wie angewurzelt in der Eier Abteilung stehen. "So was! Zehn Eier für einen Euro achtzig. <u>Und dafür ruinieren wir uns im Hühnerstall die Figur?!</u></p>	<p>Дві курки йду по супермаркету і різко зупиняються у відділі яєць. "Лишенько! Десять яєць за один євро вісімдесят. <u>І заради цього ми псуємо наші фігури в курнику?!</u></p>
<p>26. Uruguay ist sogar mal Weltmeister geworden mit einem, der nie Fußball gespielt hat. Das ist alles möglich, aber <u>daß ne Frau Fußballtrainer ist – ausgeschlossen</u>" [68, с. 8].</p>	<p>Уругвай переміг на чемпіонаті світу з тренером, який ніколи не грав у футбол. Це все цілком можливо, <u>але щоб жінка була футбольним тренером – виключено</u> [67, с. 9].</p>
<p>27. Ich bin ein <u>Platzbrüller</u>, obwohl ich nicht brülle, sondern denke, leidenschaftlich denke, denke und lenke "[68, с. 20].</p>	<p><u>Я польовий горлопан</u>, хоча я не горлаю, а пристрасно міркую, мір кую і керую [67, с. 22].</p>
<p>28. Genauso wenig wie Handball: Die eine Mannschaft greift an, die andere</p>	<p>Те саме гандбол : одна команда атакує , друга захищається , і тоді вони <u>всі</u></p>

<p>verteidigt, und dann <u>spielen</u> die sich am Kreis – Kreis! Das heißt Kreis, obwohl kein Mensch weiß, was an diesem Kreis ein Kreis ist! Ist auch kein Halbkreis, eher ein HalbEi ... Beim Fußball ist der Mittelkreis ein Kreis!” [68, с. 33].</p>	<p><u>товчуться</u> в колі - колі ! Це називається коло , хоча абсолютно незрозуміло , що це коло має від кола ... Це навіть не непівкулка , скоріше пів яйка ... У футболі коло – це центр поля ! [67, с. 36].</p>
<p>29. Beim Fußball spielen also die Angreifer den Ball hin und her, hin und her, ewig geht das, und das Publikum <u>klatscht mit</u>, wie beim Parteitag. Wie beim SED-Parteitag, wenn Ihnen das was sagt“[68, с. 34].</p>	<p>У футболі нападаючі <u>пасують м'яча</u> туди – сюди , туди – сюди, це триває цілу вічність, а публіка аплодує, як на партійному з'їзді. Як на з'їзді Єдиної Соціалістичної партії Німеччини, якщо це вам щось говорить [67, с. 37].</p>
<p>30. Nicht so wie beim Eishockey, wo kein Mensch sieht, <u>wie ein Tor fällt</u>. Wenn die Spieler die Arme hochreißen, dann weiß der Zuschauer: Ah, ein Tor ist gefallen. <u>Na ja. Ist ja auch idiotisch, ein Spiel mit diesem viel zu kleinen Puck</u>. Ist doch nix fürs Auge” [68, с. 26].</p>	<p>Не те що в хокеї на льоду , там ніхто ніколи не бачить, <u>як забивають гол</u>. Коли гравці піднімають руки вгору, це сигнал для глядачів: ага, забили гол. Ну от. <u>Взагалі-то повний ідіотизм, гра з такою маленькою шайбою</u>. Жодного кайфу для ока. ФУТБОЛ – справжній кайф для ока [67, с. 28].</p>
<p>31. Und der würde ich nach nem Spiel höchstens zwei Spieler zum Massieren reinschicken: Erstens, den Torhüter, wenn er den Kasten saubergehalten hat, und, zweitens, den Spieler, der unser letztes Tor geschossen hat. Ich sage Ihnen, so eine Mannschaft, die mit der Hoffnung spielt, daß so eine richtig scharfe Masseuse – seriös! – sie nach dem Spiel massiert, die ist unschlagbar, die gewinnt <u>nur noch mit zu null</u>” [8, с. 58].</p>	<p>– Після гри я посилав би до неї на масаж максимум двох гравців: по - перше, воротаря, якщо зберіг ворота сухими, і по - друге, гравця, який забив вирішального гола . Я вам скажу, що така команда, котра грає з надією, що після гри їх масажуватиме така справді крута Масажистка серйозно! – така команда <u>непереможна, вона не пропустить жодного м'яча</u> [67, с. 62].</p>
<p>32. Als meine Spieler älter wurden – so Jugend, Junioren – und mit der Freundin kamen – das war mir nie geheuer. Die Freundinnen wollten sie</p>	<p>Коли мої гравці подорослішали – юнаки , юніори – і почали приходити з подружками, це завжди мало негативний ефект. Вони їх лише</p>

<p>immer bloß vom Training abhalten oder von den Punktspielen. Ich hab das zigmal erlebt, daß es die Freundinnen auf die Frage hinauslaufen ließen, was wichtiger sei – sie oder die Mannschaft. Jungs, hab ich dann immer gesagt, <u>Weiber gibts viele, aber uns als als Mannschaft nur einmal</u> “[68, с. 37].</p>	<p>відволікали від тренування або вирішальних матчів. Я сто разів це переживав, що цим подружкам по суті йшлося про одне, що важливіше вони чи команда. Хлопці, казав я тоді, баб є багато, але така команда як наша лише одна. <u>В більшості випадків це спрацьовувало</u> [67, с. 39].</p>
<p>33. Der <u>Heiko</u> kam mal mit einer, mit so langen glatten Haaren und so nem Rock langer Rock. Ich kenn die Sorte. So ne Vegetarische” [68, с. 64].</p>	<p><u>Гайко</u> раз прийшов з подружкою, довге пряме волосся і спідниця, довга спідниця. Я знаю цей сорт жінок. Вегетаріанка [67, с. 67].</p>
<p>34. “Der Stratege am Rand. Der <u>Julius Cäsar</u> der Seitenlinie “[68, с. 20].</p>	<p>Стратег на узбіччі. <u>Юлій Цезар</u> бічної лінії [67, с. 23].</p>
<p>35. Fußball ähnelte der Invasion von <u>Batu Khan</u>” [68, с. 17].</p>	<p>Футбол нагадував навалу <u>Бату-хана</u> [67, с. 18].</p>
<p>36. Wie <u>bekommt</u> man das Gehirn eines Mannes auf Erbsengröße? Antwort: Aufblasen!”[68, с. 13].</p>	<p>Як <u>зменшити</u> чоловічий мозок розміром з горошину? Відповідь: «Підірвати його» [67, с. 15].</p>
<p>37. Warum streut eine Frau Pfeffer auf den Fernseher? Damit das <u>Bild</u> schärfer wird! “[68, с. 33].</p>	<p>Навіщо жінка посипає телевизор перцем? Щоб <u>зображення</u> було більш чітким! [67, с. 36].</p>
<p>38. Eine Frau, die einfach am Spielfeld steht und zuschaut, behaupte ich, kann die Fehlerquote durch ihre bloße Anwesenheit mindern – es ist <u>sagenhaft</u> [68, с. 69].</p>	<p>Жінка , яка просто стоїть на полі і дивиться , стверджую я , може зменшити кількість помилок вже самим фактом своєї присутності - це просто <u>казково</u> . [68, с. 69].</p>
<p>39. Abseits, Libero – das kann man ihnen noch erklären. Irgendwann begreifen sie es sogar. Aber <u>Frauen</u> verstehen nie, wieso Fußball” [67, с. 71].</p>	<p>Положення поза грою, ліберо – це ще їм можна пояснити. В кінці кінців вони, навіть розуміють. Але <u>жонки</u> не здатні зрозуміти, чому саме футбол. [67, с. 71].</p>
<p>40. Aber bei Freistößen zum Beispiel, aus zwanzig Metern, laß <u>eine zuschaun</u>, der mein Spieler imponieren will – da trifft der mindestens doppelt so gut wie ohne. Ist ne Tatsache” [68, с. 17].</p>	<p>Але: вільний удар з двадцяти метрів , за грою спостерігає <u>кобіта</u>, яка подобається моєму футболісту – він влучить у два рази швидше, ніж без неї . Це факт [67, с. 18].</p>

<p>41. “Frauen und Fußball ist ein ganz finsternes Kapitel. Sie werden mich nicht dazu bringen, etwas <u>Frauenfeindliches</u> zu sagen, aber Fußball ist nichts für Frauen” [68, с. 8].</p>	<p>Жінки і футбол зовсім тяжка тема. Вам не вдасться спровокувати мене на <u>антижіночий</u> виступ, але футбол – не для жінок [67, с. 9].</p>
<p>42. Ich weiß, wovon ich rede. Ich hab selbst mal in so nem Gerichtssaal gesessen. Nicht auf der Bank, sondern als ganz unbeteiligter, unvoreingenommener Zuschauer. Aber als ich mitgekriegt habe, daß da ne Frau als Richter – <u>also da wars aus</u>” [68, с. 11].</p>	<p>Я знаю, що кажу. Я був якимось у залі засідань суду. Не на лаві підсудних, а так собі – сторонній, неупереджений глядач. Але коли я побачив, що суддя жінка – стало ясно, що <u>це повний капець</u> [67, с. 12].</p>
<p>43. Nur wenn sich was Festes anbahnt, dieses <u>Ich-oder-dein-Fußball-Gekeife</u> – da sind Frauen Gift für die Spieler” [68, с. 73].</p>	<p>Коли на горизонті маячить сталий звязок, і <u>це я – або – твій – футбол – ниття</u> – тоді жінки просто отрута для гравців. Буквальний переклад звучав би наступним чином: Тільки коли насувається щось святкове, ця сварка «я або твій футбол» – жінки – отрута для гравців [67, с. 74].</p>
<p>44. Frauen und Fußball <u>ist immer prekär</u>. Je emanzipierter, um so schlimmer “[68, с. 8].</p>	<p>Жінки та футбол <u>то делікатна тема</u>. Чим більш емансипована, тим гірше [67, с. 9].</p>
<p>45. Wenn man im Stadion neben einem Amerikaner sitzt und sie einem erklärt werden. Weil – <u>die verstehen ja selber nicht die Regeln</u>. Tatsache. Es gibt keinen Amerikaner, der die Regeln der amerikanischen Nationalsportart kennt “[68, с. 45].</p>	<p>Навіть тоді, коли ви сидите на стадіоні поруч з американцем і він вам усе <u>тлумачить</u>. Бо вони самі їх не розуміють. Факт. Не існує американця, який би знав правила національного виду спорту [67, с. 47].</p>
<p>46. Der Trainer ist über fünfzig, hat kurze krumme Beine und einen Bierbauch. Er schleppt ein riesiges Netz voller Fußbälle auf dem Rücken. Vor seiner Brust baumelt eine Trillerpfeife. Plötzlich hält er inne, lauscht und schaut zum Himmel” [68, с. 4].</p>	<p>Йому за 50, у нього короткі криві ноги і кругленьке черевце любителя пива. На спині він тягне велетенську сітку з футбольними м’ячами. На грудях у нього баламкається свисток. Раптом він завмирає, прислухається і дивиться на небо [67, с. 4].</p>

<p>47. ”<u>Mußt ich einen auf Lehrausbilder machen.</u> Da hat sich noch keiner totgemacht als Lehrausbilder, hat sich noch keiner totgemacht” [68, с. 49]. – <u>Пішов на курси вчителів ПТУ.</u> Від цього ніхто не вмер [67, с. 50].</p>	<p><u>Пішов на курси вчителів ПТУ.</u> Від цього ніхто не вмер [67, с. 50].</p>
<p>48. <u>Ein Fußballtrainer</u> kommt aus den Umkleideräumen auf die Bühne, die einen Fußballacker darstellt“[68, с. 18].</p>	<p>На сцену у вигляді футбольного поля із роздягалки виходить <u>футбольний тренер</u> [67, с. 20].</p>
<p>49. Alles klatschte im Rhythmus, <u>obwohl es total langweilig war.</u> Beim Handball gehts genauso zu” [68, с. 37].</p>	<p>Важливо було плескати разом з усіма і <u>не дай Боже не заснути</u> . Всі ритмічно плескали в долоні , хоча було смертельно нудно . В гандболі так само [67, с. 38].</p>
<p>50. Gibt ja auch keine Fußballtrainerin. schreit Heiko steht! normal Das kann ne Frau doch gar nicht. Die würde kein Mensch hören. <u>Krass!</u> Ein Trainer muß brüllen können, sonst braucht er gar nicht erst anzufangen “[68, с. 13].</p>	<p>Тренерки з футболу теж немає. Кричить Гайко на позиції! Звичайним тоном Жінка просто не зможе. Її ж ніхто не почує .<u>Чудово!</u> Тренер мусить добряче дерти горло , інакше можна навіть не братися до справи [67, с. 14].</p>
<p>51. “Man muß sogar den Verstand abgeben und einen völlig sinnlosen Enthusiasmus einschalten. Das können Frauen nicht. Sie verstehen nicht, was einen Mann dazu treibt, Fußball zu gucken oder <u>sich hinzustellen und Fußball zu spielen.</u>” [68, с. 15].</p>	<p>Коли дивишся футбол треба відключити здоровий глузд і включити цілковито безсенсовий ентузіазм. Жінки цього не вміють. Вони не розуміють, що спонукає мужчину дивитися футбол або <u>виходити на поле і грати у футбол</u> [67, с. 17].</p>
<p>52. “Wenn sich <u>neunzehnfünfundvierzig</u> auch nur ein sowjetischer Offizier gebückt hätte, um sich ne <u>Handvoll</u> von unserm Boden genau anzuschauen, dann hätten wir jetzt die Steppe oder die Mondlandschaft” [68, с. 55].</p>	<p>Якщо у <u>45-му</u> хоча б один радянський офіцер зігнувся й уважніше приглянувся до <u>нашої землі</u>, то в нас сьогодні був би степ, або місячний ландшафт [67, с. 58].</p>

<p>53. <u>Daß die nicht mit Fußball kann</u>, das riech ich doch drei Meilen gegen den Wind. Was machst da als Trainer, wenn du merkst, daß dein Spieler <u>plötzlich rumspringt</u> mit einer, die philosophiert und liest und so. Wenn so eine auf Samtpfötchen kommt und fragt: Warum spielstn Fußball – da biste doch erschossen als junger Mensch” [68, c.21].</p>	<p>Те, <u>що вона нічого не розуміє у футболі</u>, я відчув за три милі проти вітру. Що робити тренеру, який бачить, що його гравець водить <u>шури-мури</u> з дівчиськом , яке читає книжки і розводить філософію . Коли така краля підходить на задніх лапках і питає його: І чому ж ти граєш у футбол ? - і молодий пацан просто вбитий [67, с. 23].</p>
<p>54. Einmal, Krafttraining, Winter, in der Halle, beim Klimmziehen, die Jungs hingen am Reck, waren fertig, konnten nicht mehr, <u>knallrot, Adern geschwollen</u> – und plötzlich geht die Tür auf und herein kommt so ne niedliche <u>Handballtorhüterin</u>, blond, mit nem Pferdeschwanz. Kam so rein, spielte ein bißchen mit ihrem Handball rum, ließ ihn auftrumpfen – und schaute, ob wir bald fertig werden. Da ging ein Ruck durch die Mannschaft, da waren sofort die Hormone da: Meine Jungs schafften alle noch einen, wenn nicht sogar zwei oder drei Klimmzüge. Meine Mannschaft ist nicht faul. Das war die pure Biologie” [68, c. 42].</p>	<p>Якось раз взимку в залі робили силові вправи, підтягування, хлопці висять на перекладині, закінчити вправу не мали більше сили, <u>писки червоні, жили напухли</u> і раптом відчиняються двері і заходить симпатична <u>воротарка - гандболістка</u>, блондинка, з хвостиком. Зайшла, пограла трохи м'ячем, покозиряла ним – і дивиться, чи скоро ми закінчимо. Ніби струм прошив команду, тут же заграли гормони всі хлопці підтягнулися по разу, а то два і три рази. Моя команда не лінива. Це була чиста біологія [67, с. 44].</p>
<p>55. Klare Anweisungen sind <u>die Erlösung aufm Platz</u>. Wo kämen wir hin, wenn alle Individualitäten wären?” [68, c. 15].</p>	<p>Чіткі вказівки <u>на полі це порятунок</u>. Де б ми були , якщо б усі були особистостями ?</p>
<p>56. Über Frauenfußball sage ich nur einen einzigen Satz. Mehr werden Sie zu diesem Thema von mir nicht hören. Nur einen Satz, und dann ist das Thema erledigt. Ja? Einen Satz: Sollnse spielen, soviel sie wollen,</p>	<p>Про жіночий футбол я скажу лише одну річ. Більше від мене на цю тему ви нічого не почуєте. Одне речення – і тема закрита. Згода ? Одне речення: Нехай грають, скільки хочуть, тире, але не чекають, що хтось буде на їхню</p>

<p>Gedankenstrich, aber sie sollen nicht erwarten, daß irgendeiner zuschaut. Ein Satz! Mehr gibt's dazu wirklich nicht zu sagen. Und als Fußballpublikum sind Frauen sowieso völlig untauglich. Frauen verstehen den Fußball nicht, <u>sie verstehen ihn zutiefst nicht</u>" [68, с. 66].</p>	<p>гру дивитися. Одне речення! Більше нема що сказати. На публіку жінки взагалі не надаються. Жінки не розуміють футбол, вони <u>не розуміють його абсолютно і цілковито</u> [67, с. 68].</p>
<p>57. Ich würde ja gerne <u>eine Masseuse dazuholen</u>. Nicht puffmäßig, ganz seriös, mit ner Ausbildung. Aber jung muß sie sein, und so ein <u>richtiges</u> ... Also, wo jeder mal ran will, Sie verstehn schon" [68, с. 66].</p>	<p>Я б із задоволенням <u>взяв масажистку для команди</u>. Не бордельного типу, а <u>серйозного фахівця</u>, з відповідною освітою. Але вона має бути молода і така ... Ну, щоб кожен хтів, розумієте [67, с. 68].</p>
<p>58. Sie glauben, daß sies wissen, <u>aber sie wissens nicht</u>. <u>Und so was darf dann Urteile sprechen</u>. Die versteht doch überhaupt nicht, was es heißt [68, с. 10].</p>	<p>Вони думають, що знають, але насправді нічого вони не знають. <u>І отака краля-ляля уповноважена виносити вирок</u>. Вона ж зеленого поняття не має про такі речі [67, с. 11].</p>
<p>59. Bei meiner Scheidung bin ich mir vorgekommen wie ein asoziales Element. Fragt mich die Richterin, ob mir Fußball wichtiger ist als meine Frau. Ein Mann hätte erst mal gefragt: Ist es denn so schlimm, daß sich Ihr Mann für Fußball interessiert? Aber wenn es nur darum geht, über unsern Fußball <u>zu Gericht zu sitzen</u>, dann können Sie sich ja denken, was ich von der Emanzipation halte" [68, с. 57].</p>	<p>Під час розлучення я почував себе як асоціальний елемент. Питає мене суддя чи мені футбол важливіший за дружину. Мужчина спершу б спитав: а що поганого в тому, що ваш чоловік цікавиться футболом? Але якщо йдеться лише про те щоб <u>засудити футбол</u> то можете собі уявити, що я думаю про емансипацію [67, с. 59].</p>
<p>60. "Fußball ist so einfach, daß es ein Sechsjähriger kapiert. Wenn im Stadion <u>einer aus Amerika</u> neben Ihnen sitzt, Amerika, sag ich jetzt mal so, dann müssen Sie ihm nur erklären, warum der Schiedsrichter pfeift, und dann hat der nach einem einzigen Spiel für den Rest seines Lebens die Fußballregeln begriffen. Wenn er helle ist, begreift er sie sogar allein, ohne daß einer daneben sitzt. Aber umgekehrt klappt das nicht:</p>	<p>Футбол <u>дуже проста гра</u>, її правила здатна збагнути шестирічна дитина. Якщо під час гри біля вас сидить американець, припустимо, <u>що американець</u>, то достатньо буде пояснити йому, чому свистить арбітр. Після одного єдиного матчу він зрозуміє правила футболу до кінця своїх днів. Але навпаки все значно складніше: американський національний спорт бейсбол – тут</p>

<p>Was bei denen der Nationalsport ist, Baseball – da kann man die Regeln nicht vom Zuschauen verstehn. Nicht nach einem und auch nicht nach hundert Spielen” [68, с. 43].</p>	<p>правила під час простого перегляду не зрозумієш. Ні після першого, ні після сотого матчу [67, с. 45].</p>
<p>61. Dabei hab ich gar nichts dagegen, wenn mal <u>ne Frau zuschaut</u> – das kann Wirkungen haben. Wenn da <u>eine ist</u>, auf die ein paar scharf sind – das merke ich gleich. Ich rede mir wochenlang den Mund fusselig, wie die spielen sollen. Die Wirkung ist null. Aber am Sonntag, wenn wir spielen, fangen die plötzlich an zu zaubern, spielen wie die jungen Götter. Und wenn ich mich dann umdrehe, seh ich auf den ersten Blick, für wen sies tun. Für mich jedenfalls nicht“ [68, с. 53].</p>	<p>При цьому я зовсім нічого не маю проти <u>жінки в якості глядача</u> це може мати певний ефект. Якщо на трибуні сидить <u>дамочка</u>, якою захоплені декілька гравців – я відразу це помічаю. Я тижнями товчу їм, як вони мають грати, так наче в мене язик без кісток. Ефект нульовий. Але в неділю, коли ми граємо, відбувається чудесне перетворення: вони грають як молоді боги. І тоді я обертаюся й і відразу бачу, для кого вони так стараються. Точно не для мене [67, с. 55].</p>
<p>62. "- Doktor , meine Haare .. <u>meine Haare .. sie sagen jeden Tag "Auf Wiedersehen!"</u> "- Sagen Ihre Haare wieder "Guten Tag"? [68, с. 100].</p>	<p>Доктор, <u>моє волосся каже мені щодня "до побачення"</u> Ну що? Ваше волосся знову говорить "Добрий день"?</p>
<p>63. Der Lehrer schimpft: "Müller du hast einundzwanzig Fehler im Englischdiktat, und zwar genau dieselben wie dein Nachbar. Wie kannst du mir das erklären?" "Tja, wir haben eben denselben <u>Engischlehrer.</u> [68, с. 102].</p>	<p>- Мюллер, - лається учитель. - У твоєму диктанті з англійської мови 21 помилка, і вони такі ж, як і у твого сусіда. Як ти можеш мені це пояснити? - <u>Гм, так у нас один і той же вчитель англійської ...</u></p>
<p>64. Schreit der Direktor seine Sekretärin an: "<u>Seit wann wird denn "Physikalisch" mit dem "F" geschrieben?"</u> Klagt sie: "Was kann ich dafür, wenn im Computer das "V" kaputt ist... [68, с. 105].</p>	<p>Директор кричить на свою секретарку: - <u>З яких це пір слово "Physikalisch" пишеться з "f"?</u> - Але що ж я можу зробити, - бідкається та, - якщо на комп'ютері зламалася буква "v" ...</p>
<p>65. Zwei Millionäre unterhalten sich.</p>	<p>Розмовляють два мільйонери. Один</p>

<p>Sagt der Erste: - "Ich bin so reich, dass ich die ganze Welt kaufen konnte." Daraufhin sagt der Andere: - "<u>Aber ich will sie nicht verkaufen...</u>" [68, с. 77].</p>	<p>каже: "Я так багатий, що зміг би купити весь світ." Другий відповідає: "<u>Але я не збираюся його продавати...</u>"</p>
<p>66. Treffen sich zwei Schlangen. Fragt die Eine: "Du! Bin ich eigentlich giftig?" "Keine Ahnung. Warum?" "<u>Ich habe mir gerade auf die Zunge gebissen!</u>" [68, с. 16].</p>	<p>Зустрічаються дві змії. Одна запитує: "Слухай, а я, взагалі-то, отруйна?" "Поняття не маю. А навіщо питаєш-то?" "<u>Так я тільки що язика прикусила!</u>"</p>
<p>67. Ein Russe" ruft seinen Freund an: "Du, ich bin Genie! Mein neues Puzzle habe ich innerhalb drei Monate erst gelöst. Auf der Schachtel steht aber "<u>von 3 bis 5 Jahre...</u>"[68, с. 64].</p>	<p>Росіянин дзвонить своєму другові: "Слухай, я - геній! Свій новий пазл я зібрав всього за три місяці. А на коробці написано" <u>Від 3 до 5 років ...</u></p>
<p>68. "Was fehlt Ihnen denn?", will der Arzt wissen. "Ich rede im Schlaf", bekennt der Patient. "Aber das ist doch weiter nicht schlimm." "<u>Doch, doch Herr Doktor. Im Büro lacht schon jeder über mich.</u>" [68, с. 43].</p>	<p>Що Вас турбує?, - запитує лікар. -Я говорю уві сні, - зізнається пацієнт. - Але в цьому немає нічого страшного. - <u>Однак, лікарє, в бюро вже всі наді мною сміються.</u></p>
<p>69. Eine Frau sitzt beim Arzt und sagt: "Immer wenn ich Alkohol trinke, knutsche ich den nächstbesten Mann ab!" <u>Ruft der Arzt:</u> "<u>Schwester, den Cognac!!!</u>" [68, с. 54].</p>	<p>Пані сидить у лікаря і каже: - Кожен раз коли я п'ю алкоголь, я пристаю до чоловіків!<u>Лікар кричить: -Медестра, коньяк !!!</u></p>
<p>70. Treffen Sich 2 Blondinen. Sagt die eine: "Dieses Jahr ist Weihnachten an einem Freitag!" Sagt die andere: "<u>Hoffentlich nicht an einem 13ten!</u>" [68, с. 39].</p>	<p>Зустрічаються 2 блондинки. Одіна каже: -У цьому році різдво в п'ятницю! Інша каже: -<u>Треба сподіватися, що не в 13-го!</u></p>
<p>71. Zwei Blondinen sitzen am Meer. Die eine steckt den Finger ins Wasser</p>	<p>2 блондинки сидять на морі. Одна кладе палець в воду і каже: -Солоно</p>

<p>und sagt "Ganz schön salzig hier!" Die andere holt ein Stück Würfelzucker aus der Tasche und wirft es ins Meer. Dann probiert auch sie. "Schmeckt ja immer noch verdammt salzig!" <u>"Kunststück, Du hast ja auch nicht umgerührt! [68, c. 57]."</u></p>	<p>тут! Інша дістає шматочок цукру з сумки і кидає це в море. -Потім вона також пробує. -<u>Диявольське солоне ще зі смаком -Ти ж не перемішала!</u></p>
<p>72. Warum hat eine Blondine immer ein paar leere Gläser im Kühlschrank stehen? -<u>Weil sie dann auch etwas für Leute hat, die nichts trinken wollen. [68, c. 32].</u></p>	<p>Чому у блондинки завжди стоять кілька порожніх склянок в холодильнику? <u>Так як у неї є завжди дещо для людей, які нічого не хочуть пити.</u></p>
<p>73. Eine Blondine sitzt im Flugzeug und starrt aus dem Fenster. Völlig fasziniert meldet sie der Stewardess: "Das ist ja unglaublich, von hier oben sehen die Menschen wie Ameisen aus!" Die Stewardess blickt nun ebenfalls aus dem Fenster und antwortet: <u>"Das sind Ameisen! Wir sind noch gar nicht gestartet! [68, c. 59]."</u></p>	<p>Блондинка сидить в літаку і пильно дивиться з вікна. Зачаровано вона повідомляє стюардесі: -Це неймовірно, звідси сверху люди виглядають як мурахи! Стюардеса дивиться також з вікна і відповідає: -<u>Це мурахи! Ми ще не злетіли!</u></p>
<p>74. Wieso läuft eine Blondine mit einer Ketchup-Flasche auf dem Kopf herum? Auf der Verpackung stand: <u>Vor Gebrauch auf den Kopf stellen! [68, c. 87].</u></p>	<p>Чому блондинка йде з пляшкою кетчупу на голові? На упаковці написано: -<u>Перед вживанням переверніть на голову!</u></p>
<p>75. Warum läuft eine Blondine in der Dusche? <u>Weil auf dem Duschgel steht „Wash and Go“! [68, c. 67].</u></p>	<p>Чому блондинка біжить в душі? <u>Так як на гелі для душу варто "Мийся і йди"!</u></p>
<p>76. Eine Blondine kommt von der Post heim und gibt ihrem Mann das Geld zurück, das dieser ihr gegeben hatte: "Hier hast Du das Geld für die Briefmarken wieder", sagt sie freudestrahlend. <u>"Ich habe die Briefe einfach ohne</u></p>	<p>Блондинка приходиться додому з пошти і повертає чоловікові гроші, який він їй дав: -Тут гроші, котрі ти давав на поштову марку, - каже вона випромінюючи радість. -<u>Я опустила лист просто без марки, коли ніхто на мене не дивився.</u></p>

<p><u>Marken eingeworfen, als niemand hingeschaut hat.</u> [68, c. 54].</p>	
<p>77. Zwei Blondinen auf dem Flohmarkt. "Die eine findet einen aufklappbaren Spiegel und schaut hinein. Dann sagt sie zur anderen: Mmmh, die kenn ich doch irgendwo her." <u>Dann nimmt die andere den Spiegel und schaut hinein.</u> <u>"Hey, du Dumme, das bin doch ich!</u> [68, c. 12].</p>	<p>Дві блондинки на блошиному ринку. Одна знаходить розкладне дзеркальце і дивиться в нього, потім каже іншій: <u>"Хммм, проте я знаю її звідкись."</u> Тоді <u>інша бере дзеркало і дивиться.</u> "Ну ти дурна, це ж я!"</p>
<p>78. Jörg ist eine Schlafmütze. Einmal kommt er in ein Geschäft. - Ich möchte einen Wecker kaufen. - Na schön, - sagt ein Verkäufer lustig, - <u>dieser Wecker klingelt, schüttet ein Liter Wasser aus, und wenn das nicht hilft, telefoniert er in die Schule und sagt, daß du hohe Temperatur hast.</u> [68, c. 67].</p>	<p>Йорг - сонна муха. Одного разу він приходить в магазин: - Я хотів би купити будильник. - Ну добре, - каже весело продавець, - <u>цей будильник дзвонить, виливає 1 л води, і якщо це не допомагає, він дзвонить в школу і говорить, що у тебе висока температура.</u></p>
<p>79. Entschuldigen Sie, junges Fräulein. Ist es möglich, Sie kennen zu lernen? - Ja, es ist möglich. - Und wie heißen Sie? - Irina. - Haben Sie Telefon? - Wie, willst du anrufen? - Ja. <u>Das Mädchen gibt dem Jungen ihr Handy in die Hand.</u> [68, c. 33].</p>	<p>Дівчина можна з вами познайомиться? - Можна. - А як вас звать? - Іра. - А можна ваш телефончик? - Що зателефонувати хочеш? - Так. <u>Дівчина дістає сотовий телефон.</u> - Ну <u>на, позвони.</u></p>

80. Ein Russe ist nicht der, dem etwas fehlt, sondern der, dem etwas fehlt und es ist ihm <u>scheiß-egal</u> . [68, c. 16].	Російська людина - це не той, у якого чогось немає, а той, у якого чогось немає, і <u>хрін з ним</u> .
81. Zwecks des Kampfes gegen Schädlinge hat das Ministerium der Landwirtschaft Chinas erklärt, dass für jede abgegebene Heuschrecke 1 Juan gezahlt wird. <u>Jetzt züchten alle Bauern Heuschrecken</u> . [68, c. 24].	З метою боротьби з шкідниками Міністерство сільського господарства Китаю оголосило, що за кожен здану саранчу буде виданий 1 юань. <u>Тепер все селяни розводять саранчу</u> .
82. Russland hat einen großen Sprung nach Westen gemacht. <u>Der Westen konnte sogar nicht einmal ausweichen</u> . [68, c. 38].	Росія зробила величезний стрибок у бік Заходу. <u>Захід навіть відскочити не втиг</u> .
83. Die Lehrerin für Literatur fragt eine Studentin: - Wenn Sie Ihren Lieblingsautor treffen könnten, wen würden Sie am liebsten nehmen? Einen <u>Lebenden...</u> [68, c. 44].	Викладач літератури запитує студентку: - Якби ви могли зустрітися і поговорити з будь-яким письменником, живим або мертвим, кого б ви вибрали? - <u>Живого ...</u>
84. Bei Gericht in Grönland fragt der Staatsanwalt den Angeklagten: " <u>Wo waren Sie in der Nacht vom 18. November zum 16. März?</u> " [68, c. 76].	На суді в Гренландії прокурор питає підсудного: " <u>Де Ви були вночі с 18 листопада по 16 березня?</u> "
85. Michael sagt zu seinem Freund: — Ich würde am liebsten von zu Hause ausreißen, aber meine Eltern brauchen mich noch. — Warum denn? — <u>Steuern und Kindergeld!</u> [68, c. 107].	Міхаель каже своєму другові: - Я б дуже хотів виїхати з дому, але я ще потрібен своїм батькам. - Чому ж? - <u>Податки та допомога на дитину!</u>
86. An der Tür des Saales hing ein Schild: „Hunde müssen draußen bleiben“. Nach dem Konzert konnte man die handschriftliche Ergänzung lesen: „ <u>Der Tierschutzverein</u> “.[68, c. 31].	На двері концертного залу висить табличка: «Собаки повинні залишатися на вулиці». Після концерту з'явилася приписка: <u>«Асоціація захисту тварин»</u>
87. Ein Junge fragt seinen Vater: - "Папа, kannst du mir sagen, wer	Хлопчик запитує у батька: "Тату, ти не скажеш, ким був Гамлет?" -

<p>Hamlet war?"</p> <p>- "Natürlich weiß ich das, aber schließlich sollst du ja lernen und nicht ich. <u>Hol' dir also die Bibel und sieh selbst nach!</u>" [68, c. 102].</p>	<p>"Звичайно, я це знаю, але, адже, в кінці кінців, вчитися повинен ти, а не я. <u>Візьми біблію і почитай!</u>"</p>
<p>88. -"Herr Doktor, Sie müssen mir helfen.</p> <p>Mein Schwiegervater wird langsam senil -</p> <p>er sitzt den ganzen Tag in der Badewanne</p> <p>und spielt mit einem Gummikrokodil."</p> <p>- "Aber lassen Sie doch dem alten Mann dieses harmlose Vergnügen."</p> <p>- "<u>Nein, verdammt nochmal. Es ist mein Gummikrokodil!</u>" [68, c. 74].</p>	<p>"Доктор, Ви повинні мені допомогти. Мій тесть поступово впадає в маразм - цілими днями він сидить у ванні і грає з гумовим крокодиллом ". - "Ну, дозвольте старому це безневинне задоволення ". - "<u>Ні, хай йому грець! Це ж мій крокодил!</u>"</p>
<p>89. Der Pessimist sieht das Dunkle im Tunnel.</p> <p>Der Optimist sieht das Licht am Ende des Tunnels.</p> <p>Der Realist sieht im Tunnel einen Zug kommen.</p> <p><u>Und der Zugführer sieht die drei Idioten auf den Gleisen sitzen.</u> [68, c. 54].</p>	<p>Песиміст бачить темний тунель. Оптиміст бачить світло в кінці тунелю. Реаліст бачить поїзд, що рухався в тунелі. <u>А машиніст поїзда бачить трьох ідіотів, що сидять на рейках.</u></p>
<p>90. Fahren zwei Blondinen mit dem Auto auf einer Landstraße und</p> <p>sehen eine andere in einem Boot auf der Wiese rudern.</p> <p>Sagt die eine zur anderen:</p>	<p>Їдуть дві блондинки в машині по дорозі і бачать іншу, яка гребе в човні на галявині. Каже одна іншій: - Ти бачиш, саме такі блондинки псують нашу хорошу репутацію! <u>Інша каже: - Якби я вміла плавати, я попливла б туди і вліпила б їй ляпаса!</u></p>

<p>- Siehst du, genau solche Blondinen verderben unseren guten ruf!</p> <p>Sagt die andere:</p> <p>- <u>Wenn ich schwimmen könnte, würde ich rüberschwimmen und ihr eine knallen!!!</u> [68, c. 18].</p>	
<p>91. Gespräch unter Gärtnern:</p> <p>- "Wenn man nett mit den Pflanzen spricht, wachsen sie besser."</p> <p>- "Prima. <u>Dann gehe ich jetzt und beschimpfe mein Unkraut.</u>" [68, c. 61].</p>	<p>Розмова між садівниками: - Якщо ввічливо з рослинами розмовляти, вони ростуть краще. - Дуже добре! <u>Тоді я зараз піду і вилаю мій бур'ян.</u></p>
<p>92. Am Straßenrand arbeiten zwei Männer. Der eine gräbt Löcher, der andere <u>füllt sie wieder zu.</u> Kommt ein Autofahrer vorbei, h?lt an und fragt:- "Was machen Sie denn hier?"- "Wir pflanzen Blume ein. <u>Nur der Mann, der die Blume in die Löcher setzt, ist heute krank.</u>" [68, c. 10].</p>	<p>Двоє чоловіків працюють на узбіччі дороги. Один викопує ями, інший знову заповнює їх. Водій приїжджає, зупиняється і запитує: - "Що ти тут робиш?" - "Ми садимо дерева. <u>Сьогодні хворіє тільки той чоловік, який кладе дерева в ями</u>".</p>
<p>93. Kommt ein Mann in die Apotheke und sagt: "Ich hätte gerne Acetylsalicylsyra!"</p> <p>- Darauf der Apotheker: "Sie meinen Aspirin?"</p> <p>- Der Mann: "<u>Ja, genau, ich kann mir nur dieses blöde Wort nicht merken!</u>" [68, c. 22].</p>	<p>Чоловік заходить в аптеку і каже: "Я б хотів ацетілсалеціловую кислоту!" - Аптекарь на це: "Ви маєте на увазі Аспірин?" - Чоловік: "<u>Так, точно, я ніяк не можу запам'ятати це дурне слово!</u>"</p>
<p>94. Liegen zwei Jungen im Krankenhaus.</p> <p>- "Ich hatte einen Autounfall", sagt der eine, "und du?"</p> <p>- "<u>Druckfehler im Chemiebuch.</u>" [68, c. 35].</p>	<p>Два молодих людини лежать в лікарні.</p> <p>- У мене була автомобільна аварія, каже один, - а у тебе? - <u>Помилка в підручнику з хімії.</u></p>
<p>95. <i>Was ist weiß und rollt den Berg hoch? Eine Lawine mit Heimweh.</i> [68, c. 19].</p>	<p>Що білого кольору і котиться в гору? <u>Лавина, яка сумує за рідним домом.</u></p>
<p>96. <i>Ich liebe es, wenn im Winter Schnee</i></p>	<p>Я люблю, коли взимку лежить сніг.</p>

<p><i>liegt. Dann sieht mein Rasen so schön aus, wie der von meinen Nachbarn.</i> [68, с. 29].</p>	<p><u>Тоді у мене такий самий гарний газон, як у сусіда!</u></p>
<p>97. <i>"Ich bin sehr besorgt um meine Frau? Sie ist bei diesem schlimmen Schneetreiben in die Stadt gegangen."</i> <i>"Na, sie wird schon in irgendeinem Geschäft Unterschlupf gefunden haben."</i> <i>"Eben darum bin ich ja so besorgt."</i> [68, с. 43].</p>	<p>"Я дуже хвилююся за свою дружину. Вона пішла в місто, а на вулиці такий снігопад", - каже чоловік. <u>"Ну перечекає в якомусь магазині", - втішає його сусід.</u> "Ось саме тому я і турбуюся!"</p>
<p>98. <i>Bei heftigem Schneeregen und Glätte sind auf der Autobahn immer zwei Arten von Irren unterwegs. Die einen mit 200, die anderen mit 30 und Nebelschlussleuchte.</i> [68, с. 63].</p>	<p>Коли йде сніг з дощем, а на автобані виникає загроза ожеледиці, то на дорогах можна зустріти два види "божевільних". <u>Одні їдуть зі швидкістю 200 км / год. Інші - 30 км / год, включивши задній протитуманний ліхтар.</u></p>
<p>99. <i>Zwei Schneeflocken in der Luft: "Wo willst'n Du hin?" "Nach Grönland, da kann ich lange bleiben. Und Du?" "Nach Deutschland!" "Was willst'n da?" "Panik machen!"</i> [68, с. 15].</p>	<p>Дві сніжинки кружляють в повітрі. "Ти куди летиш?", - запитує перша. "У Гренландію, там я зможу ще довго лежати. А ти?", - каже друга. "У Німеччину!" "Що ти там забула?" <u>"Буду паніку наводити!"</u></p>
<p>100. <i>"Herr Ober, sie haben mir kalten Kaffee serviert!" Antwort: "Wie nett von Ihnen, mir das zu sagen: <u>Ein Glacé-Kaffee kostet einen Euro mehr! Ich besorge Ihnen eine neue Rechnung!</u>"</i></p>	<p>"Офіціант, мені подали холодну каву!" Відповідь: "Як добре, що ви мені про це сказали: <u>кава глясе коштує на один євро більше! Зараз принесу вам інший рахунок!</u>"</p>

ZUSAMMENFASSUNG

Der deutsche Nationalhumor lässt sich an vielen spezifischen Merkmalen erkennen. Eines der Merkmale des deutschen Nationalhumors ist eine spürbare Sympathie für das Objekt der Lächerlichkeit. Der deutsche Humor basiert auf dem deutschen Taktgefühl. Heute werden verschiedene Formen des Humors unterschieden: Paradox, Ironie, Oxymoron oder Wortspiel, Witz, Parodie, Satire, Sarkasmus und mehr.

Es gibt vier Kategorien von Humor: 1) situativ-universeller Humor; 2) situativ-spezifischer (kulturell bedingter) Humor (Humor, der auf Gegebenheiten beruht, die nur für eine bestimmte ethnische Gruppe charakteristisch sind); 3) sprachlich-universeller Humor; 4) kulturspezifischer Humor (nicht-universeller Humor, Wortspiele, Wortspiele, Namen usw.).

Das Erreichen von Angemessenheit und Äquivalenz in der Übersetzung hängt mit der Fähigkeit zusammen, das Übersetzungsproblem richtig zu erkennen und die notwendigen Übersetzungstransformationen durchzuführen. Übersetzungstransformationen sind Transformationen, mit denen ein Übergang von den Einheiten der Quelle zu den Einheiten der Übersetzung im angegebenen Sinne möglich ist. Lexikalische Transformationen sind verschiedene Arten von Veränderungen lexikalischer Elemente in der Zielsprache, um ihre semantischen, stilistischen und pragmatischen Eigenschaften unter Berücksichtigung der Normen der Zielsprache und der Sprechtraditionen der Kultur der Zielsprache angemessen zu übertragen.

Grammatikalische Transformationen bestehen in der Umwandlung der Satzstruktur während des Übersetzungsprozesses in Übereinstimmung mit den Normen der Zielsprache.

In unserer Studie haben wir insgesamt 100 Übersetzungstransformationen analysiert. Die Häufigkeit der verschiedenen Übersetzungsmethoden ist wie folgt: An erster Stelle stehen grammatikalische Transformationen (63 Fälle oder 64,9 %), an zweiter Stelle lexikalische Transformationen (25 Fälle oder 25,8 %) und an dritter Stelle semantische Transformationen, die 9 Einheiten (9,3 %) umfassen.